

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH
Zakład Systemu Obronnego Państwa

Egz. Nr 57

STRATEGIA WOJSKOWA

(Projekt podręcznika)

61222

WARSZAWA

1988

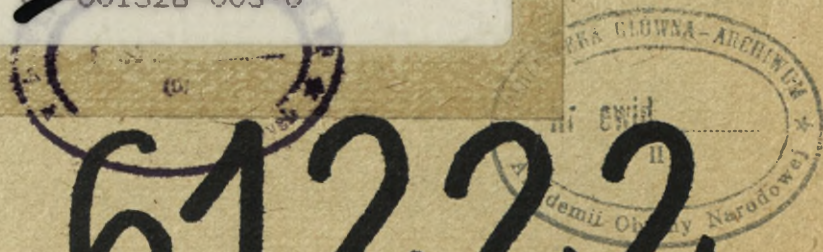
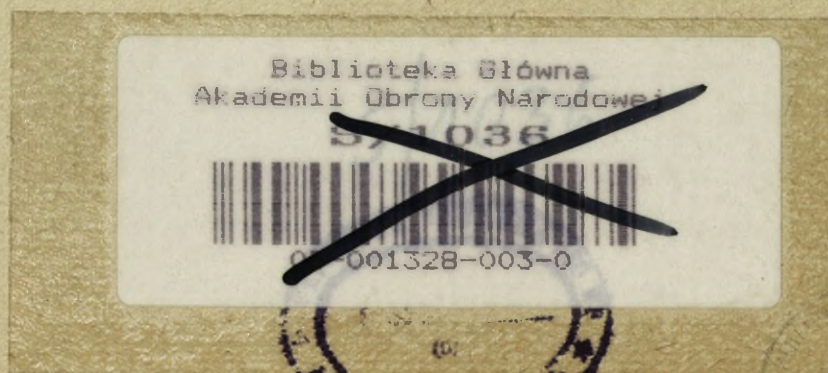
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH
Zakład Systemu Obronnego Państwa

Egz. Nr 57

STRATEGIA WOJSKOWA

(Projekt podręcznika)

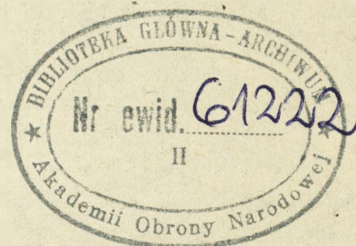

61222

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO - OBRONNYCH
Zakład Systemu Obronnego Państwa

Egz. nr ..57

STRATEGIA WOJSKOWA

/Projekt podręcznika/

~~57~~
~~S/1036~~

WARSZAWA

1988

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ OFICERÓW
INSTYTUTU BADAŃ STRATEGICZNO - OBRONNYCH

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	5
ROZDZIAŁ PIERWSZY /planowana objętość - 130 s./	
TEZY	
1. KRYŚ HISTORYCZNY ROZWOJU STRATEGII WOJSKOWEJ	7
1.1. Strategia wojskowa w starożytności /do V w. n.e./	-
1.2. Strategia wojskowa w średniowieczu /od VI do XV w./	-
1.3. Strategia wojskowa czasów nowożytnych i najnowszych /od XVI w. do pierwszej wojny światowej/	-
1.4. Strategia wojskowa w okresie pierwszej wojny światowej ...	-
1.5. Rozwój teorii strategii wojskowej w latach 1919-1939	-
1.6. Strategia wojskowa głównych państw uczestniczących w drugiej wojnie światowej	-
1.7. Podstawowe czynniki determinujące rozwój strategii wojskowej po drugiej wojnie światowej	-
ROZDZIAŁ DRUGI	
2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA STRATEGII WOJSKOWEJ	11
2.1. Strategia wojskowa jako nauka	11
2.2. Strategiczne ustalenia doktrynalne	26
2.3. Strategia wojskowa jako praktyka	33
2.4. Niektóre związki strategii wojskowej z innymi dyscyplinami naukowymi i dziedzinami działalności praktycznej	43
/planowana objętość - 25 s./	
TEZY	

R O Z D Z I A Ł   T R Z E C I

3. ZADANIA STRATEGII WOJSKOWEJ	45
3.1. Zadania strategii wojskowej jako nauki	45
3.2. Zadania realizowane przez inne dyscypliny naukowe z uwzględnieniem potrzeb strategii wojskowej	62

R O Z D Z I A Ł   C Z W A R T Y

4. ZASADY STRATEGII WOJSKOWEJ	69
4.1. Prakseologia a zasady walki zbrojnej	71
4.2. Zasady walki zbrojnej a zasady strategii wojskowej	73
4.3. Treść zasad strategii wojskowej	88

/planowana objętość - 45 s./

T E Z Y

R O Z D Z I A Ł   P I Ą T Y

5. ZAŁOŻENIA STRATEGII WOJSKOWEJ	91
5.1. Pojęcie i znaczenie założeń strategii wojskowej	91
5.2. Podstawowe czynniki kształtujące założenia strategii wojskowej	93
5.3. Treść założeń strategii wojskowej	97

R O Z D Z I A Ł   S Z Ó S T Y

6. STRATEGIA WOJSKOWA PRL	106
6.1. Rozważania wstępne	106
6.2. Czynniki kształtujące charakter strategii wojskowej PRL	110
6.3. Cechy strategii wojskowej PRL	120
ZAKOŃCZENIE	128
BIBLIOGRAFIA	130

W S T Ę P

W Instytucie Badań Strategiczno-Obronnych od lat prowadzone badania nad strategią wojskową. W ich wyniku powstało szereg opracowań teoretycznych, które na danym etapie odzwierciedlały stan naszej wiedzy o badanym przedmiocie^{1a/}. Były to jednak rozważania cząstkowe, które wraz z upływem czasu i postępem badań okazywały się niewystarczające.

Zmiany w sytuacji polityczno-militarnej na świecie, potrzeby rozwijających się nauk wojskowych, wreszcie wymagania stale wrastającego poziomu nauczania w akademii zmuszały do podejmowania wciąż nowych badań nad strategią wojskową. W ich rezultacie pod koniec ubiegłego roku zakończono pracę nad tematem: "Strategia wojskowa". Opracowanie składające się z sześciu rozdziałów obejmuje w zasadzie pełny wykład o strategii wojskowej jako nauce. Nie wszystkie jednak w nim zawarte problemy opracowane zostały z jednakowym stopniem szczegółowości i nie wszystkie w sposób nie budzący zastrzeżeń.

W związku z tym, że w najbliższej perspektywie zamierzamy opracować i wydać podręcznik z zakresu strategii wojskowej przeznaczony dla kadry i słuchaczy naszej akademii, kierownictwo instytutu zdecydowało się - biorąc za podstawę wspomniane opracowanie - wybrać te jego fragmenty, które budzą najwięcej wątpliwości, a zatem wymagają dalszych badań i przemyśleń, aby poddać je pod dyskusję na sesji naukowej.

1a/ Do ważniejszych opracowań wydanych w ostatnich latach przez ASG WP na temat strategii zalicza się: "Strategia", Warszawa 1978; "Strategia wojenna", Warszawa 1979; "Zarys strategii wojskowej", Warszawa 1984.

W rezultacie tej dyskusji pragniemy uzyskać opinię szerokiego grona kompetentnych pracowników naukowych i praktyków, która pozwoli nam opracować na wymaganym poziomie wspomniany podręcznik.

Zdecydowaliśmy się zatem przedstawić materiał niejednorodny, różniący się stopniem szczegółowości. Te jego fragmenty, co do których nie mamy większych wątpliwości, przedstawiliśmy w formie tem, zachowując układ, jaki naszym zdaniem powinien mieć miejsce w podręczniku. Natomiast te partie, które - jak sądzimy - wymagają przedyskutowania i skorygowania przedstawiliśmy w formie zbliżonej do tej, w jakiej uważamy, że powinny się znaleźć w podręczniku.

Ponieważ zamierzamy opracować i wydać pierwszy tego typu materiał w naszych siłach zbrojnych, zależy nam na krytycznych uwagach, których uwzględnienie pozwoliłoby wykonać to zamierzenie na jak najwyższym poziomie merytorycznym.

ROZDZIAŁ PIERWSZY

/planowana objętość - 130 s./

T E Z Y

1. RYS HISTORYCZNY ROZWOJU STRATEGII WOJSKOWEJ

Pisząc o strategii wojskowej wręcz niezbędne jest dokonanie choćby krótkiego przeglądu najważniejszych wydarzeń z przeszłości, mających wpływ na jej rozwój. Ponieważ jednak literatura historii wojskowości, zawierająca szeregowy opis toczonych walk, bitew i kampanii w wojnie jest bardzo bogata, stąd też, ze względu na charakter niniejszego opracowania, w rozdziale tym planuje się dokonać jedynie krótkiego przeglądu niektórych tylko wydarzeń interesujących z punktu widzenia rozwoju strategii wojskowej, z akcentem na tych uwarunkowaniach, które rozwój ten stymulowały.

Analizując fakty historyczne dotyczące rozwoju strategii wojskowej w rozdziale tym zwrócona będzie uwaga na kształtowanie się /w poszczególnych okresach historycznych/ teorii strategii, dającej podstawę do późniejszego wyodrębnienia się jej w samodzielną dyscyplinę naukową.

Opracowany materiał obejmował będzie zarys rozwoju strategii wojskowej od starożytności do czasów nam współczesnych.

Podzielono go na siedem okresów:

1. Początki rozwoju strategii w starożytności /do V wieku naszej ery/
2. Rozwój strategii w średniowieczu /od VI do XV wieku/.
3. Strategię wojskową czasów nowożytnych i najnowszych /od XVI wieku do pierwszej wojny światowej/.
4. Strategię wojskową w okresie pierwszej wojny światowej.
5. Rozwój teorii strategii wojskowej w latach 1919-1939.
6. Strategię wojskową głównych państw uczestniczących w drugiej wojnie światowej.
7. Rozwój strategii wojskowej po drugiej wojnie światowej.

Wprawdzie powszechnie przyjmuje się, że kształtowanie teorii strate-

gii wojskowej miało miejsce w XVIII wieku, ale oczywiście jest, że znacznie wcześniej, bo już w starożytności powstały opisy wojen i bitew, a także zbiory wskazazań i zaleceń co do sposobu ich przygotowania i prowadzenia, które mają pewne znamiona naukowości. Dla celów badawczych, przedstawienie pierwszych przejawów kształtowania i wyodrębniania się teorii rozwoju strategii wojskowej jest zatem w pełni uzasadnione.

Dokonując opisu rozwoju strategii wojskowej w poszczególnych okresach historycznych, zamierzamy ograniczyć się w zasadzie do Europejskiego Teatru Wojny, przy czym w każdym z wymienionych okresów podkreślony będzie zarówno rozwój strategii wojskowej jako nauki, jak i praktyki. W opisie tym odpowiednio miejsce poświęci się polskiej strategii wojskowej, której początki obserwować można już w okresie średniowiecza, a jej pełny rozkwit w czasach nowożytnych.

W rozważaniach nad rozwojem polskiej strategii wojskowej silnie zaakcentuje się, że podobnie jak w innych państwach ówczesnej Europy, decydujący wpływ wywierały takie czynniki jak: rozwój sił wytwórczych oraz sytuacja polityczna. Wyeksponowane będą również zachodzące zmiany w sztuce wojennej i strategii wojskowej spowodowane "przewrotem" w przemyśle, rozwojem piśmiennictwa /w tym z dziedziny teorii wojny i teorii nauki wojennej/, szkolnictwa wojskowego oraz powoływaniem w owym okresie sztabów generalnych, w których od początku w sposób mniej czy bardziej zamierzony uprawiano również naukę o strategii wojskowej.

Pisząc o rozwoju piśmiennictwa wojskowego autorzy odnotują także dorobek polskich teoretyków w tym przedmiocie, a jednocześnie podkreślą wyodrębnianie się strategii wojennej /polityki wojennej państwa/ uprawianej przez najwyższe organy polityczne państwa w zakresie przygotowania tego państwa do wojny i kierowania nią, oraz strategii wojskowej uprawianej przez naczelnego wodza, dowódców wyższych szczebli, sztaby generalne, obejmującej problematykę przygotowania sił zbrojnych, planowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny.

Podkreślone będzie również przez autorów kształtowanie się, w drugiej połowie XIX wieku, nowej nauki wojennej rozpatrującej zjawiska militarne z materialistycznego punktu widzenia, co znalazło odbicie w późniejszym rozwoju teoretycznej myśli wojskowej.

Oceniając rozwój teorii strategii wojskowej w latach 1919-1939, które te teorie znalazły odzwierciedlenie w konkretnych planach strategicznych poszczególnych państw Europy Zachodniej, Stanów Zjednoczonych i Japonii, autorzy dużo miejsca zamierzają poświęcić również radzieckiej strategii wojskowej. Była to bowiem strategia zasadniczo różna od strategii burżuazyjnej, bo oparta na marksistowsko-leninowskiej nauce o wojnie i wojsku, kształtująca się w warunkach rewolucji proletariackiej. Radziecka strategia wojskowa od początku swego istnienia nosiła odmienny, bo nieagresywny charakter.

Oceniając rozwój myśli teoretycznej w latach 1919-1939 autorzy poddadzą również szczegółowej analizie dorobek polskich autorów, podkreślając że prezentowane przez nich rozwiązania, choć słuszne w swych założeniach teoretycznych, z różnych względów nie były wykorzystane w praktycznym działaniu, co było jednym z powodów klęski poniesionej przez Polskę w 1939 roku.

W rozważaniach dotyczących rozwoju strategii wojskowej jako praktyki autorzy ukazał całą złożoność problemu na przestrzeni dziejów, z jednoczesnym podkreśleniem, że największe zmiany w tym zakresie następowały w czasie trwania I i II wojny światowej i stąd też okresy te będą szczególnie wyeksponowane. Pisząc o rozwoju strategii wojskowej w czasie I i II wojny światowej autorzy omówią zarówno problematykę czysto militarną, w tym umiejętność rozwiązywania problemu dowodzenia wojskami w ogniwie strategicznym przez waloczące strony, specyfikę współpracy partnerów koalicji antyhitlerowskiej przy braku koalicyjnej doktryny wojennej, jak i wpływ Rewolucji Październikowej na nie mieszczące się dotych-

czas w kategoriach strategiczno-operacyjnych zmiany w postawach ludźmi, z którymi musiały się liczyć rządy i naczelne dowództwa.

Podkreślając rozwój myśli teoretycznej i strategii wojskowej jako praktyki w czasie trwania II wojny światowej, rozwój różnych rodzajów sił zbrojnych, różnorodnych form oddziaływania na społeczeństwo własne i przeciwnika, wzrost zagrożenia w wojnie całego uczestniczących w niej narodów, zacieranie się różnicy pomiędzy tzw. frontem zewnętrznym a społeczeństwem, konieczność uwzględniania przez strategię wojskową szeregu innych uwarunkowań oraz wykorzystanie w jej końcowej fazie broni atomowej, autorzy zamierzają zwrócić uwagę na istotne zmiany w rozwoju strategii wojskowej. Choć wreszcie podkreślili, że nowy układ sił jaki ukształtował się po II wojnie światowej oraz zmiany zachodzące w technice wojskowej spowodowały niezwykle dynamiczny rozwój strategii wojskowej, który trwa nieprzerwanie do dnia dzisiejszego. Sytuacja ta zdecydowała, że autorzy uznali za konieczne w rozdziale tym dokonać również krótkiej oceny czynników, które rozwój ten na przestrzeni minionego czterdziestolecia determinowały.

ROZDZIAŁ DRUGI

2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA STRATEGII WOJSKOWEJ

Jak wynika z rysu historycznego rozwoju strategii wojakowej, na przestrzeni wieków, z wiedzy osysto empirycznej, uformowała się ona w samodzielny dyscyplinę naukową, która odpowiada wszystkim kryteriom świadczącym o jej istnieniu i samodzielności.

Różnorodność poglądów wypracowywanych w ramach strategii wojakowej jako nauki na temat wszechstronnego przygotowania i prowadzenia walki sbrojnej w skali wojny, a także istnienie poglądów nienaukowych, spowodowała konieczność oficjalnego przyjęcia przez dane państwo /koalicje/, jednego rozwiązania, a więc ukształtowania się strategicznych poglądów doktrynalnych.

Wreszcie rozległość problematyki badanej w ramach strategii wojakowej spowodowała, że łączą ją związki z wieloma dyscyplinami naukowymi i dziedzinami działalności praktycznej państwa /koalicji/.

Tak więc, obok istniejącej najwcześniej praktyki strategii wojakowej, z biegiem lat ukształtowała się jej teoria, powstały strategiczne poglądy doktrynalne oraz rozliczne związki z innymi dyscyplinami naukowymi i dziedzinami działalności praktycznej.

Problemy te będą przedmiotem rozważań w niniejszym rozdziale.

2.1. Strategia wojakowa jako nauka

Strategia wojakowa na przestrzeni wieków uformowała się w samodzielny dyscyplinę nauk wojakowych, spełniającą - podobnie jak te nauki - wymagane współcześnie kryteria naukowości.

Jako dyscyplina naukowa posiada strategia wojakowa cechy wyróżniające ją spośród innych dyscyplin naukowych. Dotyczą to przede wszystkim: przedmiotu badań, rozpatrywanego ze specyficznego dla strategii punktu widzenia, skali badanych problemów oraz celu i zakresu rozwiązywanych w ramach tej dyscypliny zadań naukowych /problemów badawczych/.

O statusie nauk wojskowych, a w tym również strategii wojskowej przesądzają spełniane przez nie obowiązujące współcześnie kryteria naukowości, do których zalicza się^{1/}: a/ postępowanie zgodnie z metodami naukowymi, to jest takimi, które zapewniają racjonalny dobór, układ i merytoryczną poprawność oszycności; b/ język pozwalający ściśle i jednoznacznie formułować wyniki prac badawczych, gwarantujących ich sprawdzalność i konfrontację z istniejącymi poglądami; c/ uznanie za naukowe tylko takich twierdzeń, które mają dostateczne uzasadnienie, pozwalające przyjąć je za pewne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa; d/ wewnętrzną niesprzeczność zbioru twierdzeń i ich uporządkowanie w systemy naukowe; e/ krytycyzm wobec wszystkich wypowiedzanych tez, postawa ustawicznego sprawdzania, korygowania, rewidowania i rozbudowy istniejących systemów wiedzy; f/ twórczość charakter rezultatów pracy, włączony do już zastanego dorobku.

Strategia wojskowa kryteria te spełnia. Pozostaje jedynie udowodnić, że spełnia również kryteria kwalifikujące ją jako samodzielną dyscyplinę naukową, czyli że posiada cechy wyróżniające ją z szeregu innych dyscyplin. Spośród wielu różnych kryteriów za najbardziej precyzyjne, pozwalające uzasadnić odrębność strategii wojskowej jako dyscypliny naukowej uznaje się: a/ posiadanie własnego przedmiotu badań; b/ wypracowanie własnych, specyficznych metod badawczych, zapewniających uzyskanie wiarygodnych wyników prowadzonych badań; c/ istnienie instytutów naukowych, katedr, zakładów zajmujących się badaniem strategii wojskowej; d/ nauczanie w szkołach wyższych strategii wojskowej; e/ istnienie publikacji i podręczników z zakresu strategii wojskowej; f/ organizowanie konferencji /sesji/ naukowych poświęconych strategii wojskowej.

Decydujące znaczenie dla określenia strategii wojskowej jako odrębnej dyscypliny naukowej, ma sprecyzowanie jej przedmiotu badań. Proponuje się jednak dokonać tego na tle szerszym, przyjmując za podstawę określenie przedmiotu badań nauk wojskowych i cech, które pozwalają wy-

^{1/} Wielka Encyklopedia Powszechna, tom 7, s. 644.

odrębnić ten przedmiot spośród przedmiotów zainteresowania innych nauk. Jak podaje A. Madejski^{2/}: "przedmiotem badań nauk wojskowych jest walka zbrojna, będąca domeną wojska w wojnie. Takie sformułowanie przedmiotu badań nie wyodrębnia nauk wojskowych dość precyzyjnie - walkę zbrojną mogą bowiem badać i badają inne nauki, każda z własnego, szczególnego punktu widzenia. Jednakże tylko nauki wojskowe badają walkę zbrojną w celu wypracowania zasad i reguł postępowania praktycznego dla jej wszechstronnego przygotowania i prowadzenia".

Jest to stwierdzenie niewątpliwie istotne. Stanowi ono bowiem ogólną podstawę do aprecyzowania przedmiotu badań dyscyplin wchodzących w skład nauk wojskowych, a szczególnie ogólnej teorii nauk wojskowych /ogólnej teorii walki zbrojnej/, strategii wojskowej, sztuki operacyjnej i taktyki.

Dla strategii wojskowej, sztuki operacyjnej i taktyki głównym kryterium pozwalającym rozróżnić walkę zbrojną jako przedmiot badań tych dyscyplin jest skala, w jakiej ta walka jest prowadzona.

Bardzo zbliżony lub nawet identyczny jest natomiast cel badań wymienionych dyscyplin, który sprowadza się do poznania skutecznych sposobów wszechstronnego przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali strategicznej, operacyjnej i taktycznej, wykrywania i poznania praw, prawidłowości i zasad oraz założeń tej walki, a także racjonalnego ich wykorzystania w istniejącej sytuacji polityczno-militarnej.

Walkę zbrojną, w zależności od skali, bada strategia wojskowa jako operacje strategiczne/uderzenia, działania w wymiarze strategicznym na teatrze wojny, teatrze działań wojennych lub kierunku strategicznym/. Sztuka operacyjna bada tę walkę jako operację frontową lub armijną /powietrzną, morską i inną/, wreszcie taktyka - jako działania zbrojne - od pojedynczego żołnierza do związku taktycznego - zwąca je walką lub bojem.

2/ A. Madejski; Nauka wojenna. Warszawa 1981, s. 149.

Tak więc skala walki zbrojnej jest głównym wyróżnikiem /kryterium/, pozwalającym wyodrębnić przedmiot badań strategii wojskowej. Nie oznacza to, że tak przedstawione kryterium nie budzi żadnych wątpliwości. Skala /rozmiar/ walki zbrojnej obejmuje bowiem takie wskaźniki jak: obszar, na którym ta walka jest prowadzona; czas jej trwania tempo działań oraz liczbę zaangażowanych sił i środków. Wielkość tych wskaźników nie zawsze w sposób jednoznaczny pozwoli zaklasyfikować prowadzoną walkę - z punktu widzenia jej rozmiaru - do działań o znaczeniu strategicznym, operacyjnym czy nawet taktycznym. Nie trudno bowiem podać przykład, w którym oddział wyposażony w broń masowego rażenia, może wykonać zadanie o znaczeniu strategicznym, a jednocześnie można niekiedy mieć wątpliwości co do strategicznego znaczenia zadania wykonanego przez związki wojsk zalocane ze względu na ich liczebność do strategicznych. W tej sytuacji obok wskaźników charakteryzujących skalę /rozmiar/ prowadzonej walki zbrojnej, niezbędne jest również uwzględnienie celu działań. Gdy będzie to cel mający istotne znaczenie dla przebiegu i wyniku walki zbrojnej prowadzonej w skali wojny, wówczas bez względu na liczebność oddziału, który drogą walki zbrojnej osiąga ten cel, należy tę walkę zaliczyć do działań o znaczeniu strategicznym.

Z problemem skali /rozmiaru/ wiąże się również celowość wyróżniania poziomów strategii wojskowej, np. strategii wojskowej globalnej, będącej przedmiotem zainteresowania i uprawianej przez mocarstwo światowe lub koalicję i strategii wojskowej małego czy średniego państwa, jak również strategii wojskowej koalicyjnej i narodowej. Problemy te bardziej szczegółowo będą omawiane w dalszej części opracowania.

Ze względu na wszechogarniający charakter walki zbrojnej prowadzonej w wymiarze strategicznym, ma ona ścisły związek ze wszystkimi dziedzinami życia społeczno-gospodarczego kraju /koalicji/. Przy badaniu zatem walki zbrojnej w tej skali, niezbędne jest uwzględnienie wpływu na jej przygotowanie i prowadzenie zarówno polityki, jak też gospodarki,

nauki i techniki, czynnika ideologicznego i innych. Związki te i wzajemne wpływy są tak istotne, że mogą mieć nawet decydujące znaczenie dla przebiegu i końcowego wyniku prowadzonej walki zbrojnej i wojny w całości.

Chęć uzyskania przewagi nad przeciwnikiem w poszczególnych dziedzinach działalności pozamilitarnej - i to często w sposób bezwzględny, bez liczenia się z jakiegokolwiek ograniczeniami moralnymi czy nawet prawnymi - powoduje, że rywalizacja ta przyjmuje postać walki nieovertnej, prowadzonej jeszcze przed wybuchem wojny, a szczególnie intensywnie w czasie jej trwania. Odnosi się to przede wszystkim do walki gospodarczej, dyplomatycznej, ideologicznej, psychologicznej, na polu nauki i techniki oraz innych.

Tak więc ogromna zależność możliwości prowadzenia walki zbrojnej od sytuacji wewnątrz kraju, a także zależność tej sytuacji od charakteru zagrożenia ze strony przeciwnika powodują, że oprócz problemów przygotowania i wykorzystania sił zbrojnych w operacji strategicznej na TDW ewentualnej przyszłej wojnie, strategia wojskowa bada i rozwiązuje podstawowe problemy z zakresu obrony terytorium kraju /krajów koalicji/ w celu zapewnienia nieprzerwanego funkcjonowania gospodarki, administracji i innych dziedzin życia zaspokajających wojskowe i pozawojskowe potrzeby obronne.

W toku badania walki zbrojnej w wymiarze strategicznym niezbędne jest więc uwzględnienie wpływu różnorodnych czynników na możliwości jej organizowania i prowadzenia w warunkach stałych zmian sytuacji, powstających w rezultacie prowadzenia walki nieovertnej jeszcze w okresie pokoju, a także przewidywanych strat i zniszczeń w czasie wojny. Ponadto względy strategiczno-operacyjne dyktują określone wymagania np. pod adresem gospodarki kraju /koalicji/, które powinny być spełnione jeszcze w okresie pokoju, a szczególnie podczas wojny, aby siły zbrojne mogły wykonać stawiane im zadania.

Sytuacja powyższa powoduje również, że badania walki zbrojnej w ra-

nach strategii wojskowej muszą być prowadzone w ścisłym powiązaniu z uwzględnieniem osiągnięć wszystkich, a przynajmniej wielu dyscyplin naukowych.

Reasumując powyższe ustalenia można stwierdzić, iż przedmiotem strategii wojskowej jest walka zbrojna badana z punktu widzenia jej wszechstronnego przygotowania i prowadzenia w skali wojny - na teatrach wojny, teatrach działań wojennych i kierunkach strategicznych - przez siły zbrojne państwa /koalicji/, w sposób zapewniający w zaistniałej sytuacji osiągnięcie drogą przemocy zbrojnej celu prowadzonej wojny. Celem natomiast wysiłku badawczego jest określenie założeń wykrycie i poznanie prawidłowości oraz sformułowanie praw i zasad umożliwiających racjonalne przygotowanie i prowadzenie walki zbrojnej w wymiarze strategicznym, w przewidywanej sytuacji polityczno-wojskowej.

Metody badawcze są kolejnym kryterium pozwalającym uzasadnić odrębność strategii wojskowej jako dyscypliny naukowej. Chodzi przy tym głównie o wskazanie pewnych specyficznych cech tych metod, czyniących je szczególnie predysponowanymi do badań przedmiotu strategii wojskowej. Pod względem metodycznym obserwuje się bowiem duże podobieństwo pomiędzy poszczególnymi naukami, a tym bardziej dyscyplinami naukowymi danej dziedziny nauk, które wręcz uniemożliwiają dokonanie ścisłego podziału. Słuszne jest więc stwierdzenie, że "klasyczne rozróżnianie poszczególnych nauk na podstawie m.in. metod przez nie stosowanych, wysuwanie wobec każdej z nich postulatów /warunku/, aby wykazała się metodami jej tylko właściwymi, straciło w istocie rację bytu"^{3/}. Co najwyżej można tu mówić o pewnych specyficznych właściwościach niektórych metod szczególnie przydatnych w danej dyscyplinie naukowej.

Właściwości metod stosowanych w teorii strategii wojskowej wynikają głównie ze specyfiki badanego przedmiotu oraz celu i punktu widzenia prowadzonych badań, a także aktualnego stanu teorii, w tym również metodyki wojskowych badań naukowych.

^{3/} E. Wiśniewski, K. Jagiello, J. Nowakowski: *Metodyka wojskowych badań naukowych*, Warszawa 1983, s. 23; zob. A. Madejski, *op.cit.*, s. 37.

Zasadniczą, szczególną właściwością walki zbrojnej, jako przedmiotu poznania naukowego, jest to, że nie istnieje ona stale. W okresie pokoju nie stanowi obiektywnej rzeczywistości. A przecież właśnie wtedy dążenie do jej naukowego poznania jest bardzo intensywne, o czym przesądzają nie tylko względy naukowe, lecz przede wszystkim potrzeby praktyczne - niezbędność racjonalnego przygotowania się do walki zbrojnej zawczasu. Problemy walki zbrojnej muszą więc być badane i rozwiązywane w czasie pokoju, kiedy naukowy wojskowi nie mają do czynienia z rzeczywistym przedmiotem swoich dociekań, ale jedynie z niektórymi istniejącymi realnie jego elementami, np. z siłami zbrojnymi. Ich organizowaniem, wyposażeniem, szkoleniem itp. Jednak rozważania czysto teoretyczne są wyraźnie niewystarczające, ich wyniki bowiem nie zawsze mają oczekiwaną wartość poznawczą^{4/}.

W praktyce szkolenia wojsk problem nieistnienia naturalnych warunków pola walki w czasie pokoju rozwiązano, tworząc namiastki - przybliżone obrazy walki - w postaci ćwiczeń. Stopień przybliżenia ćwiczeń do rzeczywistego obrazu pola walki jest różny. Najwyższy podczas dwustronnych ćwiczeń jednostek wojskowych o pełnych stanach etatowych, w terenie, z ostrym strzelaniem w wybranych fragmentach. W ćwiczeniach szkieletowych oraz w ćwiczeniach na mapach mamy z kolei do czynienia z obrazem myślowym, przedstawionym w formie symboli i znaków. Należy podkreślić, że stopień przybliżenia ćwiczenia do rzeczywistego obrazu pola walki uzależniony jest również od skali, w jakiej walka zbrojna jest badana. Realne jest bowiem zorganizowanie dwustronnego ćwiczenia z wojskami w terenie w skali taktycznej, a ze zrozumiałych względów niemożliwe jest zorganizowanie takiego ćwiczenia w skali strategicznej. Stąd im wyższy szczebel, tym obraz badanego pola walki jest bardziej abstrakcyjny, umowny, odległy od rzeczywistego, przedstawiony w formie znaków i symboli.

^{4/} Tamże, s. 112.

Takie przybliżone obrazy rzeczywistych obiektów nazywane są modelami, zaś czynności budowy modeli oraz wykorzystanie ich w badaniach do głębszego i bardziej wszechstronnego poznania rzeczywistego modelu - modelowaniem.

Zatem poznanie walki zbrojnej - jako wielce złożonego i wieloaspektowego przedmiotu wojskowych badań naukowych, którego odpowiednik nie istnieje realnie w czasie pokoju - jest możliwe na modelach, dzięki którym za pomocą metod empirycznych i innych można pośrednio gromadzić fakty naukowe o cechach walki zbrojnej, jej zjawiskach, procesach i ich wzajemnych związkach^{5/}.

Metoda modelowania /w znaczeniu szerszym/, jako metoda naukowa, jest jednocześnie metodą-sposobem podejścia i złożoną metodą-sposobem działania, której części składowe stanowią inne metody /głównie obserwacja i eksperyment/.

Szczegółowy opis metod wojskowych badań naukowych, w tym metod modelowania, jest zawarty w dość obszernej już literaturze przedmiotowej. W tym miejscu pragniemy zaznaczyć, że model walki zbrojnej w wymiarze strategicznym będzie przede wszystkim modelem teoretycznym, a więc hipotetyczną konstrukcją myślową, uproszczonym obrazem badanego fragmentu rzeczywistości, a także zasignalizować, że obserwuje się obecnie tendencje do przechodzenia od werbalno-treściowego opisu modelu do opisu systemowo-strukturalnego, następnie opisu matematycznego /ilościowego/ oraz dynamicznych modeli przestrzenno-czasowych. Jednocześnie zastosowanie doskonalszych metod badań, a szczególnie metod matematycznych z wykorzystaniem EMC pozwala sądzić, że uzyskane wyniki będą coraz wierniej odzwierciedlały obraz przyszłego pola walki.

W sumie metody modelowania są najbardziej precyzyjne, a wobec burzliwego rozwoju elektronicznej techniki obliczeniowej, spełniać będą w przyszłości coraz większą rolę w badaniu przedmiotu strategii wojskowej, a więc walki zbrojnej przygotowanej i prowadzonej w skali wojny.

5/ Tamże, s. 113.

Jak już wspomniano - strategia wojskowa analizuje walkę zbrojną jako jeden z elementów wojny, w ścisłym powiązaniu z innymi rodzajami walk nieodrębnych oraz z uwzględnieniem sytuacji politycznej, gospodarczej, naukowo-technicznej i innych. Jednocześnie walka zbrojna przygotowywana i prowadzona w skali wojny stanowi zbiór wzajemnie ze sobą powiązanych i warunkujących się elementów, takich jak: operacje, uderzenia i działania poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, a więc strategicznych wojsk rakietowych, wojsk lądowych, lotnictwa, marynarki wojennej oraz działania w przestrzeni kosmicznej. W innej płaszczyźnie można rozważyć zależność i wzajemne powiązanie strategicznych operacji obronnych i zaczepnych od stopnia materiałowo-technicznego zabezpieczenia itp. W sumie walka zbrojna przygotowana i prowadzona w skali wojny rozważana jest przez strategię wojskową jako system^{6/}, co oznacza potrzebę zastosowania w badaniach podejścia /ujęcia/ systemowego.

W ogólnych zarysach podejście to implikuje konieczność: ustalenia, że badany przedmiot jest systemem i rozpatrywania go jako systemu, tj. jako uporządkowanej i względnie samodzielnej złożonej całości, która zarazem powinna być podsystemem wyższego rzędu; ustalenia elementów systemu i ewentualnie podsystemów; ustalenia istotnych związków między częściami składowymi systemu; dokonania analizy struktury i organizacji systemu oraz funkcji jego elementów; uzasadnienia celowości /lub niecelowości/ zachowania się systemu w różnych warunkach, uwzględniając, że każdy element i system jako całość podlega procesowi samorozwoju lub jest obiektem doskonalenia^{7/}.

Jak zatem starano się uzasadnić - strategia wojskowa, mając wyodrębniony przedmiot badań oraz wypracowany system metod badawczych, spełnia owe dwa podstawowe kryteria świadczące o jej odrębności jako dyscypliny naukowej.

6/ Systemem nazywamy każdy złożony obiekt wyróżniony z badanej rzeczywistości, stanowiący całość tworzoną przez zbiór obiektów elementarnych /elementów/ i powiązań /relacji/ pomiędzy nimi. P. Sienkiewicz: Inżynieria systemów, Warszawa 1983, s. 27.

7/ E. Wiśniewski, K. Jagiello, J. Nowakowski, op.cit., s. 75.

Pozostałe kryteria, którymi - jak już wspomniano, są: istnienie instytutów, katedr, czy zakładów, prowadzących badania z zakresu strategii wojskowej, prowadzenie wykładów w szkołach wyższych, istnienie publikacji i podręczników, a także organizowanie konferencji naukowych poświęconych problematyce strategicznej - również świadczą o jej istnieniu i uprawianiu jako dyscypliny naukowej.

Ponieważ spełnianie tych kryteriów przez strategię wojskową jest oczywiste /bez szczególnego uzasadniania/, potraktowane będą one w sposób ogólny, ze zwróceniem jedynie uwagi na niektóre charakterystyczne rozwiązania.

Katedry /instytuty/ strategii wojskowej, ze względu na swój przedmiot badań i ścisły związek z siłami zbrojnymi, najczęściej organizowane są w wyższych uczelniach wojskowych podległych Ministerstwu Obrony Narodowej czy Ministerstwu Wojny. Tak jest w naszych siłach zbrojnych - bowiem w Akademii Sztabu Generalnego WP istniała najpierw Katedra Strategii przekształcona następnie w Instytut Badań Strategiczno-Obronnych - jak również w Związku Radzieckim gdzie Katedra Strategii funkcjonuje w samej wyższej uczelni - Akademii Sztabu Generalnego im. K. Woroszyłowa. Katedry takie istnieją również w wyższych uczelniach wojskowych Stanów Zjednoczonych i niektórych państw Europy Zachodniej. We wszystkich tych instytucjach prowadzi się prace naukowo-badawcze, wykłady, wydaje się specjalistyczne podręczniki i inne opracowania oraz organizuje konferencje. Wszystko to bez wątpienia świadczy zarówno o istnieniu, jak i o odrębności strategii wojskowej jako dyscypliny naukowej.

W Stanach Zjednoczonych w większych uniwersytetach państwowych istnieją katedry /instytuty/ strategii. Prowadzone tam badania dotyczą jednak głównie strategii narodowej /National Strategy/, zbliżonej w swojej treści do pojęcia strategii wojennej /polityki wojennej państwa/. Badania te obejmują problematykę działania kierownictwa politycznego w dziedzinie przygotowania i użycia wszystkich elementów potencjału wojennego państwa dla osiągnięcia celów polityki narodowej

/National Policy/ w czasie pokoju i wojny^{8/}. Nie prowadzi się tam badań nad strategią wojskową /Military Strategy/, traktowaną jako system poglądów i przedsięwzięć dotyczących charakteru ewentualnej walki zbrojnej i wykorzystania potencjału militarnego /drogą zagrożenia lub bezpośredniego użycia/ do osiągnięcia celów polityki narodowej^{9/}. W ogólnych zarysach uwzględniony jest wpływ potencjału militarnego na wielkość potencjału wojennego państwa i możliwości realizowania celu politycznego przy użyciu przemocy zbrojnej, z tym, że konkretne rozstrzygnięcia pozostawia się specjalistom wojskowym.

Ze swej działalności znane są również niektóre międzynarodowe instytucje badań nad strategią. Do nich należy zaliczyć: Międzynarodowy Instytut Studiów Strategicznych w Londynie /The International Institute for Strategic Studies - IISS/ oraz Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań pokojowych /Stockholm International Peace Research Institute - SI PRI/. Prowadzone tam badania dotyczą szeroko rozumianej strategii wojennej /strategii narodowej, wielkiej strategii/, w tym również rozważań dotyczących sił zbrojnych, wielkości budżetów wojskowych^{10/}, problematyki zbrojeń i rozbrojenia, ich wpływu na kształtowanie stosunków międzynarodowych oraz innych problemów. Należy przypuszczać, że badania prowadzone w tych instytucjach mają cel ściśle określony przez ośrodki, które je finansują. Ponieważ nie wszystkie wpływy budżetowe są publikowane, można się jedynie domyślać, że np. badania dotyczące armii państw Układu Warszawskiego finansowane mogą być przez ośrodki wywiadowcze.

Uznając za udowodnione istnienie strategii wojskowej jako samodzielnej dyscypliny naukowej, należałoby poświęcić parę słów jej teorii i praktyce^{11/}.

8/ Strategia wojskowa Stanów Zjednoczonych i Paktu Północnoatlantyckiego. Warszawa 1981, s. 8.

9/ Tamże, s. 9.

10/ Świadczy o tym wydany przez Instytut Studiów Strategicznych w Londynie rocznik pt. "The Military Balance", czy też "Yearbook", wydany przez Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań Pokojowych.

Sytuację komplikuje fakt, że według części teoretyków sztuka wojenna, na którą składają się strategia, sztuka operacyjna i taktyka, uznawana jest za główną dyscyplinę naukową wchodzącą w skład nauk wojskowych /nauki wojennej^{12/}. Stąd tylko krok do wniosku, że sztuka wojenna jest nauką^{13/}, a ponieważ pojęcie sztuki kojarzy się raczej z umiejętnością praktycznego wykonywania czegoś, z opanowaniem do mistrzostwa działaniem^{14/}, powstaje wątpliwość zawarta w stawianym niekiedy pytaniu: czy owość wiedzy i umiejętności o walce zbrojnej i wojsku jest nauką czy sztuką? Odpowiedź może być tylko taka, że jest i nauką i sztuką, albo inaczej - sztuką opartą na wypracowanych przez naukę podstawach.

I jeszcze jeden problem, do którego należy się ustosunkować, a który dotyczy teorii i praktyki strategii. Franciszek Skibiński w swojej znanej książce pt.: "Rozważania o sztuce wojennej"^{15/}, definiując pojęcie strategii wojennej zwrócił uwagę, że można mówić o strategii "danej, konkretnej wojny i danego konkretnego teatru działań wojennych" oraz podkreślił, iż "nie ulega chyba najmniejszej wątpliwości, że nie może istnieć jakaś jedyna, uniwersalna strategia. Że istnieje natomiast nieodparta konieczność stosowania zupełnie odmiennej strategii - nie tylko ze względu na zmieniającą się nieustannie postać wojen - ale nawet dla każdej bitwy tej samej wojny, toczonej na tym samym teatrze działań wojennych". Jest to twierdzenie niewątpliwie słuszne, jednak może się odnosić /i z pewnością odnosi się/ do strategii jako praktyki, umiejętności zastosowania wskazań teoretycznych, wypracowanych przez naukę w

11/ O praktyce będzie mowa szerzej w dalszej części rozdziału.

12/ M. Smirnow, S. Baż, S. Kozłow, P. Sidorow: O radzieckiej nauce wojennej, Warszawa 1962, s. 238. Strategia wojenna, Warszawa 1964, s. 16.

13/ Jest to zbiorcza nazwa dla tych wszystkich dyscyplin i specjalności naukowych, które "obsługują" sztukę walki zbrojnej, które stanowią naukową podstawę poczynania z zakresu tej sztuki. A. Madejski, op.cit. s. 188.

14/ W. Doroszewski: Słownik poprawnej polszczyzny, Warszawa 1973, s. 758. Sztuka to: "umiejętność, biegłość w wykonywaniu czegoś; kunszt, mistrzostwo; działanie będące wyrazem umiejętności. Sztuka pisania, żeglowania, rządzenia, podobania się. Sztuka wojenna.

15/ Franciszek Skibiński: Rozważania o sztuce wojennej, Warszawa 1972, s. 110.

danych konkretnych warunkach. Nie może natomiast dotyczyć strategii wojskowej jako nauki, która nie jest strategią konkretnego przypadku. Powinna bowiem zawierać teoretyczne uogólnienia. Musi więc być w znacznym stopniu uniwersalna, obejmować wiele różnorodnych teorii i koncepcji. Zwraca na to uwagę Andrzej Madejski, pisząc: "Strategia jako nauka zawiera również szereg alternatywnych zaleceń postępowania. Wcale nie oznacza to, że zawsze i wszędzie należy wszystkie jednocześnie stosować. Jest to zupełnie niemożliwe - zależy bowiem każdorazowo od konkretnego przypadku". Tak zresztą dzieje się w każdej innej dziedzinie wiedzy i działalności praktycznej. W naukach medycznych, na przykład, jedna z dyscyplin naukowych, a mianowicie chirurgia polowa obejmuje uogólnienia teoretyczne traktujące o urazach bojowych i związanych z nimi procesach patofizjologicznych oraz metodach udzielania pomocy chirurgicznej i leżeniu urazów w warunkach polowych w czasie wojny. Jest także praktyczna umiejętność zastosowania tej wiedzy już w konkretnym przypadku /organizowania punktów pomocy medycznej na polu walki czy udzielania pomocy chirurgicznej rannemu/. Podobnie w naukach technicznych - jedną ze specjalności naukowych budownictwa jest statyka i mechanika budowli oraz wytrzymałość materiałów i jest także praktyczna umiejętność wybudowania konkretnego mostu w istniejących warunkach hydro-geologicznych.

Na podstawie dotychczasowych ustaleń można zatem przystąpić do zdefiniowania pojęcia strategii wojskowej.

W każdym opracowaniu traktującym o strategii na ogół znajduje się jej definicja. Nie ma jednak dwóch definicji identycznych. Wskazuje to, że każdy z autorów, rozpatrując strategię z różnych punktów widzenia, rozumie jej pojęcie odmiennie, a różnice te są znaczne. Każdy przy tym do definiowania pojęcia strategii przystępuje z dużą rozwagą i odpowiedzialnością, co często jest podkreślane. Zaproponowanie w tych warunkach nowej definicji, odmiennej od wszystkich dotychczasowych, jest dość ryzykowne, choćby z tego względu, że każda nowa definicja w mniejszym lub większym stopniu neguje słuszność co najmniej niektórych stwierdzeń za-

wartych we wszystkich pozostałych. A przecież są to definicje opracowane przez wybitnych znawców przedmiotu, którzy z pewnością mają bardzo mocne argumenty przemawiające za proponowaną wersją. Należałoby więc przed zaproponowaniem własnej definicji przeprowadzić krytyczną analizę definicji dotychczas sformułowanych. Jednakże ustosunkowanie się oddzielnie do każdej jest wręcz niemożliwe, choćby ze względu na ogromną ich liczbę. Można natomiast podzielić wszystkie definicje na dwie grupy.

Do grupy pierwszej zaliczone zostaną definicje sformułowane przez Clausewitza, Focha, Liddel Harta, Beaufra i inne im podobne, które mają tę wspólną cechę, że są bardzo zwarte, lakoniczne, a niekiedy do przesady uniwersalne, a więc takie, za których pomocą można zdefiniować praktycznie każdą sytuację konfliktową.

Charakterystyczna pod tym względem jest definicja strategii sformułowana przez generała A. Beaufrea. Brzmi ona następująco: "Strategia jest to sztuka dialektyki woli, stosująca siłę dla rozwiązania konfliktu"^{16/}. Nie trudno jest podać przykłady, w których zastosowano siłę dla rozwiązania konfliktu, a które niewiele, albo nic nie mają wspólnego ze strategią rozumianą w znaczeniu wojskowym oraz z walką zbrojną prowadzoną w skali wojny.

Zresztą Beaufre sam podkreślił, że definicja ta może się słusnie wydać bardzo abstrakcyjna i bardzo ogólna"^{17/}.

Niezwykle trafnie tego typu definicję ocenił generał Franciszek Skibiński pisząc, że: jeżeli ktoś nie wie, co oznacza termin strategia, to i nadal nie będzie tego wiedział po przeczytaniu definicji i Clausewitza, i Moltkego, i Focha, i Beaufra /oraz wielu innych"^{18/}.

Do drugiej grupy można zaliczyć definicje opisowe, odznaczające się dużym stopniem szczegółowości, po których przeczytaniu można sobie wyrobić przynajmniej ogólne pojęcie o strategii. Do nich zaliczamy przede

wszystkim definicję zawartą w radzieckim opracowaniu pt.: "Strategia"^{16/} A. Beaufre : Wstęp do strategii. Odstraszanie i strategia. Warszawa 1968, s. 30.

^{17/} Tamże

^{18/} F. Skibiński, op.cit., s. 103.

wojenna", definicję zaproponowaną przez F. Skibińskiego oraz definicję podaną w "Zarysie strategii wojennej".

Są to bez wątpienia definicje spełniające prawie wszystkie wymagania definicji poprawnej. Charakteryzują się one tym, że definiują strategię jako naukę i praktykę, podkreślają różnice między nimi, co jednocześnie pozwala zachować pewną spójność z definicjami sztuki operacyjnej i taktyki. Ponadto definicje te spełniają podstawowe wymagania możliwie jak najściślejszego określenia pojęcia strategii. Dają bowiem z jednej strony definicję możliwie lapidarną i syntetyczną, a z drugiej ujmującą wszystkie istotne cechy strategii wojskowej. Tak sformułowane definicje są na tyle ogólne, że zachowują swoją adekwatność do wojen wszystkich epok^{19/}, a jednocześnie na tyle szczegółowo, że mogą być zastosowane w odniesieniu do każdej konkretnej wojny. Wszystko przemawia więc za przyjęciem ich jako podstaw do opracowania definicji strategii wojskowej, której brzmienie byłoby następujące:

"Strategia wojskowa jest systemem naukowych poglądów określających sposoby przygotowania i wykorzystania potencjału wojskowego^{20/} w walce zbrojnej prowadzonej przez państwo /koalicję/ w skali wojny /na teatrach wojny, teatrach działań wojennych i kierunkach strategicznych/ dla osiągnięcia celów nakreślonych przez politykę państwa /koalicji/.

Strategia wojskowa jest również dziedziną praktycznej działalności naczelnego dowództwa oraz dowództw teatrów działań wojennych i wyższych sztabów w zakresie przygotowania potencjału wojskowego i prowadzenia walki zbrojnej w konkretnych warunkach historycznych".

19/ Zob. też F. Skibiński, op.cit., s. 109.

20/ Przez potencjał wojskowy /militarny/ rozumiemy zdolność sił zbrojnych i innych sił zmilitaryzowanych oraz przeszkolonych rezerw do wykonywania zadań obrony państwa w konkretnych warunkach historycznych oraz możliwości ich /sił i rezerw/ odtwarzania i rozbudowy oraz gromadzenia /utrzymania/ zapasów, a także odtworzenia i rozbudowy infrastruktury wojskowej. Szerzej na temat potencjału wojennego i wojskowego /militarnego/ oraz ich części składowych - patrz Z. Beszkiewicz: Szkice z ekonomiki wojennej, Warszawa 1965, s. 372.

2.2. Strategiczne ustalenia doktrynalne

Problematykę wojenną, a przede wszystkim ocenę charakteru ewentualnej przyszłej wojny oraz wojny tej przygotowania i prowadzenia, rozpatrywać można z wielu różnych punktów widzenia. Na potrzeby niniejszej pracy rozpatrywana ona będzie przede wszystkim z punktu widzenia form i sposobów jej rozwiązywania /akceptowania, realizowania/.

Mając na uwadze takie właśnie spojrzenie na sprawę, problematykę wojenną można rozważać w następujących obszarach: wiedzy naukowej /nauki wojennej/, wiedzy nienaukowej /praktycznej, potocznej, intuicyjnej/, doktryny wojennej i praktyki.

Przedstawione ujęcie pozwala dostrzec olbrzymią liczbę rozwiązań, umożliwia ich segregację i ocenę oraz określenie prawdopodobieństwa występowania.

W ramach nauki wojennej bada się, a następnie określa cechy /właściwości/ różnego rodzaju wojen, wykrywa zachodzące prawidłowości, a także formułuje prawa i zasady oraz precyzuje formy i sposoby przygotowania i prowadzenia tych wojen w różnych okresach i na różnych teatrach działań wojennych.

Naukowcy przyjmując określone założenia, przestrzegając prawa i zasady oraz posługując się określonymi metodami badawczymi tworzą różne hipotezy, które po weryfikacji przyjmują formę teorii naukowych. Należy przy tym odnotować, że w nauce wojennej częstym zjawiskiem jest zakończenie badań na etapie hipotez naukowych, jako, że ich pełna weryfikacja mogłaby nastąpić jedynie podczas wojny.

Różnorodność założeń i metod badawczych powoduje, że w obszarze nauki ma się do czynienia z wielkością rozwiązań teoretycznych tego samego problemu.

Problematyka wojenna rozwiązywana jest również w oparciu o doświadczenia praktyczne, intuicyjne oraz osobiste doświadczenia jej autorów, a więc w sposób nienaukowy i wówczas dorobek tych rozwiązań stanowi wiedzę nienaukową.

Wiedza taka nierzadko obarozona jest błędami wynikającymi ze zbyt subiektywnego lub tendencyjnego podejścia do problemu. Nie oznacza to jednak, że każda informacja nienaukowa jest mało prawdopodobna, myląca. Są wśród nich rozwiązania racjonalne, szczególnie zaś te, które oparte zostały na często długoletnich bogatych i miarodajnych doświadczeniach.

Wynika stąd, że w obszarach wiedzy naukowej i nienaukowej mogą istnieć, i de facto istnieją, różne rozwiązania tego samego problemu, co jest niedopuszczalne w doktrynie wojennej. Ustalenia tej ostatniej dotyczą bowiem konkretnych rozwiązań, służących potrzebom praktyki. Dlatego jedną z funkcji doktryny wojennej jest selekcja poglądów naukowych oraz /wiedzy naukowej/.

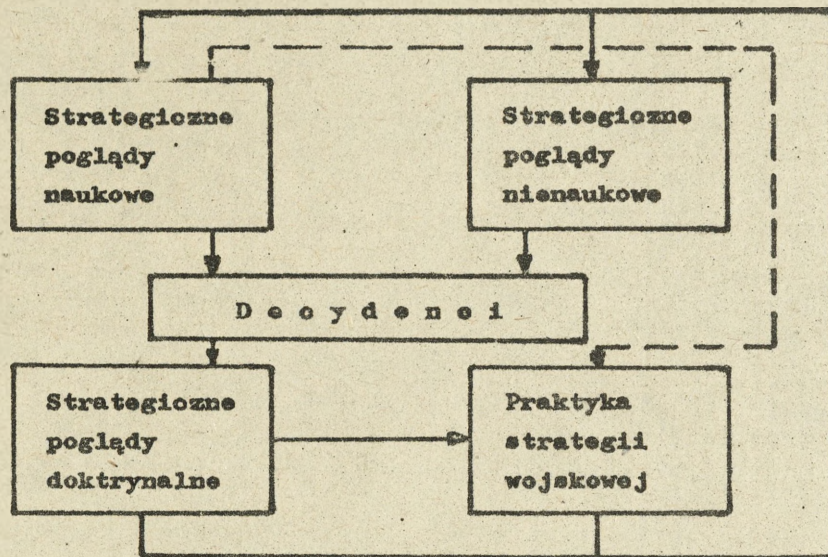
Kierownictwo odpowiedniego szczebla /decydenci/ ustalając poglądy doktrynalne, przyjmują tylko te rozwiązania naukowe i nienaukowe, które z jednej strony odpowiadają polityce państwa, a z drugiej - są jego zdaniem możliwe do zrealizowania. W tej funkcji doktryna wojenna spełnia rolę swego rodzaju filtra, przez który do praktyki wojennej przedostają się tylko te rozwiązania teoretyczne, które na danym etapie są pożądane. Rozwiązania owe, po ich zaakceptowaniu poprzez odpowiednie organa państwa, uznane są za oficjalnie obowiązujące i uzyskują miano "doktrynalnych", czyli zgodnych z doktryną i w zasadzie tylko one powinny być realizowane w praktyce.

Należy więc zgodzić się z radzieckim uosobym S. Kozłowem, który twierdzi, że doktryna wojenna spełnia rolę "zasadniczego w swoim rodzaju prawa"^{21/}, a więc zespołu postanowień, którymi powinni się kierować wszyscy odpowiedzialni za przygotowania obronne. Oznacza to zatem, że w obszarze rozważanej problematyki - w praktyce - podstawą wszelkich konkretnych rozwiązań powinny być ustalenia doktrynalne.

Rozwiązania powyższe odnoszą się w pełni do strategii wojskowej. Występuje ona bowiem /patrz rys. nr 2.1./ w obszarze wiedzy naukowej /stra-

21/ S. Kozłow; Doktryna wojenna a nauka wojenna. /W/; Problemy rewolucji w dziedzinie wojskowości, Warszawa 1966, s. 70.

tegiolne poglądy naukowe/, wiedzy nienaukowej /strategiczne poglądy nienaukowe/, doktryny wojennej /strategiczne poglądy doktrynalne/ i praktyki /praktyka strategii wojskowej/.

Rys. 2.1. Obszary strategii wojskowej

Z wyżej przedstawionych obszarów interesuje nas w tym miejscu problematyka doktrynalna. Zgodnie z przyjętym w państwach socjalistycznych poglądem, przez termin "doktryna wojenna" należy rozumieć przyjęty w danym państwie /klasie, koalicji/ system ustaleń dotyczących istoty i charakteru wojny, przeciwdziałaniu jej wybuchowi oraz przygotowaniu do odparcia i odparciu ewentualnej agresji.

W doktrynie wojennej państwa powinny być zawarte odpowiedzi przynajmniej na następujące zasadnicze pytania:

- jaki przeciwnik może zagrozić państwu?
- jaki może być charakter owej agresji, w której odparciu uczestniczyć będzie nasze państwo i jego siły zbrojne?
- jak przeciwdziałać agresji?
- jak przygotować się do odparcia agresji, jakie potrzebne są siły i środki oraz w jakim kierunku je rozwijać, by móc wykonać postawione zadania?

- jakimi sposobami odeprzeć agresję?

Ważnym elementem doktryny wojennej jest doktryna wojskowa, która traktuje o charakterze, przygotowaniu i odparciu ewentualnej agresji przez wojska /siły zbrojne/. Tak rozumiana doktryna wojskowa stanowi oczywiście integralną część doktryny wojennej /rys. 2.2./.

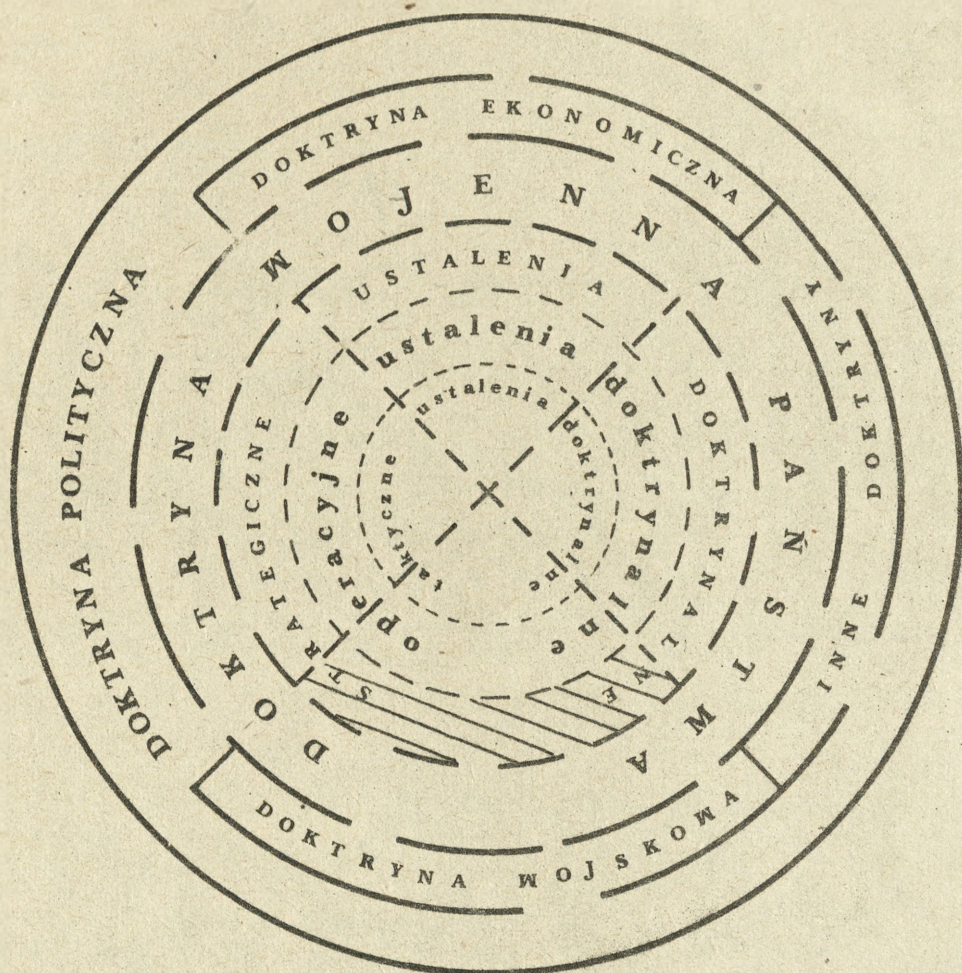
Na najwyższym szczeblu doktryny wojskowej znajdują się strategiczne ustalenia doktrynalne^{22/}, rozumiane jako oficjalnie uznane /akceptowane/ poglądy na charakter, przygotowanie i wykorzystanie potencjału wojskowego w walce zbrojnej prowadzonej przez państwo /klasę, koalicję/ w ramach odparcia agresji na teatrach wojny, teatrach działań wojennych i kierunkach strategicznych /dla osiągnięcia celów nakreślonych przez politykę państwa /klasy, koalicji/.

Z powyższego wynika, że źródłem strategicznych ustaleń doktrynalnych jest wiedza naukowa, a niekiedy również nienaukowa. Decydeni odpowiedniego szczebla, biorąc pod uwagę istniejące rozważania naukowe /nienaukowe/, przyjmują za doktrynalne te z nich lub te ich elementy, które, jak już o tym była mowa, umożliwiają osiągnięcie celów politycznych oraz są możliwe do realizacji.

Powyższe oznacza, że z jednej strony strategiczna wiedza naukowa /nienaukowa/ stanowi bazę do formułowania ustaleń doktrynalnych, a z drugiej - spreocywowane i przyjęte strategiczne ustalenia doktrynalne stawiają przed naukowcami i praktykami zadanie zaktualnienia dotychczasowych, lub wypracowywania nowych poglądów doktrynalnych. Innymi słowy - naukowcy /praktycy/, chcąc wypracować rozwiązania, np. na charakter, przygotowanie i prowadzenie operacji na określonym teatrze działań wojennych, powinni wziąć pod uwagę istniejące strategiczne ustalenia doktrynalne. Jednocześnie doktryna obliguje tak naukowców, jak i praktyków do wybiegania wprzód, opracowania długoterminowych prognoz, prze-

---

22/ Niższy szczebel to operacyjne i taktyczne ustalenia doktrynalne.

Rys. 2.2. Miejsce strategicznych ustaleń doktrynalnych w systemie doktryn /zakresowano ustalenia strategiczne doktryny wojskowej/.

widywać, które spowodują ewentualne zmiany poglądów doktrynalnych, gdy zaistnieją ku temu niezbędne przesłanki.

Jest zrozumiałe, że im w większym stopniu doktrynalne ustalenia strategiczne opierają się na prawach, zasadach i metodach wypracowanych przez naukę, tym bardziej są one adekwatne do rzeczywistości, a ponadto - im bardziej wynikają z rozwiązań nienaukowych, tym bardziej są subiektywne i tym mniej racjonalne. Typowym tego przykładem było niedococnienie skuteczności broni maszynowej w strategicznych ustaleniach doktrynalnych

wszystkich państw w przededniu pierwszej wojny światowej. Uznając, że zasadniczym rodzajem działań jest natarcie i nie doceniając obrony /a w wypadku Francji wręcz ją ignorując/, nie potrafiono zapewnić niezbędnych środków dla osiągnięcia sukcesu w walce. Rezultaty tego rodzaju rozwiązań dały o sobie znać już w pierwszych starciach obu walczących stron, co więcej, zmusiły Francję do zmiany ustaleń doktrynalnych sformułowanych tuż przed wojną.

Należy również odnotować sytuacje odwrotne, w których nauka sformułowała wszystkie niezbędne wnioski odnośnie do charakteru ewentualnej wojny oraz zasad, form i sposobów przygotowania i prowadzenia działań strategicznych, a mimo to nie zostały one z różnych względów - choćby gospodarskich - uznane za doktrynalne. Na przykład radziecka strategia /jako nauka/ ustaliła, że jednym z niezbędnych warunków osiągnięcia zwycięstwa jest posiadanie dużej liczby nowoczesnych samolotów i czołgów. Jednakże w owym okresie, mimo słuszności wniosków, realne możliwości gospodarki ZSRR nie pozwalały sprostać tym wymaganiom.

Z przedstawionego rozumowania wynika, że nauka przenika do praktyki poprzez doktrynę i odwrotnie doktryna - uwzględniając zmiany w praktyce - ukierunkowuje badania naukowe na problemy, których rozwiązanie jest dla praktyki niezbędne i w ten sposób wywiera określony wpływ na naukę.

Doktryna wojenna ma z zasady /w porównaniu z nauką/ znaczenie bardziej konkretne, utylitarne. Oddziałuje bowiem bezpośrednio na praktykę. Nie znaczy to jednak, że tak właśnie musi być w każdym przypadku. Istnieją hipotezy /teorie/, zasady naukowe i reguły, które bez zmiany form i treści występują w danej doktrynie i w tej samej postaci stosowane są w praktyce. Istotne różnice między naukowymi i nienaukowymi rozwiązaniami a ustaleniami doktrynalnymi, z punktu widzenia ich przydatności dla praktyki, nie tkwią więc ani w formie, ani w treści.

Rozwiązania naukowe i nienaukowe stają się ustaleniami doktrynalnymi dopiero wtedy, gdy zostaną oficjalnie uznane przez kompetentne organy

upoważnione do ich akceptacji. Wówczas dopiero mogą one znaleźć zastosowanie w praktyce. Znaczy to, że w zależności od płaszczyzny, do której zostanie odniesiona, treść tego samego rozwiązania może być hipotezą /teorią/ naukową /nienaukową/, ustaleniem doktrynalnym, lub przejawiać się w konkretnym działaniu /praktyce/.

Należy także odnotować, że do praktyki trafiają niekiedy rozwiązania naukowe /nienaukowe/ bez akceptacji decydentów /patrz rys. 2.1. - linia przerywana/. Zjawisko to występuje jednak częściej na szczeblach taktycznych i operacyjnych. Za przykład posłużyć tu może decyzja francuskiego dowódcy pułku piechoty podpułkownika Filipa Pétain podjęta przed pierwszą wojną światową. W owym okresie obowiązywała we Francji tzw. "doktryna Grandmaison". Negowała ona /o czym była już mowa/ potrzebę działań obronnych, głosząc zasadę: "natarcie absolutne, zawsze i za każdą cenę"^{23/}.

Jak pisze Fr. Skibiński - jednym z jej oponentów był wspomniany podpułkownik F. Pétain. Wysłuchał on wszystkiego co należało, mrugnął coś pod wąsem, po czym nadal szkolili swój 33 pułk piechoty tak samo jak dawniej/ to znaczy również w obronie/. W sierpniu 1914 roku podpułkownik F. Pétain mógł z satysfakcją powiedzieć - "a nie mówilem?"^{24/}.

Uogólniając należy stwierdzić, że za najlepsze rozwiązania należy uznać te, w których wyniki prac naukowych decydenoi przyjął za doktrynalne i one właśnie są realizowane w praktyce.

W państwie /klasie, koalicji/ powinna istnieć i de facto w określonym przedziale czasowym istnieje tylko jedna doktryna /ustalenie doktrynalne/, którą nie tylko respektować, lecz i realizować powinny wszystkie organa kierownicze. Jednakże ustalenia doktrynalne nie mogą być traktowane jak dogmat, lecz jedynie jako drogowskaz, jako wytyczne do jednolitego działania wszystkich organów kierowniczych. Podobnie bowiem jak inne zjawiska życia społecznego, znajdują się one w nieustannym roz-

23/ Cytat za Fr. Skibińskim: Rozważania o sztuce wojennej, Warszawa 1972, s. 495.

24/ Tamże, s. 513.

woju, poddawane są weryfikacji i doskonaleniu, przy czym wchodzące w ich skład nowe elementy oraz zmiany muszą być za każdym razem oficjalnie akceptowane.

2.3. Strategia wojskowa jako praktyka

Jak wynika z dotychczasowych ustaleń-doktryna wojenna, stanowiąc swego rodzaju filtr, powoduje, że do praktyki strategii wojskowej przenikają tylko rozwiązania/naukowe i nienaukowe/, które na danym etapie uznane zostały przez decydentów za oficjalnie obowiązujące. Nie oznacza to naturalnie, że przyjęte ustalenia są bezbłędne. Dopiero bowiem praktyka strategii wojskowej, jak zresztą praktyka w każdej dziedzinie działalności społecznej, jest jedynym sprawdzianem słuszności przyjętych rozwiązań teoretycznych. Każda bowiem teoria ma swoje znaczenie o tyle, o ile sprawdza się w praktyce. W odróżnieniu jednak od wszystkich innych dziedzin praktyka strategii wojskowej ma specyfikę polegającą na tym, że w swojej zasadniczej części, jaką jest praktyka walki zbrojnej istnieje tylko w czasie wojny. Wówczas dopiero możliwa jest weryfikacja i stwierdzenie na ile przyjęte rozwiązania doktrynalne były słuszne, nie w pełni słuszne lub błędne.

Wszelkie inne sposoby praktycznego sprawdzenia słuszności przyjętych rozwiązań, np. w toku organizowanych podczas pokoju ćwiczeń z wojskami, dają tylko częściową odpowiedź, która ponadto obarcona może być znacznym niekiedy błędem.

Prowadzenie walki zbrojnej w wymiarze strategicznym /w skali wojny/ poprzedzone jest wieloma konkretnymi działaniami w okresie pokoju. Do nich przede wszystkim należy zaliczyć: zorganizowanie sił zbrojnych, ich uzbrojenie, wyposażenie, wyszkolenie, materiałowo-techniczne zabezpieczenie, a także szereg przedsięwzięć z zakresu przygotowania gospodarki kraju i ludności do wojny, w których strategia wojskowa ma swój inspirujący udział.

Możliwość sprawdzenia słuszności przyjętych rozwiązań dopiero w oka-

sie wojny, gdy na ogół za późno jest na dokonywanie zasadniczych korekt, stawia bardzo wysokie wymagania zarówno w stosunku do teoretyków, jak i praktyków wojskowych. Popelnione błędy mogą mieć bowiem nieobliczalne następstwa. Stąd rozwiązania teoretyczne i podejmowane decyzje praktyczne muszą być poprzedzone bardzo starannymi i wszechstronnymi rozważaniami, pozwalającymi przewidzieć skutki podejmowanych działań i wybrać w istniejących warunkach rozwiązanie optymalne.

Niezmiernie istotne znaczenie ma zgodność praktyki z ustaleniami doktrynalnymi i z teorią, polegająca przede wszystkim na tym, aby wszelkie rozwiązania praktyczne podejmowane były na podstawie wszechstronnych badań teoretycznych, co zwiększa prawdopodobieństwo podjęcia słusznej decyzji. Niestety w praktyce zgodność ta nie zawsze ma miejsce. Na przestrzeni dziejów niewiele jest przykładów trafnego opracowania przez teoretyków np. prognozy dotyczącej militarnego charakteru przyszłej wojny i na jej podstawie wysunięcia wniosków co do sposobów przygotowania kraju i sił zbrojnych. Wobec tego, że trafne opracowanie takiej prognozy jest niezmiernie trudne^{25/}, niektórzy praktycy wojskowi odnoszą się z pewną rezerwą do postulowanych rozwiązań teoretycznych. Prowadzi to niekiedy do ignorowania również słusznych rozwiązań i niewprowadzania ich do praktyki, co w konsekwencji może przyczynić się do zaniedbań, czy nawet podejmowania błędnych decyzji w sferze przygotowania kraju i sił zbrojnych do wojny. Należy przy tym podkreślić, że bardzo często spotykamy się z sytuacją, w której nawet słuszne rozwiązanie teoretyczne z różnych względów nie może i nie jest uznane za doktrynalne i stosowane w praktyce, a powody takiego działania celowo nie są poda-

-----
25/ Francuski generał A. Beaufre, porównywał stratego usiłującego przewidzieć charakter przyszłej wojny i rozwiązać problemy z zakresu jej przygotowania i prowadzenia, do chirurga ... "mającego operować pacjenta, który bez przerwy i niezwykle szybko rośnie - nie znając jego budowy anatomicznej - leżącego na poruszającym się stole operacyjnym, za pomocą narzędzi, które powinien był zamówić co najmniej pięć lat naprzód". A. Beaufre; Wstęp do strategii. Odstraszanie i strategia. Warszawa 1968, s. 51.

wane do wiadomości szerszemu ogółowi^{26/}. Dlatego też nie należy zbyt pochopnie formułować zarzutów pod adresem praktyków, że nie uwzględniają rezultatów badań naukowych.

Niewątpliwy wpływ na zgodność teorii z praktyką strategii wojskowej ma fakt, że w większości przypadków "największe dzieła z dziedziny ogólnej teorii wojny, a przede wszystkim teorii sztuki wojennej, również wyszły z pod pióra nie tylko zawodowych uczonych, lecz również zawodowych wojskowych, dowódców i oficerów sztabów oraz polityków, działaczy państwowych, mężów stanu, a więc przede wszystkim praktyków uogólniających doświadczenia własne i cudze, przedstawiających je w formie własnych przemyśleń^{27/}.

A więc teoretyk wojskowy, w tym przede wszystkim zajmujący się strategią wojskową, to w większości oficer posiadający bogate doświadczenie praktyczne, często zdobyte na wojnie, a także umiejętność uogólniania zdobytej wiedzy, co bez wątpienia powoduje, że jego opracowania teoretyczne mają duży walor praktyczny. Do tego należy dodać, że badania nad strategią wojskową najczęściej prowadzi ci, którzy wcześniej poznali taktykę i sztukę operacyjną, opanowali metody wojskowych badań naukowych, a często mieli możliwość obserwowania praktycznych rezultatów prowadzonych badań, co również daje duży stopień pewności, że wyniki ich rozważań teoretycznych są słuszne.

Niezmiernie istotnym problemem jest określenie obszaru zainteresowania praktyki strategii wojskowej, obejmującego swoim zasięgiem przygotowanie i prowadzenie walki zbrojnej w ewentualnej przyszłej wojnie. Trudność wynika stąd, że nie ma takiej dziedziny życia społecznego, która nie powinna uczestniczyć w procesie przygotowania kraju i jego sił

26/ Na przykład słuszne postulaty teoretyków radzieckich w okresie poprzedzającym drugą wojnę światową, co do konieczności masowej mechanizacji i motoryzacji armii, rozwoju broni pancernej i lotnictwa, nie mogły być zrealizowane w praktyce w wymaganych terminach, ze względu na stan zaplecza naukowo-technicznego i ograniczone możliwości przemysłu, o czym nie był informowany przeciętny obywatel.

27/ A. Madejski: Nauka wojenna. Warszawa 1981, s. 45.

zbrojnych do wojny. Z drugiej strony praktyka strategii wojskowej nie może zastępować osy wyręczać kogokolwiek, żadnej instytucji w spełnianiu obowiązków z zakresu obrony kraju.

Gałość zadań praktycznych będących w kręgu zainteresowań strategii wojskowej można podzielić na dwie zasadnicze grupy.

Pierwsza z nich, to zadania wojskowe obejmujące przygotowanie sił zbrojnych do prowadzenia walki zbrojnej oraz walki tej prowadzenie w skali wojny /w skali strategicznej/, realizowane przez resort obrony narodowej. Do drugiej grupy zalicza się zadanie realizowane przez pozostałe resorty i instytucje oraz organa administracji państwowej. Są to zadania wykonywane w systemie obronnym państwa, takie jak: zadania polityczno-obronne, gospodarczo-obronne, zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego oraz obrony cywilnej. Przy czym wszystkie one powinny być realizowane z jednej strony z uwzględnieniem wymagań strategii wojskowej dyktowanych warunkami, w jakich prowadzona będzie walka zbrojna przez siły zbrojne działające w składzie koalicji jak i w ramach militarnej obrony obszaru kraju; z drugiej zaś strony - z uwzględnieniem realnych możliwości państwa w organizowaniu i utrzymaniu systemu obronnego - w tym zaspokajaniu potrzeb sił zbrojnych - które nie zawsze pozwolą na spełnienie wszystkich, nawet słusznym wymagań.

Praktyczne zadania z zakresu przygotowania sił zbrojnych do wojny realizowane są przez Sztab Generalny WP oraz dowództwa rodzaju sił zbrojnych, rodzajów wojsk i służb. Celem, który powinien być osiągnięty w wyniku ich realizacji, jest przygotowanie sił zbrojnych i utrzymanie ich w okresie pokoju w określonym stopniu gotowości bojowej, a w czasie wojny - prowadzenie walki zbrojnej aż do zrealizowania nakazanego celu politycznego.

Zadania zmierzające do osiągnięcia wymienionego celu obejmują: zorganizowanie sił zbrojnych, a więc określenie i przyjęcie pewnej ich struktury organizacyjnej z zachowaniem proporcji między poszczególnymi

redzajami sił zbrojnych; ustalenie stanów liczebnych sił zbrojnych w okresie pokoju i wojny, zależnie od przewidywanego rozwoju sytuacji polityczno-militarnej i możliwości gospodarczych kraju; wyposażenie sił zbrojnych w uzbrojenie i sprzęt; zorganizowanie systemu materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań oraz systemu dowodzenia wojskami zarówno w okresie pokoju, jak i wojny. Ważnym zadaniem jest praktyczne szkolenie wojsk w jak najbardziej urealnionych warunkach oraz w sposób możliwie zbliżony do przewidywanego w czasie wojny /w tym również szkolenie rezerw/.

Kolejny zestaw zadań w tej grupie obejmuje opracowanie planu wykorzystania i działania sił zbrojnych na wypadek wojny. Plan działania tych sił powinien oprócz interesu narodowego również uwzględniać potrzeby koalicji, szczególnie w zakresie przegrupowania wojsk przez terytorium kraju oraz rozmieszczenie na nim sił koalicji. Plan operacyjnego wykorzystania sił zbrojnych w czasie wojny określa ich rozmieszczenie i utrzymanie w nakazanym stopniu gotowości bojowej oraz przewiduje realizację szeregu przedsięwzięć mobilizacyjnych, a także mających na celu wszechstronne zabezpieczenie przyszłych działań. Następny zestaw zadań obejmuje praktyczną realizację planów sporządzonych w okresie zagrożenia i po wybuchu wojny. Ich realizacja stanowi sprawdzian słuszności przyjętej teorii i dotychczas realizowanych rozwiązań praktycznych. Jest to etap najtrudniejszy, bo, jak wynika z dotychczasowych doświadczeń, od początku, prowadzenia działań niezbędne się stają korekty zakładanych rozwiązań, gdyż rozwój wypadków zawsze wyprzedza najbardziej nawet precyzyjne i śmiałe przewidywania. Dlatego też działania powinny być tak zaplanowane, aby możliwe było ich dostosowanie do szybko zmieniających się warunków na polu walki.

Z punktu widzenia strategii wojskowej omawiana grupa zadań ma znaczenie podstawowe i rzutuje na wszelkie inne przedsięwzięcia wpływające na obronę kraju.

W okresie zagrożenia i po wybuchu wojny oczywiste jest, że wszystkie siły i środki, jakimi dysponuje kraj, skierowane będą na wykonanie tych zadań. Natomiast w okresie pokoju powstaje dylemat: czy przeznaczać większe nakłady np. na utrzymanie sił zbrojnych czy na zaspokojenie potrzeb społecznych; czy zwiększać liczebność sił zbrojnych, czy zatrudnienie w gospodarce itp. Wymaga to podejmowania wielu trudnych decyzji przez najwyższe organa partyjne i rządowe, mających zasadnicze znaczenie dla zapewnienia niepodległego bytu i rozwoju kraju.

Druga grupa przedsięwzięć praktycznych - to zadania realizowane przez pozostałe resorty, instytucje i organa administracji państwowej na rzecz obronności, z uwzględnieniem wymagań, jakie dyktuje ewentualna przyszła wojna, sprecyzowanych w ramach strategii wojskowej.

Realizacja tych zadań jest niezmiernie trudna, wymaga rozwiązywania wielu sprzecznych, często wzajemnie wykluczających się problemów. Z jednej bowiem strony wszechogarniającej, niszczylielski charakter przyszłej wojny, niosącej zagrożenie utraty najwyższych wartości dla państwa i jego obywateli, dyktuje konieczność podjęcia jeszcze w okresie pokoju niezbędnych przygotowań w każdej dziedzinie życia społeczno-gospodarczego do odparcia ewentualnej agresji; z drugiej zaś - realizacja tych zadań w okresie pokoju, gdy perspektywa wojny jest bardzo odległa, natrafia na ogromne trudności wynikające z potrzeb dnia codziennego i najczęściej ograniczonych możliwości, które dyktują rozwiązania optymalne w warunkach życia pokojowego.

Niezależnie jednak od występujących sprzeczności, działania na rzecz obrony muszą być podejmowane jeszcze w okresie pokoju i z całą konsekwencją realizowane, gdyż powstałych zaległości nie można odrobić po wybuchu wojny. Głównym problemem - jak zresztą w każdym tego typu przypadku - jest znalezienie rozsądnego kompromisu, co jest zadaniem najwyższych władz polityczno-wojskowych w państwie.

W realizacji każdego z wymienionych zadań drugiej grupy /polityczno-obronnych, gospodarczo-obronnych, ochrony, bezpieczeństwa państwa i

porządku publicznego oraz obrony cywilnej/ - jak już wspomniano -
uwzględniane są wymagania strategii wojskowej. Jest to oczywiste, gdyż
w ramach strategii wojskowej kompleksowo rozpatruje się wszystkie pro-
blemy mające związek z organizowaniem, prowadzeniem i wszechstronnym
zabezpieczeniem walki zbrojnej w wymiarze strategicznym. W naszym poło-
żeniu geopolitycznym jest to istotne również z tego względu, że obszar
kraju i wszystko, co w czasie wojny może się na tym obszarze rozgrywać,
oprócz znaczenia narodowego ma również istotne znaczenie dla koalicji
i walozących w jej składzie sił zbrojnych.

Zadania polityczno-obronne wynikają z polityki państwa, której głów-
nym celem jest przeciwdziałanie wybuchowi wojny oraz racjonalne ukierun-
kowanie działalności obronnej, obejmującej przygotowanie państwa do woj-
ny, a w przypadku jej rozpoczęcia - sprawne tej wojny prowadzenie. Z tak
sformułowanego podstawowego celu wynika potrzeba realizacji głównych za-
dań w zakresie polityki obronnej, do których zalicza się: precyzowanie
zasadniczych kierunków tej polityki; określenie podstawowej koncepcji
doktryny obronnej; patriotyczno-obronne oddziaływanie na społeczeństwo
oraz polityczne ukierunkowanie działalności obronnej państwa.

Każde z wymienionych zadań znajduje się w kręgu zainteresowania stra-
tegi wojskowej, jednak szczególnie ścisły związek łączy strategię z
wypracowaną podstawową koncepcją doktryny obronnej państwa, a ściślej z
jej aspektem wojskowym. Związki te były już omawiane w podrozdziale 2.2.
traktującym o strategicznych ustaleniach doktrynalnych. Tu jednak prag-
matycznie podkreślić, że polityka steruje również wojskowym aspektem doktry-
ny wojennej. Według jego założeń kształtowany jest potencjał wojskowy.

Kierownictwo polityczne państwa, formułując podstawowe ustalenia
wojskowego aspektu doktryny wojennej, akceptuje wypracowane w jej ra-
mach - również przez strategię wojskową - formy i sposoby prowadzenia
walki zbrojnej zarówno przez wojska operacyjne wydzielone do sił Układu,
jak i wojska działające na obszarze kraju.

Z uwagi na założenie koalicyjności przyszłej wojny przewiduje się, że w operacjach strategicznych będą brać udział siły zbrojne wszystkich państw Układu Warszawskiego. Oznacza to konieczność koordynowania ich wysiłku w sposób zapewniający stworzenie racjonalnych przesłanek dla osiągnięcia celu prowadzonych działań.

Zadania gospodarczo-obronne mają na celu pełne zaspokojenie militarnych i poza militarnych potrzeb obronnych, odpowiednio do stanu zagrożenia naszego kraju. Ich realizacja ma zapewnić ciągle zaspokajanie potrzeb sił zbrojnych i kraju zarówno w czasie pokoju jak i wojny. Zadania gospodarczo-obronne dzielą się na zadania z zakresu: produkcji obronnej; tworzenie rezerw obronnych; rozbudowy infrastruktury obronnej oraz podnoszenia gotowości obronnej gospodarki narodowej. Penievať ich szczegółowy opis znajduje się w dostępnych materiałach^{28/}, pragniemy jedynie zaznaczyć, że zgodną z przyjętymi, założeniami, ich realizację zapewnia się przez zorganizowanie systemu przedstawicielstw wojskowych /departamentów obronnych/ we wszystkich resortach i zakładach działających na rzecz wojska. W rezultacie każde ważniejsze przedsięwzięcie w kraju, a szczególnie nowe inwestycje powinny być wznoszone z uwzględnieniem wymagań dyktowanych względami obronnymi. Dotyczy to: rozmieszczenia i budowy nowych zakładów przemysłowych, systemu energetycznego w tym również linii przesyłowych; systemu komunikacji kolejowej i drogowej; budowy szkół i szpitali, a także budowy, czy rozbudowy miast i osiedli oraz innych przedsięwzięć.

Zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego mają na celu zapewnienie pomyślnej realizacji wszystkich pozostałych zadań obronnych. Obejmują one: prowadzenie działalności wywiadowczej, kontrwywiadowczej i antyterrorystycznej; zwalczanie przestępczości kryminalnej i innych przestępstw zagrażających życiu, zdrowiu i mieniu obywateli oraz mieniu społecznemu; ochronę granic państwowych; ochronę porządku publicznego; ochronę obiektów gospodarki narodowej, instytucji

^{28/} Np. Nauka i doktryna wojenna, Warszawa 1984, s. 234.

państwowych oraz bezpośrednią /osobistą/ ochronę członków najwyższych władz partyjnych i państwowych; przeciwdywersyjną obronę kraju; ochronę przeciwpożarową; zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w czasie mobilizacji i przegrupowania wojsk /własnych i sojuszniczych/ przez terytorium kraju; zapewnienie warunków funkcjonowania naczelnych i wojewódzkich organów politycznych, władzy i administracji państwowej na stanowiskach kierowania; zapewnienie porządku podczas realizacji głównych przedsięwzięć z zakresu obrony cywilnej.

Oczywiste jest, że realizacja tych zadań musi odbywać się w sposób zapewniający spełnienie wymagań sprecyzowanych przez dowództwo szczebla strategicznego oraz w ścisłym współdziałaniu z wojskami operacyjnymi a szczególnie Wojskową Służbą Wewnętrzną i jednostkami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Dotyczy to zarówno przeciwdywersyjnej obrony kraju /a szczególnie przeciwdywersyjnych zaczepnych działań bojowych będących często kontynuacją działań przeciwdesantowych/, jak też utrzymania porządku w czasie mobilizacji oraz operacyjnego przegrupowania i rozwijania wojsk.

I wreszcie kompleks zadań praktycznych z zakresu obrony cywilnej, które również są realizowane z uwzględnieniem wymagań strategii wojskowej.

Celem obrony cywilnej jest: ochrona ludności, zakładów pracy, urzędów użyteczności publicznej, dóbr kultury oraz ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny, a także współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i usuwanie ich skutków^{29/}.

Realizacją tego celu zajmować się będą wyspecjalizowane formacje OO, odpowiednio wyposażone i przeszkolone, wspierane wysiłkiem wojsk, jednostek Milicji Obywatelskiej i działaniem całego społeczeństwa.

Zadania realizowane w ramach obrony cywilnej obejmują: ochronę ludności, na którą składa się powszechne ostrzeżenie, rozérodowanie i ewakuacja ludności, przygotowanie budowli ochronnych oraz zorganizowanie

^{29/} Funkcjonowanie systemu obronnego państwa w warunkach obowiązywania stanów wyższej konieczności. Warszawa 1988, s. 181.

pomocy sanitarne-medycznej; ochronę różnego rodzaju dóbr materialnych, jak zakłady pracy i obiekty użyteczności publicznej, oraz dobór kultury narodowej; organizowanie i prowadzenie akcji ratunkowych w rejonach porażen oraz klęsk żywiołowych, obejmujące rozpoznanie skutków napadu oraz zniszczeń powstałych w wyniku klęski żywiołowej, prowadzenie akcji gaśniczej, usuwanie zawałów i utrzymanie nieprzerwanego ruchu na szlakach komunikacyjnych.

Realizacja wymienionych zadań, ma niezmiernie istotne znaczenie z punktu widzenia strategii wojskowej. Współcześnie bowiem przeciwnik, dysponując precyzyjnymi środkami rażenia o dużym zasięgu i mocy, będzie za wszelką cenę dążył do osłabienia naszego potencjału wojennego głównie przez niszczenie siły żywej, infrastruktury obronnej i zasobów materialnych, a także dezorganizowanie życia społecznego kraju. Wiadomo zaś, że bez sprawnie działającej gospodarki kraju żadna armia nie wykona stawianych jej zadań. Do tego należy dodać, że w przypadku terytorium naszego kraju skuteczna jego obrona ma niezmiernie istotne znaczenie dla koalicji. Jest to bowiem ważny obszar tranzytowy, rejon rozmieszczenia odwodów strategicznych, lotnisk, magazynów i składów oraz innych urządzeń, które muszą być skutecznie broniene.

X

X

X

Walka zbrojna prowadzona w wymiarze strategicznym /w skali wojny/ ze względu na jej wszechogarniający charakter, jest jedynym obiektywnym sprawdzianem słuszności przyjętych rozwiązań, zarówno ściśle wojskowych, będących domeną strategii wojskowej, jak też przedsięwzięć podejmowanych w każdej innej dziedzinie życia społeczno-gospodarczego, zmierzających do wszechstronnego zabezpieczenia jej walki.

Należyte przygotowanie sił zbrojnych do prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny jest procesem niezmiernie trudnym, wymagającym bardzo wnikliwego prognozowania wydarzeń w warunkach ogromnej liczby ciągle zmieniających się czynników, jak też konsekwencji w realizacji podjętych decyzji.

Konsekwencja owa ma tym większe znaczenie, że działania mające na celu skuteczne przygotowanie kraju i sił zbrojnych do odparcia agresji muszą być podejmowane na długo przed wybuchem wojny, a wówczas potrzeby doraźne często odsuwają na plan dalszy potrzeby wynikające z ewentualnego zagrożenia, co może później stać się przyczyną ogromnych strat - strat niemiernie trudnych lub wręcz niemożliwych do odrobienia.

2.4. Niektóre związki strategii wojskowej z innymi dyscyplinami naukowymi i dziedzinami działalności praktycznej

/planowana objętość - 25 stron/

T E Z Y

Teorię strategii wojskowej łączą związki ze wszystkimi niemal dyscyplinami naukowymi i odpowiadającymi im dziedzinami działalności praktycznej. Związki te wynikają ze złożonego przedmiotu badań strategii wojskowej, jakim jest walka zbrojna prowadzona w skali wojny. Dla prowadzenia tej walki we współczesnych warunkach niezbędne jest zaangażowanie wszystkich sił i środków jakimi dysponuje państwo /koalicja państw/.

Szczególne silne związki łączą strategię wojskową z naukami politycznymi /polityką/, naukami ekonomicznymi /gospodarką/ oraz pozostałymi dyscyplinami nauk wojskowych, a szczególnie ze sztuką operacyjną i taktyką. W podrozdziale przedstawione będą następujące zagadnienia.

2.4.1. Strategia wojskowa a nauki polityczne i polityka

Związki strategii wojskowej z tą częścią nauk politycznych i polityką, które zajmują się wojną i wojskiem. Wojna jako kontynuacja polityki i wynikające stąd wnioski. Określane przez politykę cele wojny, zakres wykorzystania potencjału wojennego państwa, a nawet użycia środków walki zbrojnej. Wpływ ustaleń polityki zagranicznej państwa na rozstrzygnięcia w dziedzinie strategii wojskowej.

2.4.2. Strategia wojskowa a nauki ekonomiczne i gospodarka

Zależność przygotowania i prowadzenia wojny od gospodarki państwa /koalicji/. Ekonomia wojenna i wojskowa jako dyscypliny naukowe, ich przedmiot badań i związki ze strategią wojskową. Podstawowe rozstrzygnięcia z zakresu ekonomiki, mające wpływ na strategię wojskową. Strategia wojskowa a ekonomizacja walki zbrojnej. Znaczenie określenia racjonalnego celu działań i czasu jego osiągnięcia. Wpływ rezultatów walki nieoczekanej na możliwości osiągnięcia celu działań w wymiarze strategicznym.

2.4.3. Strategia wojskowa a sztuka operacyjna i taktyka

Związki strategii wojskowej, sztuki operacyjnej i taktyki wynikające z badanego przedmiotu jakim jest walka zbrojna i stosowanych metod badań. Wzajemna zależność przebiegu i wyników walki zbrojnej prowadzonej w skali strategicznej, operacyjnej i taktycznej. Związki strategii wojskowej, sztuki operacyjnej i taktyki wynikające z zasad walki zbrojnej. Omawiane związki i zależności w sferze teorii i praktyki.

x

x

x

Jak już to zostało stwierdzone—strategia wojskowa jako nauka jest jedną z dyscyplin wchodzących w skład nauk wojskowych. Spełnia ona kryteria świadczące o jej samodzielności. Przedmiotem badań strategii wojskowej jest walka zbrojna prowadzona w skali wojny i umożliwiająca osiągnięcie drogą przemocy zbrojnej politycznego celu tej wojny. Jest to jednym z powodów tak szerokiego zakresu zadań rozwiązywanych w ramach strategii wojskowej jako nauki oraz konieczności utrzymywania przez nią ścisłych więzi prawie ze wszystkimi dyscyplinami naukowymi i dziedzinami praktycznej działalności, które wywierają określony wpływ na przygotowanie i wykorzystanie potencjału wojskowego państwa.

Strategia wojskowa jest również dziedziną praktycznej działalności naczelnego dowództwa, dowództwa teatrów działań wojennych i wyższych sztabów. Ta jej część/aspekt/ nie jest jednak przedmiotem rozważań w niniejszym opracowaniu.

ROZDZIAŁ TRZECI

3. ZADANIA STRATEGII WOJSKOWEJ

Na podstawie dotychczasowych rozważań, a szczególnie analizy przedmiotu badań i związków jakie łączą strategię wojskową z innymi dyscyplinami i dziedzinami działalności praktycznej, można określić zakres zadań rozwiązywanych przez strategię wojskową jako naukę. Różnorodność i bardzo rozległy charakter tych zadań, obliguje do dokonania ich podziału.

Całość zadań będących w kręgu zainteresowania strategii wojskowej można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich proponujemy zaliczyć zadania rozwiązywane w ramach strategii wojskowej jako nauki. Do drugiej zaś zadania rozwiązywane w ramach prawie wszystkich pozostałych dyscyplin naukowych, których poszczególne specjalności /podspejalności/ mogą mieć związek z walką zbrojną i wojskiem. Przy czym zadania w tej grupie powinny być rozwiązywane z uwzględnieniem potrzeb /wymagań, zgłaszanych postulatów/ strategii wojskowej, dyktowanych szeroko rozumianymi względami /potrzebami/ obronnymi państwa.

Wypracowane poglądy w wyniku realizacji zadań strategii wojskowej jako nauki /a także innych dyscyplin naukowych/ oraz niekiedy poglądy nienaukowe, według znanego z poprzedniego rozdziału schematu, po oficjalnym zaakceptowaniu przez decydentów, stają się strategicznymi poglądami /ustaleniami/ doktrynalnymi i przenikają do praktyki strategii wojskowej.

3.1. Zadania strategii wojskowej jako nauki

Zadania strategii wojskowej jako dyscypliny naukowej mają, podobnie jak w innych dyscyplinach naukowych, ścisły związek z jej przedmiotem badań. Jeżeli bowiem przedmiot badań określany jest przez zakres rzeczywistości objętej daną nauką^{1/}, to zadania precyzują ten zakres, bo-

^{1/} W. Kiezuń: Podstawy organizacji i zarządzania. Warszawa 1980, s. 10.

wiem obejmują konkretny już wykaz problemów badawczych, których rozwiązanie zbliża do poznania badanego przedmiotu.

Podstawę formułowania zadań stanowi więc przedmiot badań, a ściśle konieczność jego wszechstronnego poznania, a także poznania uwarunkowań i zależności, które temu towarzyszą oraz rozwiązania tych wszystkich problemów, które wynikają z poznanego przedmiotu. W przypadku przedmiotu badań strategii wojσκowej, chodzi o wszechstronne przygotowanie i prowadzenie walki zbrojnej w wymiarze strategicznym.

Ponadto niezbędne jest poznanie samej dyscypliny naukowej, a więc wykonanie tych wszystkich prac, których wynikiem jest między innymi niniejsze opracowanie. Chodzi bowiem o poznanie historii rozwoju strategii wojσκowej, jej przedmiotu badań, wykonywanych zadań, zasad, założeń itd.

Wykonanie takiego zestawu zadań w oparciu o dotychczas publikowane opracowania jest niemożliwe^{2/}. W publikacjach tych wymienianych jest z reguły kilka nie zadań, a raczej problemów jakie powinny być rozwiązywane w ramach strategii wojσκowej. Rozwiązanie każdego z nich, wymaga realizacji co najmniej kilku zadań /tematów badawczych/.

Aby więc uzyskać w miarę pełny wykaz zadań jakie powinny być rozwiązywane w ramach strategii wojσκowej jako nauki przeprowadzono odpowiednie badania^{3/}. W ich wyniku powstał wykaz zadań, które wyodrębniono w czterech grupach tematycznych. Każda z tych grup obejmuje następujące zadania /problemy badawcze/.

1 grupa. Zadania z zakresu ogólnej teorii strategii wojσκowej:

1/ Historia rozwoju strategii wojσκowej.

2/ Strategia wojσκowa jako nauka, jej przedmiot badań, treść i związki z otoczeniem.

2/ Strategia wojenna, Warszawa 1964, s. 17, Zarys strategii wojennej, Warszawa 1979, s. 60 i inne opracowania.

3/ Szczegółowe wyniki badań - patrz: W. Lepkowski: Zarys strategii wojσκowej, Warszawa 1984, s. 209-222.

3/ Strategia wojskowa PRL, jej miejsce w strategii globalnej /koalicyjnej/.

4/ Prognozowanie rozwoju strategii wojskowej.

5/ Metodyka badań w dziedzinie strategii wojskowej.

6/ Zasady i założenia strategii wojskowej.

7/ Równowaga wojskowa jako czynnik kształtowania stosunków politycznych.

8/ Wyścig zbrojeń i jego prawidłowości.

9/ Strategia wojskowa ewentualnych przeciwników.

2 grupa. Zadania związane z określeniem charakteru walki zbrojnej prowadzonej w wymiarze strategicznym w przyszłej wojnie.

1/ Scenariusz wybuchu i przewidywany wojskowy charakter przyszłej wojny.

2/ Wojskowe cechy przyszłej wojny.

3/ Rola walki zbrojnej w wojnie na tle innych niezbrojnych rodzajów walk /w tym walki informacyjnej/.

4/ Cel walki zbrojnej i jego znaczenie w osiągnięciu celu politycznego wojny.

5/ Wojna konwencjonalna i jądrowa w świetle doskonalenia współczesnych środków walki zbrojnej.

6/ Wpływ rozwoju współczesnych środków walki zbrojnej na charakter wojny.

7/ Współczesne wojny lokalne i ich wpływ na charakter przyszłej wojny.

3 grupa. Zadania określające sposoby przygotowania sił i środków do prowadzenia walki zbrojnej w wymiarze strategicznym.

1/ Przeznaczenie rodzajów sił zbrojnych, proporcje między nimi oraz zasady i zadania w zakresie ich przygotowania do prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny.

2/ Kierunki przeobrażeń w wyposażeniu i organizacji rodzajów sił

zbrojnych, proporoje między poszczególnymi ich rodzajami.

3/ Badania możliwości wprowadzenia nowych środków walki zbrojnej i ich wpływ na strategię wojskową /wpływ broni selektywnej, dokładnej i ładunków zminiaturyzowanych, broni z serii "rozpoznaj i zniszcz" i innych/.

4/ Siły zbrojne jako element zastraszania, umożliwiający osiągnięcie celu politycznego wojny drogą działań pośrednich /wymagania w zakresie stanu i wyposażenia sił zbrojnych/.

5/ Opracowanie założeń w zakresie przygotowania kraju pod względem wojskowym do wojny i obrony jego terytorium.

6/ Opracowanie podstaw materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań rodzajów sił zbrojnych w wojnie.

7/ Studiowanie teatrów działań wojennych.

4 grupa. Zadania określające sposoby użycia i działania rodzajów sił zbrojnych w walce zbrojnej prowadzonej w skali wojny.

1/ Badania form działań strategicznych, ich roli i znaczenia w świetle rozwoju współczesnych środków walki.

2/ Przygotowanie i prowadzenie współczesnych operacji strategicznych na kontynentalnych TDW.

3/ Rola i znaczenie rodzajów sił zbrojnych w operacji strategicznej na kontynentalnym TDW.

4/ Formy operacji strategicznej na kontynentalnym TDW.

5/ Kryteria wyboru celu działań w operacji strategicznej na kontynentalnym TDW.

6/ Operacja strategiczna o ograniczonym charakterze /peryferyjnym/ w świetle ogólnych celów wojny.

7/ Operacja strategiczna na kontynentalnym TDW i problem obrony obszaru kraju.

8/ Współczesne wymagania co do sposobu rozwinięcia i utrzymania w gotowości bojowej sił zbrojnych.

- 9/ Współdziałanie rodzajów sił zbrojnych w operacji strategicznej.
- 10/ Tworzenie i utrzymanie odwodów strategicznych.
- 11/ Kierowanie siłami zbrojnymi z uwzględnieniem działań w układzie koalicyjnym.

Określenie w miarę jednolitych grup zadań /problemów badawczych/ rozwiązywanych w ramach strategii wojskowej jako nauki i ich klasyfikowanie wiąże się z ewentualnym wyodrębnieniem jej specjalności.

Należy podkreślić, że wyodrębnienie się specjalności, podobnie jak i dyscypliny naukowej, jest procesem długotrwałym. Z reguły naukowa nobilitacja dyscypliny czy specjalności naukowej następuje wówczas, gdy istnieje już w jej ramach określony dorobek naukowy, grono naukowców uprawiających daną dyscyplinę /specjalność/, czy też wówczas, gdy problematyka z zakresu dyscypliny /specjalności/ wejdzie na stałe do programów nauczania wyższych uczelni. Daje to powód do zgłaszania propozycji tworzenia nowych dyscyplin czy specjalności w tych obszarach wiedzy, w których daje się zaobserwować symptomy ich powstawania.

W odniesieniu do strategii wojskowej, jak na razie trudno jest wskazać na wyodrębnianie się jej specjalności. Pewne symptomy wskazują na wyodrębnianie się teorii operacji strategicznej jako specjalności strategii wojskowej^{4/}. Jest to jednak początek zasygnalizowanego wyżej procesu.

W dalszej części omówione będą wybrane problemy związane z realizacją zadań strategii wojskowej w wymienionych czterech grupach.

3.1.1. Zadania z zakresu ogólnej teorii strategii wojskowej

Jak wynika z wykazu zadań /problemów badawczych/ zestawionych w tej grupie, są to przede wszystkim zadania, których rozwiązanie pozwala na samookreślenie się strategii wojskowej jako dyscypliny naukowej, a także określenie wpływu niektórych czynników wojskowych, leżących w kręgu za-

^{4/} A. Madejski, E. Wiśniewski: Nauka i doktryna wojenna. Warszawa 1984, s. 78.

interesowania strategii, na kształtowanie stosunków politycznych.

W toku rozwiązywania wymienionych zadań, badana jest przede wszystkim historia rozwoju strategii wojskowej, głównie pod kątem sprecyzowania prawidłowości rozwój ten stymulujących, oraz określenia warunków, w których nastąpiło wyodrębnienie się strategii wojennej i wojskowej, a następnie strategii jako dyscypliny naukowej, spełniającej kryteria naukowości oraz kryteria świadczące o jej istnieniu i odrębności jako dyscypliny naukowej.

Następnie badana jest strategia wojskowa jako dyscyplina naukowa - jej przedmiot, związki z otoczeniem /w tym również z innymi dyscyplinami naukowymi/ - a także precyzowany zakres zadań, jakie w jej ramach powinny być rozwiązywane.

Do zadań /problemów badawczych/ z interesującego nas zakresu należy także określenie: miejsca strategii wojskowej naszego kraju w strategii koalicyjnej, czynników wyodrębniających tę strategię oraz cech wspólnych ze strategią koalicyjną i specyficznych, stanowiących o jej narodowym charakterze.

W ramach omawianej grupy zadań opracowuje się również założenia i zasady strategii wojskowej, bezpośrednio oddziałujące na sprawność przeprowadzenia procesu przygotowania sił zbrojnych i obronie zorganizowanego społeczeństwa do walki zbrojnej w wymiarze strategicznym.

W ramach ogólnej teorii strategii wojskowej wypracowywane są także metody badań stosowane podczas rozwiązywania poszczególnych problemów naukowych. Chodzi przy tym - jak to już wspomniane - przede wszystkim o określenie pewnych specyficznych dla strategii wojskowej metod badań, wywodzących się z metod badań stosowanych w naukach wojskowych i innych dyscyplinach naukowych.

Do ważnych problemów badawczych /zadań/ należy wreszcie: wykrywanie prawidłowości wysoię zbrojeń; określanie kierunków rozwoju nowoczesnych środków walki zbrojnej, a także walk nieorężnych mogących mieć wpływ na przygotowanie i przebieg ewentualnej przyszłej wojny; analizowanie sto-

stunku sił między potencjalnymi wojskowymi przeciwnymi stron oraz wpływu naruszenia równowagi w tym zakresie na stosunki polityczne.

I wreszcie - badanie strategii wojskowej potencjalnych przeciwników, z którego wnioski stanowią podstawę do podejmowania praktycznych działań zmierzających do przeciwstawienia się tej strategii, a także mogą wpłynąć na stymulowanie kierunków prowadzenia badań teoretycznych.

W zakończeniu należy podkreślić, że większość wymienionych zadań jest przedmiotem rozważań niniejszej pracy, co zwalnia nas od bardziej szczegółowego ich omawiania.

3.1.2. Zadania związane z określeniem charakteru walki zbrojnej, prowadzonej w wymiarze strategicznym

Jednym z głównych zadań strategii wojskowej jako nauki jest określenie charakteru przyszłej walki zbrojnej prowadzonej w różnorodnych warunkach geofizycznych i przy użyciu różnych środków, między państwami lub grupami państw, zakładających osiągnięcie różnych, lecz zawsze przeciwnych celów. Strategiczny wymiar rozpatrywanej walki zbrojnej wskazuje, iż należy poszukiwać w niej cech^{5/} konstytutywnych, a więc ogólnych, istotnych, trwałych, których znalezienie wybiegać będzie daleko poza współczesność.

Aby takie cechy wykryć i określić, trzeba najpierw wyróżnić czynniki je kształtujące, a także dokonać systematyki cech wszechstronnie charakteryzujących walkę zbrojną. Zabieg ten umożliwi określenie racjonalnych celów działań zbrojnych, ułatwi racjonalne wykorzystanie posiadanego potencjału ekonomicznego, naukowo-technicznego, demograficznego i innych w procesie przygotowywania sił zbrojnych, ich organizowania i szkolenia.

5/ Cecha-to co orzeka o przedmiocie, odpowiadając na pytanie jaki on jest. Cecha charakterystyczna-wyjaśniająca ważne zjawiska. por. Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji pracy wydana przez Ossolineum 1978, s. 31. Cechy wskazują na to czym różnią się lub są podobne przedmioty, zjawiska.

Na kształtowanie się owych ogólnych, istotnych i trwałych cech walki zbrojnej wpływają przede wszystkim czynniki o charakterze społeczno-politycznym, ekonomicznym, naukowo-technicznym i geograficznym.

Wymienione wyżej podstawowe czynniki wpływają na kształtowanie się cech walki zbrojnej prowadzonej w skali strategicznej. Cechy te można wyróżnić przyjmując za podstawę określone kryteria. Jednym z podstawowych kryteriów jest cel walki zbrojnej, który można określić jako: zmuszenie siłą przeciwnika do przyjęcia stawianych mu warunków w sytuacji, gdy zawiadą inne /niezbrojne/ formy przemocy. Jeśli cel ten można osiągnąć drogą dezintegracji sił zbrojnych przeciwnika lub ich obeszładnienia, osiąga się dodatkową korzyść w postaci ograniczenia własnych strat.

Ze względu na kryterium celu walki zbrojnej można wyróżnić: działania zmierzające do wyniszczenia sił zbrojnych przeciwnika oraz działania zmierzające do wyzerpania sił nieprzyjaciela. W pierwszym wariantcie cel można osiągnąć niszcząc albo obiekty główne, decydujące o efektach walki zbrojnej, albo zasadnicze siły nieprzyjaciela. Wymaga to wcześniejszego przygotowania odpowiednich sił zbrojnych już w okresie pokoju oraz wykonania zaskakujących uderzeń. W drugim wariantcie osiągnięcie celu jest możliwe w warunkach posiadania przez przeciwstawne strony co najmniej równowagi w potencjalach ekonomicznym, demograficznym, społeczno-politycznym i naukowo-technicznym. Umożliwia to bowiem prowadzenie długotrwałych działań w których toku z reguły mogą być atakowane nie tylko obiekty wojskowe, lecz i cywilne, zwłaszcza ważne dla uzupełniania sił zbrojnych. Kolejnym kryterium jest sposób rozpoczęcia walki zbrojnej. Przyjmując je można wyróżnić: nagle zaskakujące uderzenie, wykonane całą mocą posiadanego potencjału wojskowego oraz działania zbrojne eskalowane stosownie do rozwoju sytuacji.

Ze względu na kryterium liczby uczestników walki zbrojnej można wyróżnić działania koalicyjne i niekoalicyjne. W przypadku działań koalicyjnych siły zbrojne poszczególnych państw mogą prowadzić walkę zbrojną wspólnie na poszczególnych kierunkach lub też oddzielnie,

mają do wykonania zadania ustalone w planie centralnym.

Działania koalicyjne będą z reguły prowadzone pod wspólnym kierownictwem, przy użyciu sił i środków wóczasu ustalonych oraz odpowiednio przygotowanych, zgodnie z przyjętymi przez wszystkich uczestników koalicji jednolitymi zasadami i regułami postępowania, znajdującymi odzwierciedlenie w obowiązujących regulaminach i planach.

Ze względu na stosowane środki rażenia można z kolei wyróżnić walkę zbrojną prowadzoną bronią konwencjonalną i niekonwencjonalną.

Walka zbrojna prowadzona środkami konwencjonalnymi charakteryzuje się mniejszą gwałtownością zmian sytuacji aniżeli niekonwencjonalna, ze względu na mniejszą z reguły moc rażenia środków konwencjonalnych. Działania z zastosowaniem konwencjonalnych środków walki zbrojnej cechuje ponadto stosunkowo małe zniszczenie środowiska naturalnego oraz ograniczone straty w obiektach niewojskowych co umożliwia osiągnięcie zamierzonych celów mniejszym kosztem.

Walkę zbrojną prowadzoną środkami niekonwencjonalnymi, a zwłaszcza przy użyciu broni masowego rażenia, cechują ogromne zniszczenia, zwłaszcza obiektów niewojskowych oraz naturalnego środowiska, często zresztą nieodwracalne. W rezultacie eskalacji stosowania broni masowego rażenia może dojść do kataklizmu światowego, w związku z czym broń ta stanowi przede wszystkim środek odstraszania.

Ze względu na czas trwania można natomiast wyróżnić długotrwałą lub krótkotrwałą walkę zbrojną. Cechy te mają ścisły związek ze stosowanymi w walce zbrojnej środkami rażenia, sposobami ich użycia oraz posiadaniem przez przeciwstawne strony potencjałem wojskowym. W przypadku zastosowania w walce zbrojnej broni masowego rażenia, zwłaszcza w sposób masowy i zaskakujący, podstawowe zaatakowane siły zostaną w krótkim czasie zniszczone lub obezwładnione w takim stopniu, że nie będą zdolne do stawiania oporu. W takich okolicznościach walka zbrojna może się w obszarze zaatakowanym bronią masowego rażenia zakończyć bezpośrednio po uderzeniach. Również krótkotrwała będzie walka zbrojna wówczas, gdy so-

staną zaatakowane bronią masowego rażenia obiekty zaplecza niezbędne do odtworzenia sił i środków zużytych i zniszczonych w bezpośrednich starciach wojsk.

Długotrwała walka zbrojna może być prowadzona w przypadku stosowania środków konwencjonalnych o stosunkowo małym natężeniu działań przez siły równorzędne lub o zbliżonych potencjałach wojskowych. Dodatkowym warunkiem prowadzenia długotrwałej walki zbrojnej jest sprawne funkcjonowanie gospodarki, sprzyjające utrzymaniu zdolności wojsk do prowadzenia działań.

Ze względu na obszar działań można wyróżnić walkę zbrojną prowadzoną w skali lokalnej, na mniejszej lub większej przestrzeni oraz w skali światowej, kiedy to obejmie ona większość lub wszystkie kontynenty, a nawet kosmos. Wielkość obszaru działań zbrojnych zależy przede wszystkim od potencjału wojskowego posiadanego przez przeciwstawne państwa. Nawet największy potencjał wojskowy nie umożliwia jednak prowadzenia ciągłej walki zbrojnej jednocześnie we wszystkich rejonach o podstawowym znaczeniu strategicznym. Należy więc sądzić, że nawet w wojnie globalnej będzie dochodziło do walki zbrojnej na coraz to nowych obszarach, zaś uderzenia raketowe i lotnicze będą wykonywane wyłącznie na wybranych obiektach w poszczególnych rejonach.

Ze względu na sposób prowadzenia walki zbrojnej należy wyróżnić z jednej strony działania manewrowe, zaś z drugiej stabilne.

Działania manewrowe z reguły mieć mogą miejsce w początkowym okresie wojny, kiedy to potencjał przeciwstawnych stron nie będzie jeszcze naruszony. Do stabilizacji działań może natomiast dochodzić na poszczególnych kierunkach w przypadku wyczerpania potencjału lub celowego przeniesienia wysiłku w inny rejon.

Współcześnie rozumiana manewrowość wojsk może polegać na przenoszeniu działań z jednych rejonów do drugich, zgodnie z założonym celem oraz możliwościami posiadanych sił i środków. Działania statyczne mogą polegać na osłonie zagrożonych przez przeciwnika obiektów oraz niedo-

puszczeniu do ich opanowania i wykorzystania przez przeciwnika. Oznacza to, iż mogą w przyszłej walce zbrojnej występować niewielkie odcinki frontów ciągłych zwłaszcza wokół obiektów szczególnie ważnych, od których utrzymania mogą zależeć rezultaty walki zbrojnej.

Szczególne cechy może przybierać walka zbrojna prowadzona w ramach różnego rodzaju konfliktów zbrojnych. Chodzi tu zarówno o przygraniczne konflikty zbrojne mające na celu zniszczenie lub opanowanie z jednej strony zaś z drugiej strony obronę lub utrzymanie określonych obiektów. W każdym z tych przypadków walka zbrojna z reguły będzie przebiegać inaczej. We wszelkiego rodzaju konfliktach zbrojnych używane są z reguły ograniczone siły zbrojne, zaś społeczeństwa i gospodarki nie są angażowane w te działania. Zaplecze obu przeciwstawnych stron nie jest atakowane, a walkę zbrojną prowadzi się w poszczególnych rejonach w celu wyeliminowania sił zbrojnych przeciwnika lub zniszczenia obiektów wojskowych. Ograniczone cele konfliktów zbrojnych i wynikające z tego ograniczenia liczebności zaangażowanych w nie sił, ograniczona przestrzeń działań oraz czas trwania - to zasadniczo wspólne cechy walki we wszelkiego rodzaju konfliktach zbrojnych.

3.1.3. Zadania określające sposoby przygotowania sił i środków do prowadzenia walki zbrojnej w wymiarze strategicznym

Ta grupa zadań obejmuje przede wszystkim wypracowanie generalnych kierunków przygotowania sił zbrojnych do prowadzenia walki zbrojnej w skali strategicznej, a ponadto przygotowanie kraju do wojny, w tym przygotowanie ludności.

Przygotowaniem sił zbrojnych do prowadzenia walki zbrojnej od strony teoretycznej zajmuje się wiele dyscyplin i specjalności nauk wojskowych, a przede wszystkim teoria organizacji sił zbrojnych i teorie poszczególnych rodzajów sił zbrojnych wojsk i służb^{6/}. Natomiast strategia^{6/} Nauka i doktryna wojenna, Warszawa 1984, s. 78.

wojskowa rozstrzyga generalne ustalenia w tym zakresie. Do nich należy przede wszystkim określenie stanu ilościowego sił zbrojnych biorąc pod uwagę z jednej strony potrzeby obronne kraju, z drugiej możliwości ekonomiczne pozwalające utrzymać i odpowiednio wyposażać siły zbrojne. Następnie określenie rodzajów sił zbrojnych i sprecyzowanie ich struktury organizacyjnej z dokonaniem podziału na siły zbrojne przewidziane do działań w układzie koalicyjnym i siły nadal pozostające w dyspozycji dowództwa krajowego. Podstawowe rozstrzygnięcia organizacyjne muszą oczywiście uwzględniać zarówno możliwości wyposażenia jednostek w odpowiednie uzbrojenie i sprzęt techniczny, jak też zakres zadań i charakter działań w ewentualnej przyszłej wojnie.

Należy podkreślić, że wszelkie decyzje dotyczące generalnych ustaleń organizacyjnych, czy wyposażenia sił zbrojnych muszą być dokonywane na podstawie znajomości prognozowanego charakteru ewentualnej przyszłej wojny oraz kierunków przeobrażeń zarówno w uzbrojeniu jak i pozostałych elementach wyposażenia sił zbrojnych. Chodzi bowiem o to, że w warunkach szybkiego moralnego starzenia się techniki wojskowej, stosunkowo duża jest częstotliwość przechrajenia jednostek w niezmiernie kosztowne nowe wzory uzbrojenia. Znajomość prognoz pozwoli więc dokonać trafnych wyborów

Ważnym zadaniem jest ustalenie generalnych kierunków szkolenia wojsk i to zarówno od strony merytorycznej jak też organizacyjnej. Można je bowiem przygotowywać do działań obronnych lub zaczepnych, realizowanych przy użyciu broni jądrowej lub konwencjonalnej, w określonych warunkach terenowych, we współdziałaniu z różnymi rodzajami sił zbrojnych samodzielnie lub w układzie koalicyjnym itd. Chodzi również o ustalenie struktury szkolenia - poczynając od szkolenia podstawowego żołnierzy służby zasadniczej a kończąc na wyższym szkolnictwie wojskowym typu akademickiego. W systemie tym niezmiernie istotne jest szkolenie rezerw, stanowiących w przypadku mobilizacji zaplecze sił zbrojnych.

Rozpatrując z punktu widzenia strategii wojskowej przygotowanie sił zbrojnych do prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny, należy mieć na

uwadze jeszcze jeden aspekt. Wyposażenie sił zbrojnych w broń jądrową o dużej sile niszczenia spowodowało, że osiągnięcie racjonalnego celu wojny w warunkach nieograniczonego użycia tej broni stało się wręcz niemożliwe. Również więc rola zarówno broni konwencjonalnej, jak również nieoptycznych form walki przy pomocy których upatruje się możliwość osiągnięcia celu politycznego, bez konieczności ponoszenia ryzyka. Ocena możliwości takich działań wymaga więc wszechstronnych studiów wykraczających nawet poza problemy ściśle militarne.

Kolejny zestaw zadań w tej grupie związany jest z opracowaniem generalnych ustaleń dotyczących przygotowania kraju pod względem wojskowym do prowadzenia wojny. Należy podkreślić, że praktycznie we wszystkich ważniejszych decyzjach o nowych inwestycjach ekonomicznych należy brać pod uwagę względy obronne. Ponadto względy obronne dyktują rozwój określonych gałęzi przemysłu, a nawet wyposażenia zakładów, w konkretny typ sprzętu np. obrabiarek uniwersalnych lub specjalistycznych, tak aby możliwe było maksymalne zaspokojenie potrzeb sił zbrojnych podczas wojny, bez konieczności dokonywania gruntownych zmian.

Istnieje obszerny zestaw zadań związanych z koncepcją budowy umocnień obronnych na obszarze kraju, poczynając od schronów dla ludności, a kończąc na umocnieniach obronnych np. wybrzeża morskiego. Problemem o podstawowym znaczeniu w tym zestawie jest opracowanie koncepcji wojskowej obrony obszaru kraju. Na czoło wysuwa się tu obrona powietrzna kraju, realizowana przez wojska OPK, stanowiące samodzielny rodzaj sił zbrojnych-działający w jednolitym systemie obrony powietrznej państw stron Układu Warszawskiego. Rozwój współczesnych środków napadu powietrznego powoduje, że dobre zorganizowanie i skuteczne działanie OPK przesądza w znacznej mierze o żywotności i sprawności funkcjonowania całego państwa podczas wojny, a także o skuteczności osłony wojsk operacyjnych w określonych etapach ich działania. Z uwagi na położenie geograficzne naszego kraju skuteczność OPK ma również duże znaczenie koalicyjne.

Sprawą niezmierniej wagi jest także opracowanie wojskowej koncepcji operacyjnej obrony terytorium kraju, której celem jest zwalozanie sił przeciwnika przenikających na ten obszar w postaci desantu powietrznego, morskiego czy też grup dywersyjnych. Wykonanie tych zadań może przekroczać możliwości sił wydzielonych zawczasu, dlatego też przewiduje się wzmocnienie obrony terytorium kraju siłami wojsk operacyjnych.

W systemie obrony terytorium kraju doniosłą rolę odgrywa obrona cywilna. Jest ona wprawdzie organizowana i realizowana przez centralne i terenowe organa administracji państwowej, ale koncepcja obrony musi być spójna z wypracowaną w ramach strategii wojskowej koncepcją systemu obronnego państwa.

Strategia wojskowa jest również zainteresowana w wypracowaniu generalnych kierunków przygotowania ludności na wypadek wojny. Szczególnie chodzi o przygotowanie ludności pod względem moralno-politycznym - prowadzone w sposób ciągły w zorganizowanym systemie oświaty i wychowania; przygotowanie ludności do obrony przed środkami masowego rażenia i wreszcie przysposobienie wojskowe ludności. Przysposobienie wojskowe jest bardzo ważne w związku z koniecznością uzupełnienia sił zbrojnych podczas wojny, jak też organizowania wszelkich form samoobrony.

Dobrze zorganizowana i sprawnie działająca obrona terytorium kraju wpływa w zasadniczy sposób na możliwości materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań sił zbrojnych, które powinno być zorganizowane w oparciu o zasoby wytworzone i zgromadzone w kraju. Doniosłość tego problemu potwierdza fakt, że właśnie możliwości materiałowo-techniczne często decydują zarówno o stanie liczebnym sił zbrojnych, ich uzbrojenia i wyposażenia, jak też o rozmachu prowadzonych działań.

3.1.4. Zadania określające sposoby użycia i działania rodzajów sił zbrojnych w walce zbrojnej prowadzonej w skali wojny

Jest to obszerna grupa zadań rozwiązywanych w ramach teorii strategii wojskowej, mających najbardziej bezpośredni i widoczny związek z praktyką

Podstawowy problem w tej grupie zadań polega na opracowaniu form działań strategicznych i roli w nich poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, a także form /elementów/ operacji na zachodnim teatrze działań wojennych i udziale w tej operacji polskich sił zbrojnych, z jednoczesnym wykonywaniem zadań obrony obszaru kraju.

Jak wiadomo - wspólnie do form działań strategicznych zalicza się: działania strategicznych sił jądrowych, działania w celu odparcia powietrzno-kosmicznych operacji nieprzyjaciela /operacje przeciwpowietrzne/, operacje na kontynentalnych TDW, operacje na oceanicznych TDW, operacje powietrzne oraz działania wojskowe w przestrzeni kosmicznej.

Wymienione formy działań strategicznych z wyjątkiem działań wojskowych w przestrzeni kosmicznej, dość szczerze opisane są w dostępnych wydawnictwach^{7/}, jednak rozwój sytuacji polityczno-wojskowej powoduje konieczność podejmowania wciąż nowych rozwiązań. Dotyczy to - z jednej strony - operacji strategicznej na zachodnim TDW i udziału w niej naszych sił zbrojnych, a z drugiej - obrony obszaru kraju.

Wraz z osiąganiem coraz wyższych stanów gotowości bojowej przez wojska potencjalnego przeciwnika, stosownie do wymagań doktryny "wysuniętych rubieży", coraz bardziej realna staje się możliwość rozpoczęcia przez niego wojny z zaskoczenia /niespodziewanej agresji/. W takim przypadku do strategicznej obrony na całym teatrze działań wojennych byłyby zmuszone siły zbrojne państw Układu Warszawskiego. Operacja obronna prowadzona w wymiarze strategicznym w dotychczasowych badaniach teoretycznych zajmowała mniej miejsca. Jest to przejściowy, ale niezmiernie istotny rodzaj działań. Jej głównym celem będzie załamanie operacji zaczepnej przeciwnika i stworzenie warunków umożliwiających przejście do działań zaczepnych. Z naszego narodowego punktu widzenia jest to problem o doniosłym znaczeniu. Skuteczne i możliwie wczesne załamanie operacji zaczepnej przeciwnika oraz niedopuszczenie do wtar-

7/ Biuletyn Informacyjny nr 2/143. Warszawa 1983, s. 106.

gnięcia jego sił zbrojnych na obszar kraju ma bowiem podstawowe znaczenie dla wykonania zadania obrony jego terytorium. Wymaga to systematycznych studiów teoretycznych oraz realizacji przedsięwzięć praktycznych zapewniających naszym siłom zbrojnym przewidzianym do działań w składzie koalicji osiągnięcia wymaganej gotowości bojowej, przejście na kierunek operacyjny i zajęcie przygotowanych wcześniej rubieży obronnych. Szczególnie intensywnie należy się zająć opracowaniem skutecznych sposobów załamania operacji zaczepnej przeciwnika.

Niezmiernie istotne znaczenie ma wypracowanie kryteriów umożliwiających racjonalne określenie celu prowadzonych działań. Np. uwzględniając siłę rażenia i dokładność współczesnych środków walki - z jednej strony, a z drugiej zaś - duże możliwości wojsk w zakresie opanowania i utrzymania terenu należy precyzyjnie określać stopień zniszczenia lub obezwładnienia zwalczanych obiektów. Ma to bowiem związek z ekonomicznym wykorzystaniem posiadanych sił i środków oraz umożliwia wykorzystanie niezniszczonych lub w niewielkim stopniu zniszczonych obiektów na opanowanym terenie nieprzyjaciela.

Racjonalne określenie celów działań w skali strategicznej ma również znaczenie z tego względu, że stanowi podstawę do precyzowania celów na niższych szczeblach dowodzenia. Popołniony w tym ogniwie błąd może mieć bardzo rozległe i różnorodne konsekwencje^{8/}.

Badania nad możliwościami wykorzystania przestrzeni kosmicznej do celów militarnych są wszechstronne i mają bardzo różnorodny charakter. Budowa oraz instalowanie w Kosmosie obiektów wojskowych wymaga bowiem wykorzystania najnowszych osiągnięć nauki i techniki. Jest przy tym swojego rodzaju probierzem możliwości poszczególnych państw w tym zakresie. Badania te w pewnym stopniu stymulują rozwój innych, pozawojkowych dziedzin nauki i techniki, co jest często argumentem mającym przemawiać za niezbednością ich prowadzenia.

8/ Problem ten bardziej wszechstronnie omówiony będzie w rozdziale pt. "Zasady strategii wojskowej".

Dziś wykorzystanie przestrzeni kosmicznej do celów militarnych jest faktem i, mimo istniejących ograniczeń oraz układów, należy się liczyć z dalszym militaryzowaniem kosmosu.

Oczywiste jest, że tylko wysoko rozwinięte państwa mają możliwości prowadzenia badań oraz instalowania w kosmosie obiektów, które mogą być wykorzystane do celów militarnych. Pozostałe, małe i średnie państwa /w tym również Polska/, oprócz śledzenia wyników prowadzonych prac badawczych w ramach istniejących systemów sojuszniczych, nastawiają się też na wykorzystanie napływających z nich danych w zakresie rozpoznania kosmicznego, nawigacji, łączności czy też meteorologii.

Jedno z ważnych zadań teorii strategii wojskowej stanowi opracowanie koncepcji kierowania siłami zbrojnymi w ogniwie strategicznym. Kilka związanych z tym istotnych problemów wymaga racjonalnych rozwiązań, gdyż - jak wskazują doświadczenia - popełnione w tym ogniwie błędy były w przeszłości przyczyną wielu niepowodzeń.

Pierwszy z tych problemów - to ustalenie właściwych relacji między najwyższymi organami władzy cywilnej w państwie /organami politycznymi, władzy i administracji państwowej/ w tzw. ogniwie polemarchicznym a naczelnym dowództwem /naczelnym dowódcą/ sił zbrojnych.

Organa cywilne - po sprecyzowaniu celów działań, jakie mają być osiągnięte na drodze przemocy zbrojnej w wojnie, wydzieleniu niezbędnych do tego sił i środków, mianowaniu naczelnego dowódcy - nie powinny ingerować w sprawy ściśle wojskowe. Naczelnym dowódcą musi mieć zapewnioną możliwość jednoosobowego dowodzenia i oczywiście ponosi pełną odpowiedzialność za podejmowane decyzje.

Drugim istotnym problemem jest wypracowanie właściwych relacji w ogniwie dowodzenia siłami zbrojnymi koalicji między koalicyjnym organem dowodzenia a narodowymi organami dowodzenia siłami zbrojnymi.

Oczywiste jest, że również w tym wypadku dowódcą zjednoczonych sił zbrojnych koalicji musi mieć zapewnioną możliwość jednoosobowego dowodzenia całością sił. Natomiast sztab zjednoczonych sił zbrojnych naj-

częściej składa się z przedstawicieli sił zbrojnych poszczególnych członków koalicji. Dowództwa narodowe dowodzą będą związkami strategiczno-operacyjnymi /operacyjnymi/ wchodzącymi w skład koalicji i operacyjnie podlegającymi dowódcy zjednoczonych sił zbrojnych. Narodowe dowództwo w pełni odpowiada za stan moralno-polityczny swoich wojsk, za ich poziom wyszkolenia, zaopatrzenia i uzupełniania, a także za wykonanie postawionych zadań. Należy jednak podkreślić, że w toku działań niejednokrotnie powstanie konieczność tworzenia związków mieszanych. W takich przypadkach podejmowane są doraźne ustalenia w zakresie dowodzenia tymi związkami przy zachowaniu zasady jednoosobowego dowodzenia.

3.2. Zadania realizowane przez inne dyscypliny naukowe z uwzględnieniem potrzeb strategii wojskowej

O randze tej grupy zadań decyduje kilka względów:

- po pierwsze, wszechogarniający charakter ewentualnej przyszłej wojny i walki zbrojnej toczącej w wymiarze strategicznym oraz trudność precyzyjnego określenia prognozy jej rozwoju, co sprawia, że nie ma ani takiej dziedziny życia społeczno-gospodarczego, ani dyscypliny naukowej, która nie miałaby swojego udziału w procesie szeroko rozumianego przygotowania i prowadzenia przyszłej wojny, a w jej ramach walki zbrojnej;

- po drugie, intensywny rozwój różnych dziedzin nauki - biologii /w tym genetyki/, fizyki, nauk społecznych, których rezultaty mogą być wykorzystane na rzecz wojny i walki zbrojnej;

- po trzecie, szybki postęp naukowo-techniczny w zakresie doskonalenia już istniejących środków walki zbrojnej;

- po czwarte, stały wzrost roli niesbrojnych form walki prowadzonych zarówno przed wybuchem jak i podczas wojny, których rezultaty w istotnym stopniu mogą wpływać na możliwości i sposoby prowadzenia walki zbrojnej.

W sumie strategia wojska, a ściślej mówiąc ci którzy ją uprawiają w ramach nauki, są żywo zainteresowani wynikami badań prowadzonych we wszystkich pozostałych dyscyplinach naukowych. Zainteresowanie to i jego za-

kres są tym bardziej uzasadnione, że trudno z góry określić, które osiągnięcia nauki mogą być wykorzystane na potrzeby walki zbrojnej.

Prowadzący badania z zakresu strategii wojskowej powinni nie tylko szeroko korzystać z dotychczasowego dorobku innych dyscyplin i specjalności naukowych, ale również stymulować w ich ramach te kierunki badań, które z punktu widzenia strategii wojskowej mogą być wykorzystane dla umocnienia obronności państwa. Jest to problem niezwykle złożony, oznacza bowiem potrzebę sugerowania kierunków badań samodzielnie i niezależnie dyscyplinom, skierowując ich wysiłki na rozwiązywanie problemów, które nie zawsze można precyzyjnie określić. Podstawę do ich określenia stanowi bowiem przewidywany charakter ewentualnej przyszłej wojny, jaka może wybuchnąć na przestrzeni najbliższych kilkunastu czy nawet kilkudziesięciu lat. Wiadomo zaś, jak trudno taką prognozę opracować.

Niezależnie od tych trudności nakreślenie nawet ogólnych kierunków długofalowych badań czy też sprecyzowanie trendów rozwojowych w danej dziedzinie, istotnych z punktu widzenia obronności państwa, ma wielkie znaczenie. Chodzi bowiem o to, aby każdy pracownik naukowy, prowadzący badania w swojej dziedzinie miał świadomość faktu, że w określonym stopniu ich wyniki mogą mieć wpływ na obronność państwa.

3.2.1. Zadania wynikające z wszechogarniającego charakteru przyszłej wojny i walki zbrojnej toczonej w wymiarze strategicznym

Wspomniany już wszechogarniający charakter ewentualnej przyszłej wojny i walki zbrojnej prowadzonej w wymiarze strategicznym powoduje, że w mniejszym lub większym stopniu prawie wszystkie dyscypliny i specjalności naukowe mają swój wpływ na rozwiązywanie problemu szeroko rozumianej obronności państwa, w tym również problemów rozwiązywanych przez strategię wojskową^{9/}.

Być może nie dotyczy to jedynie takich nauk, jak np. artystyczne,

9/ Zob. A. Madejski; Nauka wojenna. Warszawa 1981.

choć z drugiej strony nie można im odmówić wpływu na kształtowanie postaw patriotycznych, co nie jest obojętne dla strategii wojskowej.

Pozostałe, prawie wszystkie dyscypliny i ich specjalności, które tworzą naukę wojenną, a także dyscypliny i specjalności nauk wojskowych, mają niewątpliwy wpływ na przygotowanie i prowadzenie walki zbrojnej w wymiarze strategicznym i znajdują się w kręgu zainteresowania strategii wojskowej, która tę walkę bada.

Przykładowo można tu wymienić prawo i jego specjalność - międzynarodowe prawo wojenne i prawo wojskowe, które powinno być znane i przestrzegane w procesie planowania strategicznego i prowadzenia walki zbrojnej; psychologię i jej specjalność - psychologię wojskową, czy psychologię wojenną, a także takie specjalności czy podspecjalności, których kierunkami rozwoju zainteresowana jest strategia wojskowa /psychologia tłumy, psychologia manipulacyjna czy psychologia propagandy/. Interesująca z punktu widzenia strategii wojskowej jest geofizyka i także jej specjalności, których wyniki badań w przyszłości mogą być wykorzystane dla celów wojskowych, jak: grawimetria, sejsmologia i inne. Dotyczy to również mikrobiologii, biochemii i biofizyki oraz innych.

Bardziej korszystna pod względem stymulowania kierunków badań czy też wykorzystania ich wyników jest sytuacja w dziedzinie nauk wojskowych, których strategia wojskowa jest jedną z dyscyplin. Nauki wojskowe, których placówki podlegają resortowi Obrony Narodowej, obok własnych badań zobowiązane są rozwiązywać każde zadanie naukowe zleczone przez resort, a więc również te problemy, którymi zainteresowana jest strategia wojskowa.

Bardzo ważny problem interdyscyplinarnym w którego trafnym rozwiązaniu zainteresowana jest strategia wojskowa stanowi opracowanie prognozy przyszłej wojny i walki zbrojnej w skali strategicznej.

Jest to zadanie o niesłychanej wadze i skali trudności. Rzecz w tym bowiem, że mylna prognoza grozi nieobliczalnymi konsekwencjami. Przy-

gotowanie państwa i jego sił zbrojnych do wojny mylnie zaprognozowanej oznacza zmarnowanie ogromnych nakładów w potencjale materiałowo-technicznym, organizacyjno-szkoleniowym i naukowym.

Aby prognozować z dostatecznie dużą wiarygodnością, potrzebna jest pełna wiedza naukowa o prawidłowościach obiektywnie rządzących rozwojem prognozowanego zjawiska. Wiele uwagi trzeba więc poświęcić doskonaleniu metod prognozowania. Jest to problem tym ważniejszy i trudniejszy, że chodzi przecież o prognozy dość daleko wybiegające w przyszłość. Tylko wyprzedzenie rzędu kilkunastu - kilkudziesięciu lat /w którym to okresie jakże wiele może się zmienić/ zapewnia szansę właściwego ukierunkowania rozwoju obronności i zrealizowania zamierzeń na skalę szaloną zapewnić uzyskanie spodziewanego efektu^{10/}.

3.2.2. Zadania wynikające z rozwoju nauki

Nauka współcześnie rozwija się bardzo intensywnie. Dotyczy to wielu dziedzin. Szczególnie oszałamiające są osiągnięcia biologii /w tym genetyki/, a także fizyki, geofizyki oraz nauk technicznych i szeregu nauk społecznych. Osiągnięcia wielu nauk stanowią podstawę do konstruowania i produkowania coraz nowszych środków niszczenia oraz formułowania metod umożliwiających osiągnięcie celów politycznych drogą przemocy.

Dzisiaj, obserwując postęp w nauce i technice, można mieć duży stopień pewności co do tego, że w przyszłej wojnie stosowane będą zupełnie nowe środki i sposoby prowadzenia walki.

Nie wykluczona jest możliwość skonstruowania i użycia w przyszłej ewentualnej wojnie /za kilkanaście lub kilkadziesiąt lat/ na przykład broni genetycznej, prowadzącej do degeneracji całych pokoleń atakowanego społeczeństwa. Nie można odrzucać ewentualności uzyskania i użycia broni opartej na wykorzystaniu sił grawitacji, a także innych potężnych sił przyrody i środowiska naturalnego. Mówi się o możliwości

10/ A. Madejski, E. Wiśniewski: Nauka i doktryny wojenne. Warszawa 1984, s. 68.

wyzwolenia straszliwej niszczącej energii w procesie anihilacji. Spotkać też można w literaturze światowej projekty wykorzystania asteroid do "bombardowań" z kosmosu wybranych obszarów globu ziemskiego".

Powstają ponadto możliwości oddziaływania na ludzką psychikę - i to w skali masowej - chodzi o sterowanie uczuciami gniewu lub strachu, melancholii i rozpaczony albo nieposkromionej radości i lekkomyślności. Możliwości te mogą w przyszłości przybrać konkretny racjonalny kształt^{11/}.

Konieczność śledzenia rozwoju nauk i wyników prowadzonych badań, szczególnie interdyscyplinarnych, a także oceny możliwości stosowania ich wyników w procesie przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny jest jednym z istotnych zadań strategii wojskowej. Wiąże się to ze wspomnianą niezbędnością stymulowania badań, w tym również mających na celu wypracowanie skutecznych sposobów przeciwdziałania nowym środkom i sposobom walki wprowadzanym przez przeciwnika.

3.2.3. Zadania wynikające z postępu naukowo-technicznego w zakresie doskonalenia istniejących środków walki

Poza środkami zdecydowanie przyszłościowymi, dziś jeszcze niekiedy daleko wykraczającymi poza obecne możliwości nauki i techniki, szczególnie istotny jest problem rozwoju środków walki już istniejących. Rozwój ten dyktowany jest warunkami współczesnego pola walki, a sterowany przez nauki wojskowe - w tym szczególnie przez strategię wojskową. Polega to na ogół albo na wprowadzaniu stopniowo coraz to nowych drobnych ulepszeń do rozwiązań już stosowanych, albo na uzyskiwaniu rozwiązań jakościowo nowych, prowadzących do powstania broni i sprzętu nowej generacji. Współcześnie jesteśmy więc świadkami wprowadzania do uzbrojenia nowych, w znacznym stopniu zautomatyzowanych systemów broni /np. typu "rozpoznaj i zniszcz"/, niezwykle skutecznych w zwalczaniu broni pancerniej czy systemów radioelektronicznych; różnego rodzaju pocisków

11/ Op. cit. s. 69.

rakietowych samonaprowadzających się na cele, o bardzo dużej sile rażenia i precyzji; broni paliwowo-powietrznej skutecznej przy rażeniu celów powierzchniowych i wielu innych. W wielu przypadkach skutki rażenia nowych broni są porównywalne ze skutkami rażenia broni jądrowej.

Nowe rozwiązania odnoszą się nie tylko do uzbrojenia i sprzętu, ale również do struktury organizacyjnej sił zbrojnych i całego systemu obronnego państwa, a także metod i sposobów przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej i wojny.

3.2.4. Zadania wynikające z rosnącej roli niezbrojnych form walki

Rozwój środków walki zbrojnej doprowadził do swoistego paradoksu - zdolność sił zbrojnych do niszczenia /obezwładniania/, szczególnie w razie posługiwania się bronią masowego rażenia, jest już dzisiaj tak wielka, że użycie tej broni stawia pod znakiem zapytania możliwość osiągnięcia pozytywnego celu politycznego w ewentualnej wojnie. Trudno przecież uznać skutek w postaci wzajemnego wyniszczenia się walczących stron, a być może nawet całej ludzkiej cywilizacji, za cel pozytywny i racjonalny z jakiegokolwiek punktu widzenia.

Z drugiej zaś strony rozwój sił zbrojnych doprowadził do tak wielkiej ich zależności od sprawności zaplecza, że utrzymanie i rozwój tej sprawności stały się również ważne dla zwycięstwa, jak i utrzymanie niezbędnej gotowości wojsk do działania. W rezultacie tej zależności już od najmniej od okresu pierwszej wojny światowej wyraźnie zauważalny jest wzrost wpływu niezbrojnych form walki - prowadzonej zarówno w czasie pokoju jak i wojny - na jej przebieg i wynik. Powszechnie już dzisiaj uznaje się, że pierwszą wojnę światową przegrały Niemcy nie tyle z powodu porażki na polu bitwy, na froncie, ile na skutek krachu gospodarczego i rewolucji socjalnej. Również w ostatnim, powojennym okresie wiele jest przykładów doprowadzenia do zwycięstwa w wojnie przede wszystkim w wyniku szczególnego rozwoju wydarzeń w sferze zmagających się państw. Np. Algieria uzyskała zwycięstwo w swojej walce o niepodległość,

ROZDZIAŁ CZWARTY

4. ZASADY STRATEGII WOJSKOWEJ

Na przestrzeni wieków zarówno teoretycy, jak i praktycy wojskowi dążyli do wypracowania prostych, jednoznacznych zasad /reguł/, których znajomość i umiejętność praktycznego zastosowania zapewniałaby racjonalne przygotowanie i wykorzystanie posiadanych sił i środków w walce zbrojnej i osiągnięcie celu prowadzonych działań. Bardzo wczesnie bowiem zauważono pewne proste zależności pomiędzy przebiegiem i wynikami walki zbrojnej, a na przykład liczbą wojowników, ich uzbrojeniem i wyszkoleniem. Stwierdzono przy tym, że nie zawsze zwyciężała strona mająca armię liczniejszą, czy nawet lepiej uzbrojoną. Czasami sukces udało się osiągnąć dzięki napaści nieoczekiwanej, a także w wyniku stosowania różnych forteli. Często zwycięstwo odnosiły mniejsze, a nawet gorsze od przeciwnika wyposażone wojska, ale dowodzone przez wybitnie uzdolnionych dowódców, którzy potrafili przewidzieć i wykorzystać wszystkie uwarunkowania zapewniające zwycięstwo. W ten sposób walka zbrojna stała się więc od początku również pojedykiem intelektów dowódców a następnie także sztabów, mających swój udział w jej przygotowaniu i prowadzeniu.

Dowódca i jego czynności stanowiły zawsze przedmiot szczególnego zainteresowania. Jak już o tym była mowa - najdawniejsze opisy pochodów i bitew były bowiem relacjonowane najczęściej przez pryzmat dokonań na-czelnego dowódcy, a więc działań w ogniu strategicznym. Rezultaty tych działań, a szczególnie zwycięskie bitwy, były następnie analizowane i uogólniane również z punktu widzenia zasad, jakie w nich stosowano. Było to niewątpliwie powodem, dla którego przede wszystkim interesowano się zasadami strategii wojskowej, a więc tymi, które miały wpływ na przebieg i wyniki walki zbrojnej prowadzonej w skali wojny, albo na wyniki całej wojny w okresie, gdy wojna w zasadzie aprowadzała się do stoczenia jednej generalnej bitwy.

W miarę liczebnego rozrastania się armii, doskonalenia uzbrojenia i sprzętu, wzrastał rozmach prowadzonych działań. Rosła również ranga i znaczenie znajomości i umiejętności stosowania zasad umożliwiających sprawne przygotowanie i prowadzenie walki zbrojnej. Zasady te coraz częściej stawały się przedmiotem zainteresowania teoretyków i praktyków wojskowych. W każdym niemal ważniejszym opracowaniu traktującym o sztuce wojennej spotyka się fragmenty specjalnie im poświęcone. Niektórzy zaś autorzy szczególne znaczenie przypisywali zasadom strategii traktując je jako wieczne i niezmienne.

Zasady, o których mowa, w literaturze przedmiotu najczęściej określane są "zasadami sztuki wojennej", co sugerowałoby, że chodzi o zasady dotyczące sztuki prowadzenia wojny. Jednak z ich treści jednoznacznie wynika, że dotyczą prowadzenia walki zbrojnej, a nie wojny jako całości. W dalszej części opracowania problem ten poruszany będzie przy okazji klasyfikacji zasad. Tu - nie negując oczywiście istnienia zasad sztuki prowadzenia wojny /sztuki wojennej/ - proponuje się, aby wszędzie tam, gdzie z treści wynika, że chodzi o zasady przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej, niezależnie od skali, w jakiej jest prowadzona, mówić po prostu o zasadach walki zbrojnej.

Interesujące nas zasady strategii wojskowej wywodzą się oczywiście z zasad walki zbrojnej, są ich uszczegółowieniem odnoszącym się do szczebla /rozmachu/, na jakim ta walka jest prowadzona.

Zasady racjonalnego sprawnego działania nigdy nie były i nie są domeną wyłącznie wojskowych, spotykamy je w każdej dziedzinie zorganizowanego działania ludzi. Wyróżnikiem jest dla nich tylko to, że są stosowane w sytuacjach szczególnych, jakie stwarza walka zbrojna. Wszystko to wymaga intensywnego prowadzenia zarówno prac teoretycznych celem poznania i opracowania tych zasad, jak też doskonalenia umiejętności ich praktycznego stosowania.

Stosowanie określonych zasad ma zawsze na celu uczynienie danego działania sprawnym, a więc takim, które prowadzi do osiągnięcia zamie-

zrzonego celu. Powszechnie zaś wiadomo, że działaniami sprawnymi zajmuje się prakseologia. Należy więc sądzić, że celowe jest zapoznanie się choć w ogólnych zarysach ze wskazaniem prakseologii i wykorzystania jej doświadczeń przy formułowaniu zasad strategii wojskowej.

4.1. Prakseologia a zasady walki zbrojnej

Wojskowi mają szczególne powody interesować się prakseologią. Prakseologia bowiem - jak określili jeden z najwybitniejszych jej twórców prof. Tadeusz Kotarbiński - ma za zadanie: "Zdobywać i uzasadniać wskazania dotyczące tego, co trzeba czynić, co dobrze jest czynić lub co wystarczy czynić w określonych okolicznościach, by jak najsprawniej osiągnąć zamierzone skutki. W krótszych słowach można ująć zadanie prakseologii mówiąc, że poszukuje ona warunków, od których zależy maksymalizacja sprawności"^{1/}.

Jest zrozumiałe, że sprawność ta w całej rozciągłości odnosi się również do walki zbrojnej, która jak żadne działania powinna być przygotowana i przeprowadzona w taki sposób, aby w jej wyniku "jak najsprawniej osiągnąć zamierzone skutki".

Autor "Traktatu o dobrej robocie" w swych rozważaniach bardzo często odwołuje się do walki, poświęcając XIII rozdział jej technice. Walka w ujęciu prakseologicznym traktowana jest jako kooperacja negatywna - w odróżnieniu do kooperacji pozytywnej zwanej współdziałaniem. Jest "wszelkim działaniem przynajmniej dwupodmiotowym /przy założeniu, że zespół może być podmiotem/, gdzie jeden przynajmniej z podmiotów przeszkadza drugiemu"^{2/}.

Za najmniejszy przypadek uważany jest ten, gdy oba podmioty dążą do celów niezgodnych, wiedząc o tym i jedna strona świadomie przeszkadza drugiej w osiągnięciu celu. Wówczas obie strony "zmuszają się wzajemnie w sposób osobliwie intensywny do pokonania trudności, a więc pośrednio - do usprawniania techniki działań"^{3/}.

1/ T.Kotarbiński: Traktat o dobrej robocie. Wrocław 1982, s. 402.

2/ Tamże, s. 201.

3/ Tamże, s. 221.

Nie ma wątpliwości, że w tak sformułowanym ogólnym pojęciu walki mieści się również walka zbrojna, mimo że w dalszej części "traktatu" mówi się, iż prakseologię interesuje bezpośrednio tylko sprawność techniki walki, a inne strony np. emocjonalna, zwalozania się, ważne są dlań jedynie pośrednio o ile wpływają na sprawność.

Jest kilka powodów, dla których walka zbrojna z punktu widzenia jej sprawnego przygotowania i prowadzenia może być interesująca również dla prakseologów.

Wojnę zalicza się bowiem do jednej z najwcześniejszych zorganizowanych dziedzin działalności człowieka^{4/}.

Walka jest więc zorganizowaną działalnością ludzi charakteryzującą się co najmniej czterema istotnymi cechami zasługującymi na wyróżnienie. Do nich należy zaliczyć: 1/ posiadanie celu, na którego osiągnięcie wyróżniona całość działania jest świadomie skierowana; 2/ wyodrębnienie wyróżnionej całości w stosunku do innych całości działań; 3/ złożoność wyróżnionej całości z częściami, które je tworzą; 4/ powiązanie części w jedną wyróżnioną całość działania^{5/}.

Walka zbrojna zawsze była nieodłącznym i decydującym elementem wojny. Tylko poprzez walkę zbrojną możliwe było osiągnięcie głównych celów wojny, do których zaliczono zniszczenie sił zbrojnych przeciwnika i opanowanie jego terytorium lub zabór innych dóbr, będących przedmiotem sporu lub pożądania.

Walka zbrojna od samego początku posiadała te wszystkie cechy, które interesują prakseologię - a więc była prowadzona przez dwie przeciwstawne strony /podmioty/, z których każda dążyła do celu niezgodnego z celem strony przeciwnej; nosiła w sobie element świadomego celu; mobilizowała przeciwnika do intensywnego poszukiwania sposobów pokonywania

4/ Wcześniej ludzie świadomie organizowali swoją działalność prawdopodobnie po to aby wspólnymi siłami łatwiej zdobyć pożywienie lub budować obiekty, których przeznaczenie wykroczało poza potrzeby indywidualne budowniczego.

5/ J. Kurnal: Zagadnienia teorii organizacji i zarządzania. Warszawa 1971, s. 22.

trudności, a więc do usprawnienia działań. Wszystko to odbywało się w warunkach zagrożenia utratą najwyższych wartości dla człowieka, narodu, państwa, a więc utratą niepodległości i suwerenności państwa czy nawet biologicznej zagłady narodu. Stąd osiągnięcie wysokiej sprawności działania w walce zbrojnej było niekiedy dosłownie sprawą życia lub śmierci.

Działanie sprawne oznacza między innymi działanie zgodne z określonymi zasadami wytyczającymi tok postępowania zależnie od istniejących warunków. Znajomość tych zasad zawsze była przedmiotem szeregów zainteresowania wojskowych, o czym może świadczyć wspomniany już fakt, że nie ma poważniejszego dzieła traktującego o problemach wojskowych, w którym nie poświęcono by uwagi zasadom. Jest więc rzeczą nieomal naturalną, że studiując rozprawy z zakresu prakseologii doszukujemy się zasad sprawnego działania, patrząc na nie z punktu widzenia możliwości wykorzystania w procesie organizowania i prowadzenia walki zbrojnej.

Zgodnie z proponowaną przez nas definicją, a także definicją zawartą w "Małej encyklopedii prakseologii i teorii organizacji" zasady są swego rodzaju normami postępowania, zalecającymi co robić w danej dziedzinie, aby osiągnąć zamierzony cel. Z konieczności zasady te muszą spełniać określone wymagania, aby mogły być praktycznie wykorzystane np. nie mogą być w nieskończoność mnożone, ich liczba powinna być ograniczona do kilku lub kilkunastu tak, aby można było nie tylko je zapamiętać, ale również w toku organizacji i prowadzenia walki zbrojnej praktycznie stosować.

4.2. Zasady walki zbrojnej a zasady strategii wojskowej

Dyskusja nad zasadami walki zbrojnej trwa z różnym natężeniem od bardzo dawna. Charakterystyczne jest jednak, że mimo różnicy poglądów, nikt nie neguje ani celowości wyodrębnienia zasad, ani znaczenia ich poznania oraz umiejętności praktycznego stosowania w procesie przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej na każdym szczeblu dowodzenia. Świadczy to niewątpliwie o znaczeniu, jakie teoretycy wojskowi przypisują zasadom.

Do najbardziej dyskusyjnych i najczęściej podejmowanych należy zaliczyć problem niezmienności zasad walki zbrojnej i ich liczby. Mniejszą rozbieżności zauważyć można w traktowaniu treści poszczególnych zasad. Nieczęsto poruszane jest natomiast zagadnienie podziału zasad walki zbrojnej /co wcale nie oznacza jednolitości poglądów w tym względzie/, a już stosunkowo najrzadziej wyodrębnia się i rozważa problem zasad strategii wojskowej, choć jak już podkreślono, właściwie na szczeblu strategii zapoczątkowano stosowanie określonych zasad i jako takie najwcześniej je opisano.

Rozważania niniejsze proponujemy rozpocząć od krótkiego opisu wymagań jakimi powinny odpowiadać zasady walki zbrojnej, a w tym również zasady strategii wojskowej, następnie umiejscowić je w hierarchii takich pojęć jak prawa i prawidłowości wojny i walki zbrojnej, założenia, normy, reguły, a następnie zaproponować definicję i wykaz zasad strategii wojskowej oraz przejść do ich opisu.

Podstawowym wymaganiem przy sformułowaniu zasad walki zbrojnej i zasad strategii wojskowej jest konieczność opracowania ich w oparciu o naukowe podstawy, przy zastosowaniu metod, które pozwoliłyby na uzyskanie poprawnego wyniku, a następnie praktyczne sprawdzenie założeń teoretycznych i ich weryfikację. Jest to ogólny schemat poprawnego toku badań, który, jak sędzę z lektury, stosowany był przez większość teoretyków wojskowych. Problemem sprawiającym największe trudności jest sprawdzenie wyników badań w praktyce, co z tej prostej przyczyny, że dla nauki wojennej rzeczywistą praktykę stanowi wojna - nie w pełni jest możliwe i najczęściej sprowadza się do szczegółowej analizy bitew i kampanii toczonych w przeszłości dokonanej przez pryzmat stosowanych w nich zasad.

Kolejnym wymaganiem jest zgodność zasad z obiektywnie działającymi prawami wojny, a szczególnie prawami walki zbrojnej. Prawa stanowią bowiem podstawę do formułowania zasad, przy czym jedno prawo najczęściej daje asumpt do formułowania kilku zasad. Zasady powinny być sfor-

mułowane w sposób prosty i czytelny, powinny też być kompletne oraz posiadać wysoki stopień uogólniania^{6/}, gdyż tylko wówczas mogą być uniwersalne, a więc możliwe do zastosowania w każdym wariancie walki zbrojnej. Kompletna liczba zasad musi być jednak ograniczona do kilku, najwyżej kilkunastu, jak bowiem wskazuje praktyka tylko tak ograniczona liczba może być praktycznie uwzględniona w działaniach^{7/}. I wreszcie zasady powinny być jednoznaczne, a więc tak sformułowane, aby bez dodatkowych objaśnień jednakowo rozumiane były przez wszystkich zainteresowanych oraz powinny być stosunkowo stabilne. Ten ostatni warunek nie oznacza jednak ich niewzruszonej niezmienności, który to pogląd najchętniej jest krytykowany, do czego wrócimy w dalszej części opracowania.

Jeśli chodzi o usytuowanie zasad walki zbrojnej i zasad strategii wojσκowej wśród takich pojęć jak prawa i prawidłowości wojny i walki zbrojnej, założenia, reguły oraz normy postępowania, to bez wątpienia pojęciem nadrzędnym w tej hierarchii są prawa.

Prawa rozumiane są jako obiektywnie istniejące związki i zależności - istotne, trwałe, ogólne, konieczne oraz powtarzalne działające w określonych warunkach. Zmieniając te warunki człowiek może zmienić sferę i siłę działania praw oraz skierować to ich działanie w pożądanym dla siebie kierunku^{8/}.

W literaturze przedmiotu istnieje dość znaczna rozbieżność w formułowaniu zarówno liczby, jak i treści poszczególnych praw. Wynika to najchętniej z faktu, że żadne prawo wojny i walki zbrojnej nie działa w izolacji od innych. Stąd cały łańcuch zależności, na których podstawie część autorów wyodrębnia kilka praw podstawowych /ogólnych, nadrzędnych/ oraz pewną liczbę praw szczegółowych /podrzędnych/, zwanych

6/ Zob. też F. Skibiński; op.cit., s. 426.

7/ Bardzo trudne jest bowiem poznanie, a wręcz niemożliwe jednoczesne praktyczne zastosowanie np. 115 zasad, których autorstwo niekiedy przypisywane jest Napoleonowi.

8/ L. Mucha; Prawa wojny i walki zbrojnej. Warszawa 1978, s. 8.

często prawami niższego rzędu i składających się na prawo podstawowe.

Sądzimy, że najbardziej przejrzysty jest następujący podział podstawowych praw wojny^{9/}:

1. Prawo zależności charakteru, przebiegu i wyniku wojny od właściwości określonej polityki.

2. Prawo zależności charakteru, przebiegu i wyniku wojny od stosunku między potencjami wojennymi przeciwnych stron.

Oraz praw walki zbrojnej:

1. Prawo zależności przebiegu i wyniku zbrojnej walki od stosunku sił biorących w niej udział.

2. Prawo zależności form i sposobów prowadzenia walki zbrojnej od stosowanego uzbrojenia i sprzętu technicznego.

3. Prawo wzajemnej zależności walki zbrojnej prowadzonej w skali strategicznej, operacyjnej i taktycznej.

Prawa szczególne /niższego rzędu/, składające się na prawo podstawowe najczęściej wynikają z zależności, jaka istnieje pomiędzy np. potencjami wojennymi walczących stron a częściami składowymi tego potencjału. Stąd np. spotykamy takie prawa wojny, jak prawo zależności przebiegu i wyniku wojny od stosunku między potencjami ekonomicznymi, demograficznymi, militarnymi i innymi składającymi się w sumie na pojęcie potencjału wojennego.

Z kolei przez pojęcie prawidłowości rozumiemy powtarzające się konieczne uwarunkowane określonymi przyczynami zdarzenia i procesy. O zachodzeniu prawidłowości można mówić wówczas, gdy owe procesy i zdarzenia nie tylko uporczywie, w ten sam sposób następują jedno po drugim lub ze sobą współlistniają, lecz gdy następstwo to czy współlistnienie jest konieczne.

Prawidłowość jest więc właściwością zdarzeń i procesów polegającą na tym, że ilekroć wystąpią określone warunki, tylekroć wystąpią określone zdarzenia /procesy/^{10/}.

9/ Op. cit. s. 12 i dalej.

10/ Tamże, s. 7.

Mianem prawidłowości określa się również występowanie związków /relacji/ empirycznych albo formalnych, ujmowanych przez prawa, natury bądź prawa formalne, reguły^{11/}.

Najbardziej istotne związki między prawem i prawidłowością polegają oą więc na tym, że występujące i poznawane w danych zdarzeniach /procesach/ prawidłowości stanowią podstawę do formułowania praw.

Niżej w hierarchii omawianych pojęć umieścilibyśmy interesujące nas zasady walki zbrojnej, a w tym zasady strategii wojskowej. Oczywiście zasady są zmienne w odróżnieniu od praw wojny i walki zbrojnej. Stoimy bowiem na stanowisku, że nie ma wystarczająco niewzruszonych podstaw do twierdzenia o istnieniu niezmiennych zasad walki zbrojnej. Zasady te bowiem zmieniają się zarówno jeśli chodzi o ich liczbę i hasła wywoławcze, jak też o treść wraz ze zmianami, jakim podlega zjawisko wojny i walki zbrojnej.

Można naturalnie wybrać kilka zasad i stosunkowo łatwo udowodnić, że nie straciły one swojego znaczenia na przestrzeni nawet tysiącleci. Trudniej jest uzasadnić, że stanowią one pełny wykaz zasad, aktualny dawniej i dziś, a wręcz bezprzedmiotowe jest uzasadnienie, że nie zmieniła się na przestrzeni wieków treść tych zasad. Jeżeli więc w poważnych nawet opracowaniach spotykamy rozważania o "niezmiennych zasadach sztuki wojennej"^{12/}, to warto pamiętać, że przez ową "niezmierność" rozumie się, iż np. dwie /wg gen. Beaufre'a/ "niezmiennie" zasady Focha, tj. ekonomia sił i swoboda działania, zawierają w swojej treści listę dziewięciu "niezmiennych" zasad Clausewitza, siedmiu "niezmiennych" zasad Fullera itd. Trzeba więc w pełni zgodzić się z gen. Skibińskim, że chodzi o wyraźnie ilościowy charakter różnie występujących w propozycjach poszczególnych teoretyków, bowiem jeżeli "rozłożymy na czynniki

11/ T. Paszozłowski: Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji, Warszawa 1978, s. 183.

12/ Do takich opracowań bez wątpienia należy "Rozważania o sztuce wojennej" F. Skibińskiego, gdzie IX rozdział zatytułowany jest "Niezmienne zasady sztuki wojennej".

pierwsze" zasadę ekonomii sił, to zauważamy, że wyraża ona zasady koncentracji wysiłku wobec określonego celu, co znów może nastąpić jedynie pod warunkiem spełnienia zasady jedności dowodzenia przy między innymi zastosowaniu manewru /siłami, środkami i ogniem/^{13/}.

Należałoby zatem uznać, że lista zasad walki zbrojnej, a w tym zasad strategii wojskowej powinna być listą otwartą, na którą w określonych warunkami polityczno-wojskowych sytuacjach, powinny być dopisywane nowe zasady, jak też powinny z niej ubywać, lub zmieniać swoją treść zasady istniejące. Jeżeli chodzi o treść zasad, problem sprowadza się przede wszystkim do możliwości precyzyjnej ich systematyki, a w tym określenia zależności między zasadami głównymi i zasadami niższego rzędu - o czym będzie mowa w dalszej części opracowania.

Kolejnym w hiererchii interesującym nas pojęciem są założenia walki zbrojnej, a w tym założenia strategii wojskowej, przez które rozumiemy "wypracowane w ramach jej teorii i z góry przyjęte w konkretnej sytuacji polityczno-wojskowej główne ustalenia dające podstawę do jednolitego działania organów polityczno-wojskowych /dowódców i sztabów/ w procesie przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w wymiarze strategicznym, operacyjnym i taktycznym"^{14/}. Będą one przedmiotem rozważań w następnym rozdziale.

Na koniec dwa pojęcia, między którymi jest trudno dostrzegalna granica, a mianowicie reguły i normy. Najczęściej definiowane są jako ogólnie sprawdzające się jednoznacznie sformułowane twierdzenia, określające jak w danych okolicznościach należy działać: jako prawałła postępowania, ogólnie przyjęte wytyczne działania^{15/}.

13/ F. Skibiński; op. cit., s. 434.

14/ Zarys strategii wojennej. Warszawa 1979, s. 54.

15/ "Mały słownik języka polskiego" Wyd. PWN 1963, s. 458 i 691; oraz "Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji". Wrocław. 1978, s. 137 i 205.

W interesującym nas zakresie problemowym obejmującym przygotowanie i prowadzenie walki zbrojnej, reguły i normy zawarte są przede wszystkim w takich dokumentach, jak regulaminy i instrukcje, a więc w dokumentach normujących tok działań, typowych dla niższych szczebli dowodzenia, gdzie problemem podstawowym jest ścisłe wykonanie przewidzianych zadań w z góry określony sposób i gdzie margines na inicjatywę może być mniejszy.

Należy jednak podkreślić, że reguły i normy w swej treści zawsze powinny być odzwierciedleniem obiektywnie istniejących praw i zasad.

Różnorodność poglądów na zasady walki zbrojnej i zasady strategii wojskowej ma swoje odzwierciedlenie również w definiowaniu ich pojęć. Definicji tych jest bardzo wiele. Nie wszystkie spełniają wymagania stawiane definicjom, nie wszystkie też są precyzyjne i sformułowane zgodnie z duchem języka polskiego. W wielu opracowaniach autorzy w ogóle nie podają definicji, a bardzo często mieszają pojęcia zasad, założeń, reguł, a nawet praw, o czym przekonamy się robiąc przegląd zasad.

A zatem uwzględniając wymagania, jakim powinno odpowiadać określenie zasad, proponujemy następującą ich definicję: zasady walki zbrojnej - to naukowo wypracowane wskazówki i postępowania /ustalenia, zalecenia/, których umiejętne stosowanie w procesie przygotowania i prowadzenia tej walki zapewnia optymalne wykorzystanie posiadanych sił i środków oraz osiągnięcie celu prowadzonych działań.

Jest to oczywiście definicja ogólnych zasad walki zbrojnej. Natomiast definicja zasad szczegółowych, do których zaliczamy zasady strategii wojskowej, różniłaby się jedynie zakresem, w jakim rozpatrywana jest walka zbrojna w ramach strategii wojskowej.

Tak więc w definicji zasad strategii wojskowej zmiana dotyczy jedynie fragmentu określającego skalę prowadzonych działań.

Definicja ta będzie więc brzmiała następująco: zasady strategii woj-

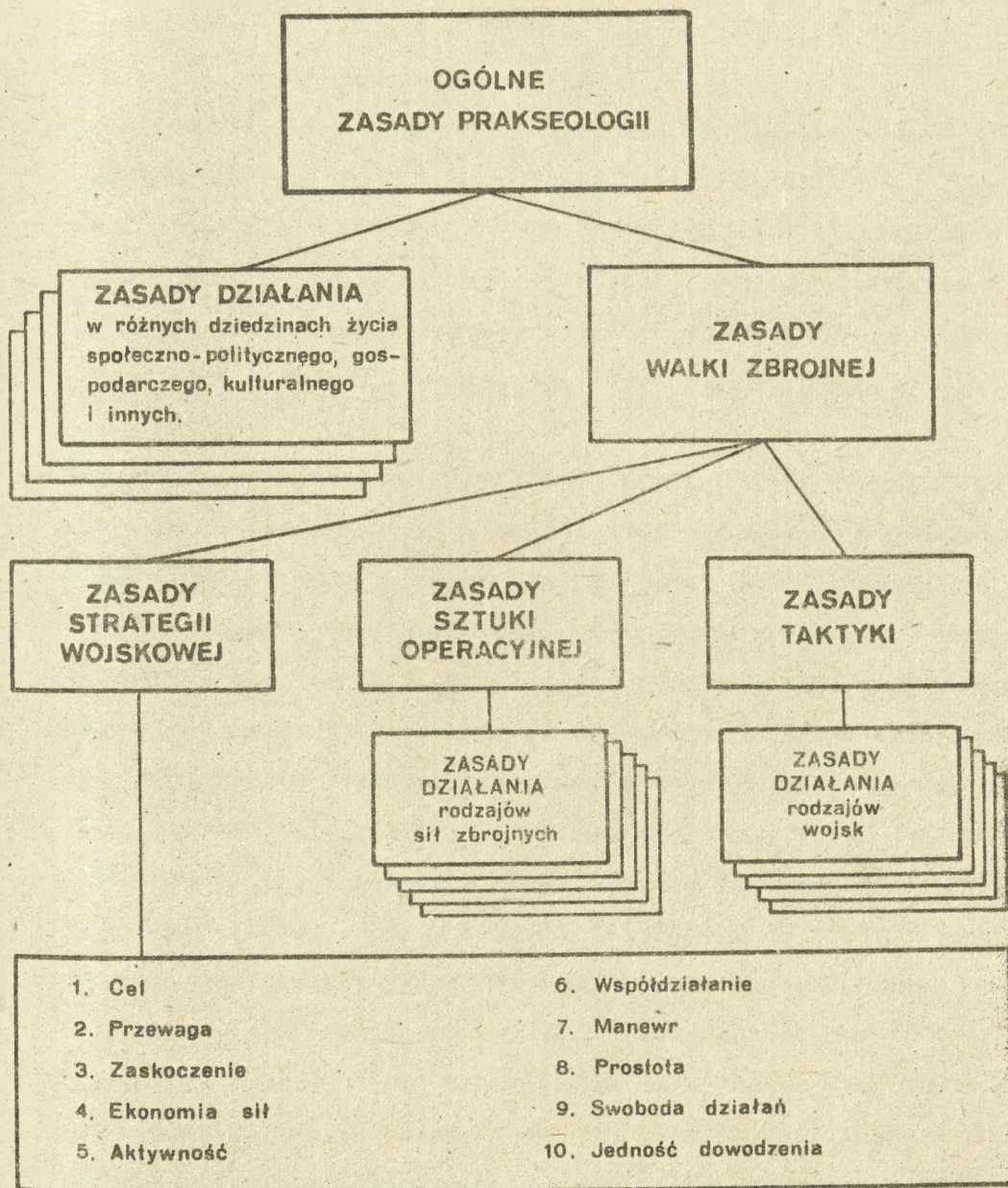
skowej, to naukowo wypracowane i sprawdzone w praktyce wskazówki postępowania /ustalenia, zalecenia/, których umiejętne stosowanie w procesie przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny /operacji strategicznej na TDW, kampanii/ zapewnia optymalne wykorzystanie posiadanych sił i środków oraz osiągnięcie celu prowadzonych działań.

Sądzymy, że w podobny sposób można definiować zasady sztuki operacyjnej, taktyki czy zasady użycia poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk.

I wreszcie problem systematyki zasad, w ramach której można podjąć próbę usytuowania zasad strategii wojskowej w systemie zasad walki zbrojnej i zasad w ogóle.

W hierarchii zasad ze względu na stopień ogólności i uniwersalności bez wątpienia najwyższe miejsce zajmują ogólne zasady prakseologii. Oczywiście zasady prakseologii wynikają z ogólnych praw przyrody i społeczeństwa, tak jak ogólne zasady walki zbrojnej wynikają z praw wojny i walki zbrojnej. Ogólne zasady prakseologii stanowią podstawę do opracowania /doskonalenia opracowania/ zasad działania w poszczególnych dziedzinach życia społeczno-politycznego, gospodarczego, kulturalnego i innych dziedzin działalności pozawojskowej, a także uwzględniane są przy opracowaniu ogólnych zasad walki zbrojnej, będących swojego rodzaju uniwersalnymi ustaleniami mającymi zastosowanie niezależnie od skali, rodzajów i warunków prowadzenia tej walki.

Ogólne zasady walki zbrojnej można z kolei podzielić na stojące nżej w hierarchii zasady szczegółowe, do których zaliczamy zasady strategii wojskowej, sztuki operacyjnej i taktyki. Zasady strategii wojskowej w tej płaszczyźnie podziału nie dzielą się, są jednolite dla całych sił zbrojnych, tak jak jednolita jest strategia. Natomiast zasady sztuki operacyjnej dzielą się na zasady poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, a więc zasady wojsk lądowych, lotnictwa, wojsk OPK itd., a zasady taktyki na zasady poszczególnych rodzajów wojsk. Ilustruje to rysunek 4.1.

Rys.4.1. Zasady strategii wojskowej w hierarchii zasad

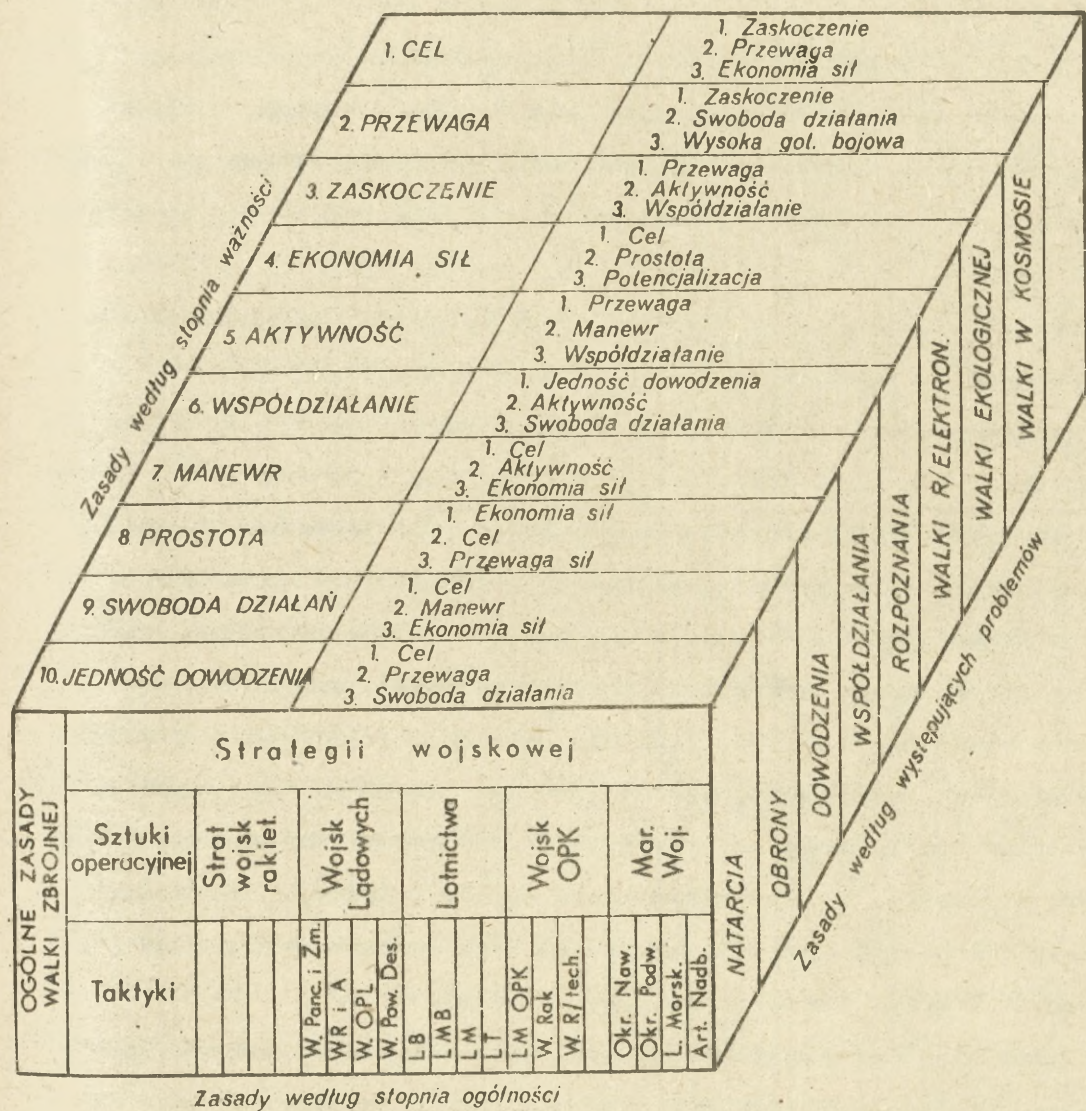
Innego podziału można dokonać w obrębie zasad walki zbrojnej dzieląc je w poszczególnych płaszczyznach. I tak podstawową byłaby płaszczyzna podziału zasad według stopnia ogólności. W tej płaszczyźnie dokonany byłby podział na ogólne zasady walki zbrojnej i wspomniane zasady

strategii wojskowej, sztuki operacyjnej i taktyki, zasady poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk i służb.

Kolejną płaszczyzną podziału zasad, to płaszczyzna problemowa, w której można by wyodrębnić zasady według występujących problemów w walce zbrojnej, a więc na przykład, zasady natarcia, obrony, zasady rozpoznania, dowodzenia, współdziałania itd.

Można wreszcie wyodrębnić płaszczyznę, w której zasady strategii wojskowej dzielą się zależnie od stopnia ważności na zasady główne i zasady niższego rzędu /drugorzędne, pomocnicze/. Ilustruje to rysunek 4.2.

Trzeba tu jednak podkreślić, że nie negując celowości wyodrębnienia tej płaszczyzny - co zostanie udowodnione przy omawianiu treści zasad - podział taki może budzić najwięcej wątpliwości. Bardzo często bowiem ta sama zasada bywa traktowana przez jednych autorów jako główna, a przez innych jako zasada niższego rzędu, albo też nie jest w ogóle zaliczana w poczet zasad. Przykładem może być zasada "wysokiej gotowości bojowej", czy zasada "wysokiego stanu moralno-politycznego", które to przez jednych autorów - nie bez powodzenia zresztą - zaliczane są do zasad głównych, przez innych zaś do zasad niższego rzędu lub w ogóle są pomijane. Autorzy ci wychodzą z założenia, że wartości moralne, dyscyplina, uzbrojenie, wyszkolenie, zaopatrzenie są cechami narzędzia walki^{16/}, których wartości materializują się w głównej /nadrzędnej/ zasadzie, jaką jest zasada przewagi. Jest to słuszny punkt widzenia, ale przy tej okazji należy zauważyć, że na przewagę, traktowaną w kategorii zasad z całą pewnością składają się również takie bez wątpienia główne zasady, jak: zaskoczenie, ekonomia sił, współdziałanie, aktywność i inne. Niestety przykład ten potwierdza, jak trudno znaleźć tu jednoznaczne kryterium pozwalające dokonać podziału na zasady główne i zasady niższego rzędu. Przy ustaleniu listy zasad strategii wojskowej będziemy więc zmuszeni dokonać krytycznej analizy dotychczas uznanych
16/ F. Skibiński; op.cit., s. 439.

Zasady według stopnia ogólności

Rys. 4.2. Klasyfikacja zasad walki zbrojnej

zasad, zaliczonych do głównych i przedstawić własną ich listę, a bardziej szczerze uzasadnić swoje stanowisko przy omawianiu treści poszczególnych zasad.

Nasze rozważania proponujemy rozpocząć od ustalenia, czego nie należy zaliczać do zasady strategii wojskowej a w każdym razie nie należy zaliczać do zasad głównych. Nie należy zaliczać wspomnianych już

ustaleń dotyczących wysokiej gotowości bojowej, wysokiego stanu moralno-politycznego, poziomu wyszkolenia, dyscypliny itp. tym bardziej, że listę tę można wydłużyć dodając ustalenia dotyczące takich czynników, jak: wysoki poziom techniczny środków walki zbrojnej, wysoka sprawność i odporność na zniszczenie systemu dowodzenia, czy też system zaopatrywania i inne.

Oczywiście w żadnym wypadku nie oznacza to pomniejszenia znaczenia czy niedoceniaenia wymienionych czynników, a szczególnie znaczenia stanu moralno-politycznego sił zbrojnych i całego społeczeństwa. Stan moralno-polityczny sił zbrojnych był i pozostanie jednym z ważnych czynników decydujących o wartości tych sił. Ale jest to jeden obok wielu innych czynników /uzbrojenie, zaopatrzenie, wyszkolenie/ decydujących o stanie sił zbrojnych, a więc upraszając - o stanie "narzędzia walki", będącego w dyspozycji dowódcy. Naturalnie im lepiej przygotowane są te "narzędzia", im są wyższej jakości, tym większe jest prawdopodobieństwo odniesienia zwycięstwa, ale nie one same decydują o zwycięstwie^{17/}. Duch moralny armii, nawet najwyższy, nie jest jedynym czynnikiem zapewniającym zwycięstwo^{18/}. Nie mniej ważna jest umiejętność racjonalnego wykorzystania posiadanych sił zbrojnych, a więc zgodnego z naukowo wypracowanymi i sprawdzonymi w praktyce zasadami.

Do zasad nie należy również zaliczać tych wszystkich założeń, które posiadają wszelkie cechy założeń. Typowym przykładem jest tu "zasada" uznania broni rakietowo-jądrowej za decydujący środek prowadzenia wojny^{19/}. Jest to oczywiście założenie dla danej określonej sytuacji, w której broń rakietowo-jądrowa rzeczywiście może stać się decydującym środkiem prowadzenia wojny. Broń ta nie będzie jednak środkiem decydującym w wojnie konwencjonalnej, ani może nie być decydującym środkiem,

17/ W. Lenin pisał: "Najlepszą armią, najbardziej oddaną sprawie rewolucji ludzie zostaną natychmiast wycofani w pleń przez przeciwnika, jeżeli nie będą dostatecznie uzbrojeni, zaopatrzeni w żywność, wyszkoleni". W. Lenin: Dzieła t. 27. Warszawa 1969, s. 64-65.

18/ Marksizm-Leninizm o wojnie i wojsku. Warszawa 1964, s. 345.

19/ Zbiór materiałów operacyjno-strategicznych, część I. Warszawa 1971, s. 29.

gdy do uzbrojenia zostanie wprowadzona inna, bardziej skuteczna broń. Takie ustalenie nie może więc być podniesione do rangi zasady, ohooby ze względu na jego wybitnie koniunkturalny charakter i stosunkowo małą stabilność. Natomiast mieści się ono całkowicie w pojęciu założenia i nie z tego powodu nie traci ze swojego znaczenia.

Za zasadę nie można również uznać wymienionej przez generała Beaufre'a uznawanej przez współczesną amerykańską szkołę strategiczną, zasady stopniowego odstraszenia i elastycznego odwetu^{20/}. W znaczeniu pojęć stosowanych przez państwa NATO jest to raczej koncepcja strategiczna /Strategic Concept/, będąca swojego rodzaju formułą roboczą przyjętą przez kierownictwo wojskowe dla określenia sposobu wykorzystania niektórych komponentów potencjału militarnego^{21/}.

Zupełnie niezrozumiałe jest też umieszczenie przez generała Beaufre'a wśród zasad strategii teorii Mahana, Mackindera, czy Douheta^{22/}. Przypisywania dominującej roli w ewentualnej wojnie marynarskiej wojennej, wojskom lądowym, czy lotnictwu /i to w dodatku roli, która nigdy się nie sprawdziła/ nie można podnieść do rangi zasady.

Na pierwszym miejscu listy zasad strategii wojskowej proponujemy umieścić zasadę celu, rozumianego jako zamierzony stan rzeczy, który ohoemy osiągnąć w wyniku celowego działania. Mimo iż kolejność zasad na liście nie jest miernikiem ich ważności, należy tu podkreślić pewne priorytety przyozynowo-skutkowe. I tak prawidłowe określenie celu i jego osiągnięcie jest bez wątpienia warunkiem podstawowym całego przedsięwzięcia. Określenie celu nabiera szczególnego znaczenia w wymiarze strategicznym. Błąd popełniony na tym szczeblu dowodzenia ma bowiem swoje konsekwencje na szczeblach niższych. Na drugim miejscu postawiona została zasada przewagi, jako podstawowego warunku zwycięstwa. Przy

---

20/ A. Beaufre: Wstęp do strategii, Odstraszenie i strategia. Warszawa 1968, s. 40.

21/ Strategia wojskowa Stanów Zjednoczonych i Paktu Północnoatlantyckiego. Warszawa 1981, s. 10.

22/ A. Beaufre: op.cit., s. 40.

ozym naturalnie ochodzi o wszechstronnie rozumianą przewagę ilościową i jakościową, o przewagę ogólną /bezwzględną/ oraz o przewagę w danym miejscu i czasie dla wykonania głównych zadań /przewagę względną/. W ten sposób zrezygnowano z zasady "ześrodkowania sił i środków i skupienia wysiłków na wykonanie głównych zadań w decydującym miejscu i czasie", która ilustruje bez wątpienia pewną formę przewagi.

Kolejna zasada to zaskoczenie. Zasada ta nie straciła ze swojego znaczenia w dobie postępu naukowo-technicznego. Odwrotnie, postępów stwarza zupełnie nowe możliwości zaskakiwania przeciwnika, konstruowania i wprowadzania do uzbrojenia nowych środków walki, a co za tym idzie - stosowania nowych form i sposobów działania.

Umieszczenie ekonomii sił wśród zasad strategii wojskowej podsygnowane jest z kolei znaczeniem optymalnego wykorzystania posiadanych sił i środków w walce zbrojnej, co przy ich ogromnym zużyciu wpływa w sposób decydujący na możliwość prowadzenia tej walki, a także na możliwość realizowania prawie każdej z pozostałych zasad.

Zasada aktywności wymieniana zamiast natarcia jest zasadą bardziej uniwersalną, podkreśla bowiem, że tylko poprzez działanie aktywne można narzucić przeciwnikowi swój sposób rozegrania bitwy, przejąć inicjatywę i odnieść zwycięstwo, przy czym dotyczy to zarówno natarcia jak i obrony.

Zaliczenie współdziałania do zasad strategii wojskowej nie budzi zastrzeżeń, bowiem jego znaczenie wzrasta wobec nasilania się w siłach zbrojnych wąskich specjalizacji z jednej strony a z drugiej - możliwości osiągnięcia zwycięstwa tylko połączonym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb.

Umieszczenie manewru na liście zasad jest oczywiste, jako że każde starcie zbrojne, jeżeli ma być skuteczne, musi być integralnie związane z manewrem. Wzrost mocy i zasięgu środków rażenia zwiększa rolę manewru, a motoryzacja wojsk i wykorzystanie środków transportu powietrznego czyni działania bojowe coraz bardziej manewrowymi.

Zasada swobody działania jest kolejną z proponowanych zmian. Zasada ta uznawana jest jako warunek skutecznego podjęcia i prowadzenia działań, a przede wszystkim wykonania manewru, a niekiedy określona jest również jako cel działań prowadzonych dla wywołania swobody. W wymiarze strategicznym oznacza również inspirowanie działań zmierzających do zawierania odpowiednich traktatów celem zapewnienia pomocy, neutralności sąsiadów, albo izolacji przeciwnika na arenie międzynarodowej.

Prostota jest zasadą nie wymagającą szerszego uzasadnienia. Jednak w obliczu coraz bardziej komplikującego się procesu przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej, często z wielu możliwych rozwiązań najlepsze jest to, które jest najprostsze.

I wreszcie jedność dowodzenia - omawiająca w wymiarze strategicznym oprócz jego centralizacji i dowodzenia również jedność politycznego i wojskowego kierowania działaniami.

Tak więc pełna lista proponowanych zasad strategii wojskowej przedstawia się następująco:

1. Cel
2. Przewaga
3. Zaskoczenie
4. Ekonomia sił
5. Aktywność
6. Współdziałanie
7. Manewr
8. Prostota
9. Jedność dowodzenia
10. Swoboda działania.

Zasady ujęte w proponowanym zestawie bez wątpienia spełniają te wszystkie wymagania, jakie wcześniej odniesiono do zasad. Zapamiętanie haseł tych zasad, a także ich treść nie powinno następczość większych trudności. Istota problemu sprowadza się dopiero do umiejętności ich praktycznego zastosowania. A jest to umiejętność tak indywidualna, że przed-

stawienie tu jakiegokolwiek sztywnych reguł jest niecelowe. Niemniej jednak pewną praktyczną wskazówkę mającą na celu jak najskuteczniejsze wykorzystanie zasad, jest zalecenie ich kompleksowego stosowania. Zlekceważenie bowiem którejkolwiek z wymienionych zasad może być przyczyną niepowodzeń. W związku z tym jeszcze raz należy podkreślić wagę każdej, z nich, niezależnie od miejsca, jakie zajmuje na przedstawionej liście.

Należy jednocześnie stwierdzić, że stosowanie zasad nie jest akcentem jednorazowym. Jest to bowiem proces ciągły, wymagający stałego konfrontowania działań z przyjętymi zasadami i takiego kierowania przebiegiem tych działań, aby w każdym momencie mieć pewność, że żadna z zasad nie została pominięta, a więc, że prawidłowo określono cel działań, we właściwym miejscu i czasie utrzymywana jest przewaga, że wszystko zrobiono, by uzyskać zakończenie itd.

Wreszcie nie wolno zapominać, że podobny wykaz zna przeciwnik i potrafi nie gorzej od nas stosować je. Powoduje to, że stosując każdą z wymienionych zasad, musimy jednocześnie pamiętać o podjęciu działań mających na celu uchylenie się od skutków zastosowania takiej samej zasady przez przeciwnika. Odbywa się zatem swojego rodzaju pojedynki, który ma szansę wygrać strona lepiej znająca i umiejąca praktycznie zastosować zasady strategii wojskowej.

4.3. Treść zasad strategii wojskowej /planowana objętość - 45 stron/

T E Z Y

4.3.1. Cel

Pojęcie celu o znaczeniu strategicznym. Cel polityczny wojny a cel walki zbrojnej prowadzonej w wymiarze strategicznym. Znaczenie racjonalnego wyboru i sformułowania celu działań. Sposoby osiągnięcia celu działań, biorąc pod uwagę możliwości współczesnych środków rażenia. Cel w wymiarze strategicznym jako podstawa do formułowania celów działań na

niższych szczeblach dowodzenia. Heterogonia celów. Związki zasady celu z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

4.3.2. Przewaga

Pojęcie przewagi jako zasady strategii wojskowej. Przewaga ilościowa i jakościowa, względna i bezwzględna. Przewaga w dobie postępu naukowo-technicznego. Czynniki decydujące o przewadze w wymiarze strategicznym. Znaczenie czynników trudnych do wymiarowania w walce o przewagę. Związek przewagi z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

4.3.3. Zaskoczenie

Pojęcie zaskoczenia w wymiarze strategicznym. Czynniki decydujące o możliwości uzyskania zaskoczenia strategicznego. Sposoby uzyskania zaskoczenia. Znaczenie zaskoczenia we współczesnych warunkach działań bojowych. Związek zaskoczenia z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

4.3.4. Ekonomia sił

Pojęcie ekonomii sił jako zasady strategii wojskowej. Różne znaczenia ekonomii sił. Warunki jakim powinna odpowiadać ekonomia sił. Współczesne możliwości wyboru ekonomicznego wariantu działań. Potencjalizacja działań a ekonomia sił. Związek ekonomii sił z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

4.3.5. Aktywność

Pojęcie aktywności. Aktywność i ciągłość działań w podstawowych rodzajach walki. Aktywność jako warunek wywołania inicjatywy strategicznej i narzuceniu przeciwnikowi swojego sposobu rozegrania bitwy. Dążność do efektywnego wykorzystania sukcesów jako wyraz aktywności. Związek aktywności z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

4.3.6. Współdziałanie

Pojęcie współdziałania i jego szczególne znaczenie w wymiarze stra-

tegiolnym. Współdziałanie w układzie koalicyjnym. Warunki i sposoby organizowania współdziałania. Organizacja i prowadzenie walki zbrojnej w wymiarze strategicznym, we współdziałaniu z nieodrębnymi formami walki. Związek współdziałania z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

4.3.7. Manewr

Pojęcie manewru jako zasady strategii wojskowej. Manewr jako nieodłączna część każdego starcia zbrojnego. Manewr i manewrowość. Rola manewru w tworzeniu optymalnych warunków wykorzystania skutków ognia. Swoboda manewru. Związek manewru z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

4.3.8. Prostota

Najbardziej trafnym komentarzem do tej zasady jest stwierdzenie, że z dwóch możliwych rozwiązań lepsze jest zawsze rozwiązanie mniej skomplikowane.

4.3.9. Swoboda działania

Swoboda działania jako zasada strategii wojskowej. Pojęcie swobody działania i zabezpieczenia działań. Swoboda działania jako cel prowadzonej walki, lub warunek jej przygotowania i prowadzenia. Ograniczenia w możliwościach uzyskania swobody działania. Związek swobody działania z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

4.3.10. Jedność dowodzenia

Pojęcie jedności dowodzenia. Jedność dowodzenia, a centralizacja dowodzenia. Warunki zapewniające jedność dowodzenia. Struktura organów zapewniających jedność dowodzenia. Jedność dowodzenia w układzie koalicyjnym. Związek jedności dowodzenia z pozostałymi zasadami strategii wojskowej.

Znaczenie znajomości i umiejętności stosowania zasad strategii wojskowej, w procesie przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w wymiarze strategicznym.

5. ZAŁOŻENIA STRATEGII WOJSKOWEJ

5.1. Pojęcie i znaczenie założeń strategii wojskowej

Założenia strategii wojskowej, czy bardziej ogólnie - założenia walki zbrojnej, nie mają tak bogatej "tradycji" naukowo-badawczej jak zasady. W literaturze przedmiotu dotychczas nie tylko nie sprecyzowano pojęcia ani treści założeń, ale dość powszechnie można spotkać się z utożsamianiem ich z zasadami, co bez wątpienia należy uznać za błąd.

W odróżnieniu od zasad strategii wojskowej, zdefiniowanych jako wskazówki postępowania /zalecenia/ stosunkowo stabilne i w swej istocie zbliżone do "praw niższego rzędu" - założenia są bardziej zmienne, odnoszące się do określonej sytuacji w danym czasie. To - jak określa T. Pszozółowski "twierdzenie przyjęte za prawdziwe i słuszne, będące podstawą teoretyczną dyrektywy praktycznej, albo oceny"^{1/}.

Założenia są to więc przyjęte spośród wielu możliwych, uznane za słuszne główne ustalenia stanowiące podstawę do praktycznego działania. Są one elementem decyzji podjętej w wyniku przeprowadzonej analizy i oceny istniejącej i przewidywanej sytuacji polityczno-militarnej.

W odniesieniu do strategii wojskowej założenia będą dotyczyły głównych problemów z zakresu przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny oraz tych uwarunkowań, które będą na tę walkę wpływały.

Przebieg i wyniki walki zbrojnej - szczególnie prowadzonej w wymiarze strategicznym - uzależniony jest od ciągle zmieniających się czynników, nie tylko ściśle wojskowych, ale też politycznych, gospodarczych, naukowo-technicznych i innych, co wynika z wszechogarniającego charakteru tej walki.

^{1/} T. Pszozółowski: Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji. Wyd. Ossolineum 1978, s. 285.

Każdy z owych czynników może wystąpić w wielu wariantach, a ich wpływ na walkę zbrojną jest w większości wypadków trudno wymierny, nie zawsze zdeterminowany.

Należy zatem dokonać wyboru, zakładając, że te, a nie inne czynniki mają decydujący wpływ na treść przyjętych założeń w zaistniałej lub przewidywanej sytuacji społeczno-politycznej. Oczywiście jest, że przyjęcie takiego założenia musi być poprzedzone wnikliwą naukową analizą i mieć duży stopień pewności sprawdzenia się w praktyce. Jest to niezwykle ważne, bowiem przyjęte założenia strategii wojskowej, a więc założenia dotyczące problemów rozstrzygających w najwyższym hierarchicznie ogniwie, mają duże znaczenie normujące i w pewnym sensie stanowią podstawę rozstrzygnięć na niższych szczeblach dowodzenia. W tej sytuacji przyjęcie założeń błędnych może przynieść niepowetowane straty.

Jak już zasygnalizowano - założenia strategii wojskowej przyjmowane są w odniesieniu do konkretnie zaistniałej lub mogącej zaistnieć /przewidywanej/ sytuacji polityczno-wojskowej. Stąd oczywiście, że będą się zmieniały wraz ze zmianą tej sytuacji. Są bardziej koniunkturalne i z pewnością mniej stabilne niż zasady. Jako takie założenia mogą dotyczyć: wojskowego charakteru ewentualnej przyszłej wojny, a szczególnie sposobu jej rozpoczęcia i początkowego przebiegu; przeciwnika i jego sił zbrojnych; sposobów prowadzenia walki zbrojnej; obiektów, które mogą być rażone w pierwszej kolejności; znaczenia rodzajów sił zbrojnych w poszczególnych okresach walki zbrojnej; sposobów jakimi zamierza się osiągnąć podstawowe cele walki zbrojnej itp.

W świetle powyższego przez założenia strategii wojskowej należy rozumieć naukowo wypracowane i przyjęte w istniejącej lub przewidywanej sytuacji polityczno-militarnej główne ustalenia dotyczące sposobu działań własnych i przeciwnika, które stanowią podstawę do jednolitego działania dowódców i sztabów w procesie przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny /operacji strategicznej na TDW, kampanii/.

5.2. Podstawowe czynniki kształtujące założenia strategii wojskowej

Spśród ogromnej liczby czynników mających wpływ na kształtowanie się założeń strategii wojskowej przedstawimy jedynie podstawowe, to jest te, które w sposób znaczący wpływają na ich treść. Można je podzielić na dwie grupy. Do pierwszej, uznanej za główną, zaliczyć należy założenia polityki zagranicznej państwa /koalicji/ w zakresie dotyczącym szeroko rozumianej problematyki wojny i pokoju oraz założenia strategii wojskowej koalicji, w naszym przypadku strategii wojskowej państw Układu Warszawskiego.

Do drugiej grupy można zakwalifikować czynniki wynikające z sytuacji, w jakiej znajduje się czy też może się znaleźć państwo będące w stanie zagrożenia lub wojny oraz czynniki podyktowane koniecznością respektowania obiektywnie istniejących praw wojny i walki zbrojnej. Takimi czynnikami są: położenie geopolityczne państwa, sytuacja społeczno-gospodarcza i demograficzna, potencjalne możliwości własnych sił zbrojnych w zakresie prowadzenia walki zbrojnej w przyszłej wojnie oraz polityka zagraniczna prowadzona przez wroga nam państwo /koalicje/, a także stan i potencjalne możliwości jego sił zbrojnych.

Oczywiste jest, że poszczególne czynniki będą również wzajemnie na siebie oddziaływały. Położenie geopolityczne państwa z pewnością wpłynie na charakter działań przeciwnika, co z kolei odbije się na sytuacji społeczno-gospodarczej kraju podczas wojny i w rezultacie może stanowić podstawę do sformułowania założenia odnośnie do sposobu działania własnych sił zbrojnych.

Podstawowe założenia polityki zagranicznej naszego państwa /koalicji państw/ zawarte w oficjalnych dokumentach i potwierdzone w działaniu praktycznym zmierzają do utrzymania pokojowych stosunków między wszystkimi państwami, powstrzymywania się od groźby użycia siły lub jej użycia i takiego rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych, aby międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo nie zostały zagrożone^{2/}. Oznacza to, że

2/ Wg. Artykułu I tekstu Układu Warszawskiego.

państwo nasze i pozostałe państwa socjalistyczne nie będą podejmowały żadnych działań, które by mogły narazić je na miano agresora^{3/}. Wobec powyższego należy założyć, że wojnę rozpocznie przeciwnik, wówczas gdy według własnej oceny będzie posiadał przewagę i duży stopień pewności osiągnięcia założonych celów. To z kolei, z punktu widzenia strategii wojskowej, nakazuje przyjąć założenie, że państwa Układu Warszawskiego będą zaatakowane przez przeciwnika, a ich siły zbrojne w początkowym okresie wojny najprawdopodobniej zmuszone będą w toku walk obronnych załamać jego natarcie oraz odeprzeć atak środków napadu powietrzno-kosmicznego, ochronić własne siły zbrojne i obiekty na obszarze kraju i krajów sojusznicych, a następnie przejść do przeciwnatarcia.

Założenia koalicyjnej strategii wojskowej wywierają bezpośredni wpływ na sprecyzowanie założeń narodowej strategii wojskowej albo też są z tymi założeniami identyczne. Wynika to ze wspólnych ustaleń doktrynalnych, dotyczących podstawowych problemów, a mianowicie militarne go charakteru przyszłej wojny, przeciwnika w wojnie, sposobu przygotowania kraju i sił zbrojnych do wojny oraz sposobów jej prowadzenia. Ponieważ w poglądach na te problemy nie ma rozbieżności między ustaleniami koalicyjnymi i narodowymi nie ma ich również w założeniach.

Założenia narodowej strategii wojskowej mogą natomiast precyzować z pewnością bardziej ogólne założenia koalicyjne, np. co do przeciwnika na konkretnie interesującym nas kierunku strategicznym - jego możliwości mobilizacyjnych, sposobów i możliwości oddziaływania na nasze siły zbrojne i obiekty położone na obszarze kraju oraz inne.

Do drugiej grupy czynników mających wpływ na założenia strategii wojskowej, a wynikających z sytuacji, w jakiej znajduje się lub może znaleźć się państwo, należy w pierwszym rzędzie jego położenie geopolityczne. Z położenia geopolitycznego rozpatrywanego w aspekcie strategii wynika bowiem charakter ewentualnego zagrożenia, co jest nie-

3/ Patrz rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 3314/XXIX w sprawie definicji agresji. Międzynarodowe prawo wojenne. Warszawa 1985, s. 359.

zmiernie istotne w momencie wybuchu i w początkowym okresie wojny. W przypadku naszego kraju oznacza to, że nie mamy bezpośredniej styczności z przeciwnikiem na lądzie, w związku z czym po wybuchu wojny należy liczyć się w pierwszym rzędzie z uderzeniami z powietrza i ewentualnymi działaniami przeciwnika od strony morza.

Założenia naszej strategii wojskowej muszą więc uwzględniać w pierwszej kolejności konieczność odparcia powietrznego napadu przeciwnika i ewentualnie desantu morskiego, co oznacza konieczność utrzymywania w określonym stopniu gotowości bojowej tych rodzajów sił zbrojnych, które w pierwszej kolejności będą odpierały ataki przeciwnika. Dotyczy to jednak części sił zbrojnych wydzielonych do działań na obszarze kraju. Pozostała część powinna być nastawiona na nawiązanie styczności z nieprzyjacielem, aby wspólnie z siłami koalicji załamać jego natarcie i nie dopuścić do wtargnięcia na obszar kraju.

Sytuacja społeczno-gospodarcza i demograficzna państwa może z kolei dyktować konieczność przyjęcia przez strategię wojskową założenia osiągnięcia zasadniczych celów walki zbrojnej w jak najkrótszym czasie, bowiem gromadzone zapasy, potencjalne możliwości gospodarki, a także przewidywane straty uniemożliwią długotrwałe prowadzenie działań wojennych. Sytuacja gospodarcza może też narzucać konieczność założenia takich działań wojskowych, w których wyniku możliwe będzie zdobycie źródeł zaopatrzenia /np. nie zniszczonych magazynów przeciwnika i innych/.

Sytuacja demograficzna natomiast może dyktować konieczność przyjęcia założenia określającego sposób organizowania i wyposażenia sił zbrojnych państwa. Na przykład: dobrze rozwinięte pod względem gospodarczym państwo o stosunkowo małej liczbie ludności będzie dążyło do utrzymania niewielkich, dobrze wyszkolonych oraz wyposażonych w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt armii zawodowych. Utrzymanie małych zawodowych armii może też być dyktowane względami społecznymi, np. niechęcią do tworzenia armii masowych^{4/}.

4/ Wydarzenia Komuny Paryskiej skłoniły na przykład Moltkego do następującej refleksji: "łatwo jest wydać karabiny, trudno jednak przewidzieć jak zostaną użyte". Wybrane zagadnienia historii wojskowości. Warszawa 1959, s. 195.

- Potencjalne możliwości własnych sił zbrojnych w zakresie prowadzenia walki zbrojnej mogą wpływać na treść założeń strategii wojskowej nie tylko dotyczących charakteru działań /przejście do obrony, możliwości wykonania przeciwuderzeń i zalemania natarcia przeciwnika/, szczególnie w początkowym okresie, ale również np. koncepcji wykorzystania sił zbrojnych w ramach koalicji. Koncepcja ta może bowiem zakładać działanie całością sił zbrojnych w składzie narodowego związku operacyjno-strategicznego na określonym kierunku strategicznym albo działania częściami. Oczywiście przyjęcie konkretnego już założenia będzie wymagało uwzględnienia wielu innych czynników, a między innymi sposobu rozpoczęcia wojny przez przeciwnika, uzyskanie przez niego zaskoczenia i powodzenia w jej początkowym okresie, a także położenia, w jakim znajdują się własne siły zbrojne w momencie wybuchu wojny.

Na założenia strategii wojskowej w istotny sposób wpływa też polityka zagraniczna prowadzona przez wroga nam państwo /koalicję/ oraz stan i potencjalne możliwości jego sił zbrojnych. Można bowiem z dużym prawdopodobieństwem założyć, że agresywna polityka potencjalnego przeciwnika /przeciwników/ na długo przed wybuchem wojny wyzwoli również agresywne jego działania w płaszczyźnie wojskowej. W konkretnej sytuacji można więc przyjąć założenie, że rozpocznie on wojnę bez wypowiedzenia, wykorzystując walor zaskoczenia, prawdopodobnie przy użyciu wyłącznie środków konwencjonalnych; że działania zapoczątkuje wykonanie głębokich uderzeń przez wojska pancerne i zmechanizowane, wsparte silnymi uderzeniami lotnictwa przy wykorzystaniu desantów powietrznych na takim lub innym kierunku. Oczywiście, że zależnie od stopnia ogólności, założenia te mogą dotyczyć wielu innych problemów, z tym, że stopień szczegółowości kwalifikowałby je do szerebla sztuki operacyjnej, a nawet taktyki.

Przyjmując określone założenia strategiczne należy zawsze pamiętać, że muszą być one zgodne z obiektywnie działającymi prawami wojny i walki zbrojnej oraz z zasadami strategii wojskowej. Oznacza to na przykład,

że jeżeli jedno z praw walki zbrojnej mówi o zależności przebiegu i wyniku tej walki od stosunku sił biorących w niej bezpośredni udział, to błędne będzie założenie prowadzenia operacji zaczepnej na teatrze działań wojennych bez zapewnienia korzystnego stosunku sił.

Podobnie, jeśli uznamy za słuszne respektowanie jednej z podstawowych zasad strategii wojskowej, jaką jest zasada aktywności, to założenie obrony strategicznej na teatrze działań wojennych można przyjąć jedynie za przejściowy rodzaj działań, który stwarza warunki przejścia do przeciwnatarcia.

Reasumując proponujemy przyjąć, aby wspólnie założenia strategii wojskowej dotyczyły przede wszystkim takich problemów jak:

1. Charakteru walki zbrojnej w przyszłej wojnie, jej rozmachu, stosowanych środków rażenia i sposobów osiągnięcia celów działań.
2. Przeciwnika w przyszłej wojnie - składu jego sił zbrojnych i sposobów działań.
3. Okresu /czasu/ w jakim należałoby osiągnąć zasadnicze cele prowadzonej walki zbrojnej.
4. Charakteru działań własnych sił zbrojnych z uwzględnieniem działań sił koalicji, szczególnie w początkowym okresie wojny.
5. Sposobów przygotowania kraju do wojny, a szczególnie jego gospodarki i ludności.

5.3. Treść założeń strategii wojskowej

Jak z poprzednich rozważań wynika - charakter założeń strategii wojskowej, a szczególnie duża ich zmienność, w istotny sposób utrudniają przedstawienie ich aktualnej treści. Główną trudność stanowi zależność tychże treści od wielu ciągle zmieniających się czynników. Częstotliwość zmian zależy również od stopnia uogólnienia założeń.

Założenia strategii wojskowej charakteryzujące się najwyższym stopniem uogólnienia są bez wątpienia bardziej stabilne niż założenia sztuki operacyjnej czy taktyki.

Uwzględniając owe zmienne czynniki, trzeba tak formułować założenia strategii wojskowej, aby umożliwiały one skuteczne przygotowanie i działanie w wariancie najtrudniejszym, co zapewni wysoką skuteczność działania w wariancie mniej skomplikowanym.

Należy również podkreślić, że istnieje silna wzajemna zależność pomiędzy poszczególnymi założeniami. Powoduje to, że np.: przyjęte założenia co do charakteru przyszłej walki zbrojnej w istotny sposób rzutują na złożony sposób przygotowania sił zbrojnych, ich rozmieszczenia, utrzymania w gotowości bojowej itd. Podobnie w płaszczyźnie hierarchicznej, założenia strategii wojskowej mają określony wpływ na treść założeń sztuki operacyjnej i taktyki.

Powyższe powoduje, że założenia strategii wojskowej powinny być tak formułowane, aby stwarzały możliwość w modyfikowaniu ich treści odpowiednio do zmian w sytuacji polityczno-militarnej.

5.3.1. Założenia dotyczące charakteru walki zbrojnej w przyszłej wojnie

U podstaw założeń dotyczących charakteru walki zbrojnej w ewentualnej przyszłej wojnie leży wynikające z aktualnej sytuacji polityczno-wojskowej przeświadczenie, o tym, że rozpocznie ją przeciwnik. Dokona on tego w warunkach uzyskanej przewagi w decydującym miejscu i czasie w sposób zaskakujący, mając duży stopień pewności osiągnięcia założonych celów politycznych w drodze przemocy zbrojnej. Nie ulega więc wątpliwości, że przynajmniej w początkowym okresie wojny przeciwnik może uzyskać powodzenie. Należy przy tym podkreślić, że przyszła wojna prowadzona w Europie między państwami należącymi do przeciwstawnych ugrupowań polityczno-wojskowych będzie wojną o zdecydowanych celach. Może to spowodować zdecydowane i konsekwentne stosowanie dostępnych środków i sposobów walki zbrojnej dla osiągnięcia założonych celów.

Tak więc z dużym stopniem prawdopodobieństwa można założyć, że walkę zbrojną, początkującą przyszłą wojnę w Europie rozpocznie przeciwnik w

warunkach uzyskanej przewagi między innymi przez zaskakujące jej rozpoczęcie i utrzymywanej przynajmniej w początkowym okresie inicjatywy strategicznej. Wszystko to spowoduje, że nasze wojska zmuszone będą w początkowym okresie, przynajmniej na niektórych kierunkach przejść do obrony. Nie budzi też wątpliwości założenie, że walka zbrojna prowadzona w wymiarze strategicznym w Europie będzie miała charakter koalicyjny i obejmie swoim zasięgiem cały teatr działań wojennych.

Z mniejszą pewnością można sprecyzować założenia co do stosowanych środków rażenia, a głównie w kategorii: broń konwencjonalna czy jądrowa. Założenia co do możliwości prowadzenia wojny w Europie z nieograniczonym użyciem broni jądrowej ma niewielki stopień prawdopodobieństwa, głównie z uwagi na nie możliwość osiągnięcia w takiej wojnie jakiegokolwiek celu politycznego.

Kataklyzm atomowy^{5/} w Europie nie może być przedmiotem żadnych racjonalnych rozważań. Byłby to bowiem akt samounicestwienia, który wykracza w ogóle poza ramy definicji wojny^{6/}. A zatem wchodziłaby w grę raczej walka zbrojna z użyciem tylko konwencjonalnych środków rażenia. Założenie to ma coraz bardziej realne uzasadnienie co najmniej z dwóch względów, po pierwsze - współczesne środki konwencjonalne /zarówno jeśli chodzi o ich skuteczność rażenia, jak i precyzję/ w wielu wypadkach dorównują broni jądrowej, nie powodując jednak ubocznych skutków w postaci trudnych do ograniczenia skażeń promieniotwórczych; po drugie - z różnych względów /nie zawsze wyłącznie humanitarnych/ realnie staje się podpisanie skutecznie funkcjonującego układu o niestosowaniu broni jądrowej w wydzielonych rejonach świata /a zatem np. w Europie/.

Pozostaje jeszcze niezmiernie skomplikowany problem prowadzenia walki zbrojnej w wymiarze strategicznym z ograniczonym użyciem broni jądrowej. Oczywiście jest, że wszelkiego tego typu ograniczenia, nie tylko

5/ Szerzej na ten temat patrz: J. Kaozmarek: Wojna pokój czy kataklyzm atomowy. Warszawa 1986.

6/ F. Skibiński: Rozważania o sztuce wojennej. Warszawa 1972, s. 420.

musiałyby być sprecyzowane przed wybuchem wojny, ale również musiałyby zaistnieć warunki uniemożliwiające przekroczenie przyjętych zakazów. Na przykład: jeżeli strony doszłyby do porozumienia, że w ewentualnej przyszłej wojnie byłaby użyta jedynie taktyczna broń jądrowa, to wszystkie pozostałe rodzaje broni musiałyby być wycofane z obszaru objętego takim porozumieniem.

Reasumując należy przyjąć założenie, że walka zbrojna w ewentualnej wojnie w Europie rozpocznie się tylko przy wykorzystaniu broni konwencjonalnej lub też może rozpocząć się i być prowadzona z ograniczeniem użycia broni jądrowej. Sytuacja powyższa wymusza konieczność przygotowania wojsk do działań w bardziej skomplikowanych warunkach, a więc w warunkach użycia broni jądrowej.

5.3.2. Założenia dotyczące przeciwnika w przyszłej wojnie

W wymiarze strategicznym założenia te będą dotyczyły składu zgrupowań sił zbrojnych przeciwnika na poszczególnych kierunkach strategicznych /w rejonach strategicznych/, z uwzględnieniem możliwości mobilizacyjnych oraz uzupełnień w wyniku powstałych strat. Istotne jest przy tym określenie stopnia możliwości uzupełnienia strat i zaopatrzenia wojsk w oparciu o zasoby zgromadzone w Europie lub dowożone zza oceanu.

Następna grupa założeń obejmuje możliwości bojowe poszczególnych zgrupowań rodzajów sił zbrojnych. Chodzi tu w pierwszym rzędzie o liczbę i rodzaj obiektów, jakie mogą być rażone przez przeciwnika zarówno w strefie operacyjnej, jak i na obszarze kraju. Chodzi również o możliwości jego wojsk lądowych mierzone wskaźnikami rozmachu prowadzonych operacji, lotnictwa - w zakresie wsparcia i osłony wojsk lądowych oraz wykonania uderzeń na obiekty położone w głębi, a także działań marynarki wojennej na przyległych akwenach morskich. W warunkach zachodniego TDW istotnego znaczenia nabiera założenie co do roli marynarki wojennej jako głównego przewoźnika środków materiałowo-technicznych zza oce-

anu^{7/}.

7/ Niektórzy teoretycy zachodni twierdzą, że aby skutecznie prowadzić wojnę, do portów Zachodniej Europy powinno codziennie przyplýwać kilkadziesiąt dużych okrętów transportowych z zaopatrzeniem i sprzętem.

Z dużą dozą pewności należy założyć, że przeciwnik wykorzysta przestrzeń kosmiczną dla celów militarnych, przede wszystkim do rozpoznania i łączności. Postęp naukowo-techniczny oraz sytuacja polityczno-militarna może też uzasadniać przyjęcie innych założeń w tym względzie.

Kolejna grupa obejmuje założenia dotyczące sposobu działań przeciwnika. Zakłada się, że rozpocznie on działania zaskakującymi uderzeniami rakiet i lotnictwa wykonanymi na całą głębokość teatru. W ślad za tymi uderzeniami przejdzie do działań zaczepnych siłami wojsk lądowych, wysadzając jednocześnie operacyjne i taktyczne desanty powietrzne i morskie oraz grupy dywersyjne. Oczywiście, że będzie też prowadzić we wszelkich dostępnych formach walkę nieoręzną, w tym przede wszystkim: ideologiczną, dyplomatyczną i gospodarczą.

5.3.3. Założenia dotyczące czasu osiągnięcia głównych celów walki zbrojnej

Niezależnie od długotrwałości całej wojny współcześni teoretycy wojskowi są na ogół zgodni co do tego, że podstawowe cele walki zbrojnej prowadzonej w skali strategicznej należy osiągnąć w krótkim czasie^{8/}. U podstaw takiego poglądu leży przekonanie, że osiągnięcie głównych celów w krótkim czasie uniemożliwia przeciwnikowi zorganizowanie skutecznego przeciwdziałania. Jest to spowodowane spiętrzeniem się trudności powstałych w rezultacie jednoczesnego lub kolejnego w krótkim czasie zniszczenia czy obezwładnienia sił zbrojnych oraz obiektów decydujących o żywotności systemu obronnego państwa /koalicji/. Do tego należy dodać ogromne trudności zgromadzenia i utrzymania dużej ilości środków materiałowo-technicznych niezbędnych do długotrwałego prowadzenia walki zbrojnej, a także łatwość zniszczenia zapasów.

Osiągnięciu głównych celów w krótkim czasie sprzyja nieoczekiwane rozpoczęcie walki zbrojnej, gwałtowny przebieg działań prowadzonych z

8/ W.D. Sokolowski: Strategia wojenna. Warszawa 1964, s. 258. Zbiór materiałów operacyjno-strategiczných. Część I, Warszawa 1971, s. 30.

dużym natężeniem i w wysokim tempie siłami zbrojnymi, które ześrodkowano i doprowadzono do stanu gotowości bojowej jeszcze przed wybuchem wojny. Sprzyja temu również trafny wybór przeznaczonych do zniszczenia obiektów, decydujących o możliwości stawiania skutecznego oporu przez przeciwnika, co ponadto pozwala osiągnąć cel prowadzonych działań mniejszym wysiłkiem.

Założenie w równym stopniu dotyczy /też/ obrońcy /napadniętego/. Tylko bowiem możliwe szybkie załamanie natarcia przeciwnika i przejęcie inicjatywy strategicznej pozwoli uniknąć strat i nie dopuścić do wtargnięcia wojsk nieprzyjaciela na własne terytorium, a następnie zniszczyć je i osiągnąć cel działań. Jednak osiągnięcie celu w tym przypadku jest niezmiernie trudne. Zarówno bowiem przewaga, jak i inicjatywa należą do przeciwnika, a ich odzyskanie związane będzie najczęściej z koniecznością podjęcia bardzo radykalnych i zdecydowanych kroków. Będą to najczęściej nowe nie znane dotąd środki i sposoby prowadzenia walki zbrojnej. Zakres możliwości przy współczesnym postępie naukowo-technicznym jest tu ogromny, a decydującą rolę odegra czynnik zaskoczenia. W przypadku państw socjalistycznych można jednak z całą pewnością stwierdzić, że ze względu na podjęte zobowiązania międzynarodowe, czynnikiem zaskoczenia nie będzie użycie broni jądrowej.

W sumie więc we współczesnych działaniach należy liczyć się ze swojego rodzaju wyścigiem czasu, w którym z obydwu stron obserwować się będzie dążność do zaskakujących, bardzo dynamicznych działań, umożliwiających jak najszybsze osiągnięcie celu prowadzonej walki zbrojnej.

5.3.4. Założenia dotyczące charakteru działań własnych sił zbrojnych

W przypadku państw socjalistycznych, w tym i naszego kraju, założenia te w znacznym stopniu będą uzależnione od zobowiązań wynikających z faktu przynależności do obronnego Układu Warszawskiego oraz od ustaleń dotyczących przewidywanych działań przeciwnika.

Nie ulega wątpliwości, że w początkowym okresie wojny będą to działania o charakterze obronnym. W przypadku sił zbrojnych PRL, gdy wybuch wojny zastanie je na terytorium kraju, należy założyć, że będą to działania obronne prowadzone w oparciu o naturalne przeszkody, jakimi są rzeki Odra i Nysa Łużycka, które mogą stanowić w systemie obronnym kolejne rubieże oraz obrona wybrzeża morskiego. Należy jednak założyć, że działania obronne będą miały charakter przejściowy. Po załamaniu pierwszej operacji zaczepnej przeciwnika wojska nasze przejdą do przeciwdzierzenia, względnie wezmą udział w przeciwnatarciu będącym podstawowym sposobem przejścia do operacji zaczepnej.

Stosownie do tych założeń muszą być przygotowane siły zbrojne. Dotyczy to zarówno wyposażenia, jak i wykszolenia tych sił, a także ich rozmieszczenia i utrzymania jeszcze w okresie pokoju w odpowiednim stopniu gotowości bojowej. Jest to problem niezmiernie trudny, gdyż owo przygotowanie musi mieć charakter uniwersalny, zapewniający skuteczne wykonanie zadań zarówno w działaniach obronnych jak i zaczepnych. Również rozmieszczenie naszych sił zbrojnych musi być zgodne z obronnym charakterem doktryny wojennej, ale jednocześnie nie może stawiać nas na z góry przegranej pozycji w przypadku nieoczekiwanej agresji przeciwnika. Wraz ze zmianą sytuacji polityczno-militarnej warunkującej obronny charakter rozmieszczenia sił zbrojnych, będą musiały zmieniać się również założenia w takim stopniu i w taki sposób, aby w nowych warunkach zapewnić bezpieczeństwo państwa.

Treść założeń dotyczących charakteru działań naszych sił zbrojnych ma ścisły związek z założeniami dotyczącymi działań sił zbrojnych koalicji. W sprawach zasadniczych /np. obronnego charakteru działań w wojnie rozpoczętej przez przeciwnika/ założenia koalicyjne i narodowe są tożsame. Różnice dotyczą natomiast tych ustaleń narodowych które są podyktowane specyfiką warunków każdego z partnerów. W innych sprawach dotyczących na przykład założeń co do rozmieszczenia naszych sił zbrojnych w okresie pokoju wyłącznie na terytorium naszego państwa, jest z

narodowego punktu widzenia słuszne i korzystne dla nas w sytuacji, gdy na zachód od Odry i Nysy Łużyckiej stacjonują odpowiednio silne zgrupowania koalicji.

5.3.5. Założenia dotyczące sposobu obrony terytorium kraju

U podstaw tych założeń leży przede wszystkim charakter zagrożenia kraju, konieczność zapewnienia nieprzerwanej pracy zaplecza, decydującego o możliwości zabezpieczenia działań sił zbrojnych, a także wywiązanie się ze zobowiązań koalicyjnych szczególnie w zakresie zabezpieczenia przemarszu wojsk przez obszar naszego kraju czy rozmieszczenie elementów infrastruktury wojskowej.

Założenia te dotyczą generalnych ustaleń z zakresu militarnej obrony terytorium kraju, a w tym przede wszystkim obrony powietrznej kraju. Określają one wymagania, jakim powinna odpowiadać obrona rejonów i obiektów, na których osłonie należy skupić główny wysiłek oraz stopnia gotowości bojowej, w jakim należy utrzymać obronę w okresie pokoju, zagrożenia i w stanie wojennym.

Założenia te dotyczą również obrony terytorialnej, a więc działań wydzielonych sił i środków oraz sposobów zwalczania desantów powietrznych, morskich, sił specjalnego przeznaczenia i innych sił nieprzyjaciela, które wdarły się na obszar kraju. Określa się w nich także warunki i sposoby wzmocnienia obrony terytorialnej przez wojska operacyjne wydzielone do działań w składzie koalicji.

Wreszcie założenia strategii wojskowej obejmują również generalne ustalenia dotyczące obrony cywilnej, a w tym obrony ludności przed skutkami uderzeń nieprzyjaciela, obrony dóbr materialnych oraz sposobu organizowania akcji ratunkowych w rejonach masowych porażen.

Należy podkreślić, że ta grupa założeń ma niezmiernie istotne znaczenie nie tylko z punktu widzenia odpowiedniego zorganizowania obrony terytorium kraju jako zaplecza zapewniającego funkcjonowanie sił zbrojnych, ale też wpływa na morale wojsk walczących poza terytorium kraju.

Przedstawione problemy, które mogą być przyjęte w formie założeń strategii wojskowej, nie wyczerpują oczywiście wszystkich możliwych rozwiązań i nie stanowią zbioru zamkniętego. Wskazują przede wszystkim na konieczność przyjęcia określonych rozwiązań w sytuacji, gdy mamy do czynienia z wieloma możliwymi wariantami.

Założenia strategii wojskowej mają istotne znaczenie praktyczne. Pozwalają bowiem ukierunkować, a tym samym usprawnić proces przygotowania do przewidywanej walki zbrojnej prowadzonej w wymiarze strategicznym.

Należy jednak podkreślić, że podstawowe znaczenie ma trafny wybór przyjętych założeń, który można przede wszystkim zapewnić poprzez wszechstronną znajomość i wnikliwą analizę sytuacji polityczno-militarnej, umiejętność przewidywania oraz wynikającą z doświadczenia umiejętność podejmowania trafnych decyzji.

R O Z D Z I A Ł   S Z Ó S T Y

6. STRATEGJA WOJSKOWA PRL

6.1. Rozważania wstępne

Niszczycielski charakter ewentualnej przyszłej wojny w Europie, mogącej przekształcić się w powszechny kataklizm atomowy^{1/} stawia pod znakiem zapytania możliwość osiągnięcia celu politycznego w drodze przemocy zbrojnej. Przydatność nagromadzonego ponad wszelkie potrzeby potencjału jądrowego staje się coraz bardziej wątpliwa^{2/}. Ponadto wraz z postępem naukowo-technicznym rosną możliwości osiągnięcia celu politycznego wojny w drodze walk nieoreźnej, a szczególnie walk gospodarczej, ideologicznej, walki na polu nauki i techniki oraz innych rodzajów walk realizowanych jeszcze w okresie pokoju.

Prowadzone od lat rokowania rozbrojeniowe przyniosły jak dotychczas - rezultaty w postaci podpisania układu o likwidacji rakiet średniego i krótkiego zasięgu, nie wykluczając możliwości dalszych ograniczeń w tym względzie. Należy jednak podkreślić, że wszelkie częściowe redukcje, przy nie zmienionym celu politycznym państw imperialistycznych, aczkolwiek zawsze oceniane pozytywnie, nie zmniejszają w istotny sposób możliwości wybuchu wojny ani nie ograniczają skali jej prowadzenia. Mamy bowiem do czynienia z jednej strony z istnieniem swojego rodzaju nadmiaru mocy, a z drugiej - możliwością szybkiego uzupełniania potencjałów przez dokonywanie manewru atomowymi okrętami podwodnymi, siłami lotnictwa czy też w inny sposób.

W sumie, mimo pewnych oznak odprężenia, realne zagrożenie państw socjalistycznych nie uległo - jak dotąd - zasadniczej zmianie. Musimy więc w dalszym ciągu, obok inicjatyw pokojowych, podejmować wszech-

1/ J. Kaczmarek. Wojna, pokój, czy kataklizm atomowy. Warszawa 1986.

2/ Radzieocy i amerykańscy naukowcy doszli do jednomyślnego wniosku, że 95% wszystkich broni jądrowych USA i ZSRR można zlikwidować nie naruszając przy tym w jakimkolwiek stopniu stabilizacji. Prawda z 17.09.1987.

strome przygotowania do odparcia ewentualnej agresji. Ze względu na wszechogarniający charakter przyszłej wojny, zakres tych przygotowań musi być odpowiednio szeroki. Obejmuje on praktycznie wszystkie dziedziny życia i działalności społecznej.

Całokształt przygotowań państwa /koalicji/ do wojny oraz wojny tej prowadzenie są - jak wiadomo - przedmiotem zainteresowania strategii wojennej, rozumianej jako strategia całej wojny^{3/}, nazywanej niekiedy też polityką wojenną państwa.

Problemy z zakresu strategii wojennej rozstrzygane są przez najwyższy organ kierowania państwem /koalicją/, nazywany też organem polemarchicznym^{4/}.

W ogniwie polemarchicznym podejmowane są decyzje z zakresu przygotowania i prowadzenia wojny przez państwo /koalicję państw/ we wszystkich płaszczyznach, a więc w: ideologicznej, dyplomatycznej, gospodarczej, naukowo-technicznej, wojskowej i innych. Działania w każdej z wymienionych płaszczyzn, w przypadku wrogiego nastawienia do siebie określonych państw /koalicji/ przyjmują formę walki, a każdej z nich odpowiada określona strategia. Mamy więc strategię ideologiczną, dyplomatyczną, naukowo-techniczną i oczywiście strategię wojskową.

Strategie te, nazywane też strategiami sektorowymi, składają się w sumie na strategię wojenną. Ilustruje to poniższy schemat.

Decyzje z zakresu strategii wojennej - podejmowane przez organa polemarchiczne państwa /koalicji państw/, a dotyczące głównych problemów z zakresu przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny, realizowanej następnie przez strategię wojskową - mogą obejmować:

- ustalenie kierunków głównych wysiłków w odniesieniu do poszczególnych teatrów wojny, teatrów działań wojennych lub kierunków strategicznych;

3/ A. Madejski: Nauka wojenna. Warszawa 1981, s. 85. Nauka i doktryna wojenna, Warszawa 1984, s. 75.

4/ Od polemos - wojna i arche - władza, archos - wódz. Polemarchos - wódz prowadzący wojnę.

- sprecyzowanie celów działań, głównych zadań i terminów ich wykonania;
- dokonanie podziału sił i środków, w tym np. na siły działające w składzie koalicji na poszczególnych teatrach i siły wydzielone do obrony obszaru kraju;
- ustalenie organizacji dowodzenia na poszczególnych teatrach działań wojennych, łącznie z personalnym obsadzeniem stanowisk naczelnych dowódców teatrów działań wojennych.

Zakres /skala/ problemów rozwiązywanych w ramach strategii wojennej poszczególnych państw /koalicji/ nie jest jednakowy. Uzależniony jest od wielu różnorodnych czynników, a głównie od: charakteru prowadzonej polityki, położenia geopolitycznego, wielkości potencjału wojennego i uwarunkowań historycznych. Uwzględniając powyższe można wyróżnić kilka poziomów strategii wojennej.

Na poziomie najwyższym należałoby umieścić strategię wojenną mocarstw światowych, a więc Związku Radzieckiego i Stanów Zjednoczonych. Mocarstwa te, jakkolwiek nie działają w odosobnieniu i są w pewnym stopniu zależne od pozostałych państw, to jednak mają decydujące znaczenie w rozstrzygnięciu głównych problemów z zakresu przygotowania i prowadzenia ewentualnej wojny /w skali globalnej oraz w skali kilku kontynentów/, a także zapobiegania wojnie.

Niższy poziom - to strategia wojenna koalicji, która w zasadzie ma charakter regionalny i obejmuje swoim zasięgiem na ogół dość ściśle określony obszar wpływów koalicji, na przykład: Układ Warszawski obejmuje swoim zasięgiem wyłącznie Europę; Pakt Atlantycki natomiast w założeniu miał obejmować państwa leżące w rejonie Północnego Atlantyku.

Strategia wojenna koalicji jest częścią globalnej strategii wojennej, dotyczy określonego obszaru i rozstrzyga problemy przygotowania i prowadzenia wojny w tym obszarze, uwzględniając interesy poszczególnych członków koalicji.

Najniższy natomiast poziom stanowi strategia wojenna państwa średniego lub małego, które w warunkach europejskich jest najczęściej członkiem koalicji. W jej ramach rozwiązywane są podstawowe problemy - poczynając od rozstrzygnięcia kwestii przystąpienia lub nieprzystąpienia do koalicji, zawarcia odpowiednich sojuszków, poprzez sposoby wszechstronnego przygotowania do ewentualnej przyszłej wojny, rozpatrywanej z punktu widzenia interesów danego państwa i jego możliwości, na prowadzeniu tej wojny kończąc.

Są to więc problemy rozstrzygane przez każde suwerenne państwo, niezależnie od jego wielkości, jeżeli tylko prowadzi samodzielną politykę i posiada własne siły zbrojne.

Jak już wspomniano, strategia wojskowa jest częścią strategii wojennej, w związku z tym można w niej wyróżnić podobne poziomy jak w strategii wojennej. Będziemy w niej zatem mieli: poziom globalny, na którym rozstrzygane są problemy przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej na kilku teatrach wojny /kontynentach/, poziom strategii wojskowej koalicji, na którym rozstrzyga się podobne problemy w skali teatru wojny, np. europejskiego, wreszcie poziom małego lub średniego państwa /członka koalicji/, na którym rozstrzygane są problemy przygotowania sił zbrojnych danego państwa i prowadzenia przez nie walki zbrojnej na teatrze działań wojennych czy kierunku strategicznym /wspólnie z siłami innych państw wchodzących w skład koalicji/.

Oczywiste jest, że skala rozwiązywanych problemów w ramach strategii wojskowej na każdym z wymienionych poziomów będzie różna. Wszystkie jednak zaliczane będą do problemów o znaczeniu strategicznym, jeżeli w rezultacie ich rozwiązania osiągnięty zostanie cel mający istotne znaczenie dla przebiegu i wyniku wojny, w której ma wziąć udział dane państwo.

6.2. Czynniki kształtujące charakter polskiej strategii wojskowej

Z dotychczasowych rozważań wynika, że strategia wojskowa, zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym, określa sposoby przygotowania i wykorzystania potencjału wojskowego w walce zbrojnej prowadzonej przez państwo /koalicję/ w skali wojny na: teatrach wojny, teatrach działań wojennych i kierunkach strategicznych, dla osiągnięcia celów politycznych nakreślonych przez politykę państwa /koalicję/.

Sposób rozwiązania problemów, składających się na treść strategii wojskowej, uzależniony jest od szeregu czynników, które dzieli się na zewnętrzne i wewnętrzne. Do czynników zewnętrznych kształtujących stra-

tegię wojskową naszego państwa zalicza się: sytuację międzynarodową i związane z tym zagrożenie zewnętrzne państwa oraz przynależność do Układu Warszawskiego. Czynniki wewnętrzne natomiast to: cele polityczne państwa; położenie geograficzne; potencjał wojenny, na który przede wszystkim składa się potencjał moralno-polityczny, gospodarczy, naukowo-techniczny, demograficzny i wojskowy.

6.2.1. Sytuacja międzynarodowa i związane z nią zagrożenie zewnętrzne państwa

Od chwili swojego powstania państwo nasze istnieje w określonych realiach, implikowanych przez współczesny podział świata.

Do realiów tych, z interesującego nas wojskowego punktu widzenia, należy w pierwszym rzędzie zaliczyć stale istniejące po drugiej wojnie światowej zagrożenie ze strony państw imperialistycznych. Zagrożenie to ma charakter ustrojowy, a więc jest trwałe. Jak podkreślono, w przypadku częściowej tylko redukcji zbrojeń nie zmniejszy się ono w sposób istotny^{5/}.

Charakter i skala zagrożenia naszego kraju w wypadku wybuchu wojny uzależnione są od ogromnej liczby ciągle zmieniających się czynników, występujących zarówno po naszej stronie, jak i po stronie potencjalnego przeciwnika. Zagrożenie to jest przedmiotem badań wyspecjalizowanych instytucji.

Należy sądzić, że kraj nasz w początkowym, najbardziej trudnym okresie wojny będzie przede wszystkim zagrożony uderzeniami z powietrza. Uderzenia te wykonywane zarówno siłami lotnictwa, jak i różnego rodzaju raketami mogą być skierowane przede wszystkim na obiekty wojskowe, ważniejsze ośrodki administracyjne i przemysłowe, obiekty komunikacyjne /w tym przeprawy na większych przeszkodach wodnych/i inne.

5/ Na przykład: likwidacja rakiet średniego i mniejszego zasięgu w Europie, w rezultacie podpisanego układu w dniu 8.12.1987 r. w istotnym stopniu nie wpłynie na zmniejszenie zagrożenia naszego kraju. Zlikwidowaniu ulega bowiem tylko część "nadmiaru mocy", która może być szybko uzupełniona uderzeniami rakiet odpalanych z atomowych okrętów podwodnych czy też uderzeniami lotnictwa.

Następny rodzaj niebezpieczeństwa to zagrożenie desantami powietrznymi i morskimi, jakie przeciwnik może wysadzić na obszarze kraju. Ich celem może być opanowanie i utrzymanie ważniejszych obszarów lub zabezpieczenie skrzydeł do momentu nadejścia wojsk nacierających od ocala.

Istotnym rodzajem zagrożenia jest także zagrożenie dywersyjne, organizowane masowo przez specjalnie przygotowane do tego wojska, wykonujące różnorodne zadania - od rozpoznania do niszczenia obiektów, nawet przy użyciu ładunków jądrowych małej mocy.

Wreszcie zagrożenie oddziaływaniami radioelektronicznymi, mogącymi skutecznie zakłócić systemy uzbrojenia, rozpoznania czy dowodzenia wojskami, jeżeli ich praca oparta jest na wykorzystaniu urządzeń radioelektronicznych.

W ramach strategii wojskowej muszą więc być naukowo badane i rozwiązywane problemy, które następnie będą stanowiły podstawę do podejmowania decyzji odnośnie do sposobu skutecznego zorganizowania obrony obszaru kraju.

Jest to jednak tylko część problemu. Sprawę podstawową stanowi bowiem uniemożliwienie wtargnięcia sił zbrojnych przeciwnika na obszar kraju drogą lądową. Wykonanie tego zadania spoczywa na wydzielonej do działań w składzie koalicji zasadniczej części odpowiednio wyposażonych i wyszkolonych sił zbrojnych. Oczywiście jest przy tym, że strategia naszego państwa preferuje taki sposób działania, który zapewniłby odbicie sił zbrojnych przeciwnika możliwie daleko od naszych granic, co z całą pewnością leży również w interesie koalicji.

6.2.2. Przynależność do Układu Warszawskiego

Strategia wojskowa PRL jest ściśle powiązana ze strategią wojskową Układu Warszawskiego. Ma z nią wiele wspólnych cech, które w sumie z własnymi, narodowymi, składają się na charakter naszej strategii wojskowej. Te cechy wspólne kształtowane są przez szereg czynników, do których w pierwszym rzędzie zalicza się: wspólnotę interesów poli-

tycznych; identyczne lub bardzo do siebie zbliżone poglądy na przeciwnika w przyszłej wojnie; poglądy dotyczące wojskowego charakteru wojny /walki zbrojnej prowadzonej w skali wojny/; generalne zasady określające sposoby przygotowania poszczególnych państw i całej koalicji oraz ich sił zbrojnych do walki zbrojnej oraz walki tej prowadzenia.

Zbieżność poglądów w wymienionych tu zasadniczych sprawach stanowiła podstawę zawarcia sojuszu obronnego - Układu Warszawskiego.

Wspólny interes polityczny państw-stron Układu Warszawskiego /mających swoje prazródło we wspólnej ideologii/ wynika przede wszystkim z pokojowego charakteru polityki prowadzonej przez wszystkie państwa socjalistyczne i z ich dążności do uniknięcia wybuchu nowej wojny.

Z punktu widzenia strategii wojskowej sytuacja taka ma swoje konsekwencje. Państwa socjalistyczne bowiem z oczywistych względów nie rozpoczną wojny jako pierwsze. Rozpocznie ją przeciwnik, wykorzystując wszystkie walory, jakie nieśie ze sobą zaskoczenie czy uzyskanie przewagi na zawczasu wybranym kierunku. Może więc w początkowym okresie uzyskać inicjatywę strategiczną ze wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami. Związek Radziecki zobowiązał się również, że nie użyje broni jądrowej jako pierwszy. Oznacza to, że w określonych sytuacjach pierwszy może użyć jej przeciwnik. Konsekwencje wojskowe tego kroku w wymiarze strategicznym mogą w sposób znaczący wpłynąć na przebieg wojny.

Należy tu jednak z całą mocą podkreślić, że zarysowana sytuacja nie stawia państw naszej koalicji na z góry przegranej pozycji. Jednak od uzyskania zaskoczenia czy przewagi na wybranym kierunku, do osiągnięcia zwycięstwa droga jest daleka. Wobec tego podejmowane są określone działania rekompensujące, do których przede wszystkim należy: odpowiednie rozmieszczenie i utrzymanie w gotowości bojowej sił zbrojnych, sprawny system mobilizacji, umiejętne wykorzystanie walorów położenia geograficznego i szereg innych.

Nie ma też różnicy w poglądach koalicyjnych i narodowych na potencjalnego przeciwnika, a szczególnie na sposób prowadzenia przezeń walki

zbrojnej w przyszłej wojnie, na jego możliwości bojowe, poziom zabezpieczenia materiałowo-technicznego, sposób dokonywania uzupełnień oraz oceny słabych stron jego strategii.

Istotnego znaczenia nabiera prowadzenie studiów i wypracowanie wspólnych poglądów odnośnie do sposobów załamania strategicznej operacji rozpoczętej przez przeciwnika na początku wojny i niedopuszczenie do wtargnięcia jego sił na terytorium państw socjalistycznych. Wypracowany wspólny pogląd powinien uwzględniać interesy narodowe poszczególnych państw przy określaniu roli, miejsca i zadań sił zbrojnych we wspólnie prowadzonej operacji.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na kształtowanie wspólnych cech koalicyjnej i narodowej strategii wojskowej, jest ustalenie generalnych założeń dotyczących sposobów przygotowania poszczególnych państw i ich sił zbrojnych, a także całej koalicji do walki zbrojnej w wymiarze strategicznym. Założenia te powinny doprowadzić do zbliżenia sposobów organizowania sił zbrojnych poszczególnych państw, ich wyposażenia i wyszkolenia tak, aby nie występowały w tym zakresie większe różnice. Jest to problem o dużym znaczeniu jeśli zważyć, że w toku działań niejednokrotnie zajdzie potrzeba tworzenia mieszanych związków operacyjnych, dowodzenia nimi, ich wspólnego zaopatrywania oraz rozwiązywania wielu innych problemów, co stanie się łatwiejsze gdy jednostki te tworzone będą w oparciu o jednolite założenia.

6.2.3. Cele polityczne państwa

Celem polityki naszego państwa jest: obrona niepodległego bytu, integralności terytorialnej i suwerenności; zapewnienie możliwości pokojowego rozwoju; nieingerencji obcych sił w nasze sprawy wewnętrzne oraz ukształtowanie takich warunków, które umożliwiłyby optymalny rozwój tożsamości narodowej, realizację aspiracji społecznych, gospodarczych i kulturalno-cywilizacyjnych.

Polityka PRL opiera się na założeniu, że bezpieczeństwo państwa i

narodu będzie tym trwalsze, im bardziej stabilna będzie sytuacja w Europie i na świecie, im mniej będzie napięć w stosunkach międzynarodowych. Dlatego sprawie umocnienia międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju Polska poświęca wiele wysiłku^{6/}.

Państwo nasze nie ma żadnych roszczeń terytorialnych ani problemów narodowościowych; nie jest w żaden sposób zainteresowane w zmianie istniejącego status quo, w prowadzeniu jakiegokolwiek wojny. Rozwój kraju i dobrobyt narodu możemy osiągnąć jedynie dzięki pokojowej twórczej pracy. Polska może więc być zmuszona jedynie do udziału w wojnie, gdy jakieś państwo lub koalicja państw targnie się na nasz niepodległy byt. Oznacza to, że możemy prowadzić tylko wojnę nieagresywną, obronną - wojnę rozpoczętą przez potencjalnego przeciwnika.

Wobec powojennego układu sił realizacja celów politycznych naszego państwa możliwa jest wyłącznie w sojuszu z państwami socjalistycznymi zjednoczonymi w obronnym Układzie Warszawskim. Oznacza to, że ewentualna przyszła wojna będzie wojną między koalicjami państw Układu Warszawskiego i Paktu Północnoatlantyckiego.

Sytuacja powyższa wymaga, aby w ramach strategii wojskowej, zarówno w sferze teorii jak i praktyki, rozwiązać szereg problemów podstawowych dla obronności państwa. Problemy te dotyczą praktycznie całej sfery działalności sił zbrojnych - poczynając od odpowiedniego ich zorganizowania i wyposażenia, rozmieszczenia i utrzymania w gotowości bojowej, poprzez koncepcję ich wykorzystania w walce i operacji aż do wszechstronnego materiałowo-technicznego zabezpieczenia działań i dokonywania uzupełnień.

6.2.4. Położenie geograficzne

Położenie geograficzne naszego kraju jest tym czynnikiem, który w sposób wielostronny wpływa na charakter strategii wojskowej. Determinuje ono również w znacznym stopniu charakter zagrożenia kraju. Między innymi właśnie położenie geograficzne powoduje, że w ramach strategii^{6/} Z.Goląb: Wojna a system obronny państwa. Warszawa 1984, s. 80.

wojskowej muszą być równocześnie rozwiązywane dwa wzajemnie warunkujące się problemy, a mianowicie z jednej strony - obrona terytorium kraju przed uderzeniami z powietrza, działaniami desantów i innych sił i środków przeciwnika, a z drugiej - niedopuszczenie do wtargnięcia przeciwnika w obszar kraju od strony lądu /morza/.

Obrona kraju /a szczególnie obrona powietrzna/, organizowane w ramach zintegrowanego systemu państw Układu Warszawskiego, ma niezmiernie istotne znaczenie również dla radzieckich sił zbrojnych i sił całej koalicji. Będzie to bowiem obszar tranzytowy, na którym rozmieszczone mogą być kolejne rzuty wojsk lądowych Układu Warszawskiego, lotniska, magazyny i inne elementy infrastruktury wojskowej.

Z narodowego punktu widzenia nie mniej istotne znaczenie ma wydzielenie podstawowej części naszych sił do działań w składzie koalicji. Zadaniem tych sił będzie załamanie operacji zaczepnej rozpoczętej przez przeciwnika i niedopuszczenie do wtargnięcia na broniony obszar. Oczywiście jest, że skuteczne wykonanie tych zadań ograniczy możliwości przeciwnika w zakresie wykonania uderzeń na obszar naszego kraju.

6.2.5. Potencjał wojenny

Potencjał wojenny - rozumiany jako całokształt możliwości materialnych i moralnych państwa, które mogą być wykorzystane dla celów wojny - rozpatrywany z punktu widzenia wpływu na strategię wojskową określa przede wszystkim zakres możliwości realizowania zadań przez siły zbrojne dla osiągnięcia celów polityki w drodze przemocy zbrojnej.

Wielkość tego potencjału w zasadniczy sposób wpływa na rolę i znaczenie państwa oraz jego sił zbrojnych wśród pozostałych państw koalicji.

Spośród wielu elementów składających się na potencjał wojenny przedstawimy tylko wybrane, mające zasadniczy wpływ na charakter strategii wojskowej naszego państwa, a mianowicie: potencjał moralno-polityczny, gospodarczy, naukowo-techniczny, demograficzny i wojskowy.

Potencjał moralno-polityczny obejmuje zbiór duchowych możliwości społeczeństwa i żołnierzy, utwierdzających ich w gotowości i zdolności do wytrwania w najtrudniejszych warunkach wojny, do zachowania wiary w ostateczne zwycięstwo oraz zmobilizowania wszystkich sił w celu tego zwycięstwa odniesienia.

W obliczu zagrożenia najwyższych dla narodu wartości, takich jak wolność i byt niepodległy, społeczeństwo nasze i żołnierz polski dali niejednokrotnie w przeszłości dowód wysokich wartości moralnych. Współczesne wychowanie pozwala mieć pewność, że również w przyszłości stan moralno-polityczny społeczeństwa i sił zbrojnych zapewni wykonanie zadań w najtrudniejszych nawet warunkach, jakie mogą zaistnieć na przyszłym polu walki. Społeczeństwo polskie charakteryzuje się ogromną różnorodnością poglądów na każdy rozpatrywany problem, jednak w obliczu zagrożenia potrafimy się zjednoczyć i poświęcić bez reszty w obronie nadrzędnych wartości.

Potencjał moralno-polityczny jest więc bez wątpienia tą wartością, która w sposób znaczący, a niekiedy decydujący wpływa na możliwości rozwiązywania problemów przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny, będących domeną strategii wojskowej, a tym samym wpływa na jej charakter.

Potencjał gospodarczy jest fundamentem mocy obronnej państwa. Jego wpływ na strategię wojskową był omawiany w rozdziale drugim. Tu pragniemy jedynie zaznaczyć, że możliwości gospodarcze w decydującym stopniu wpływają na stan liczebny sił zbrojnych, ich strukturę organizacyjną, wyposażenie w uzbrojenie i sprzęt oraz wszechstronne zabezpieczenie materiałowo-techniczne podczas działań.

Potencjał gospodarczy wpływa też determinująco na długotrwałość wojny i poszczególnych jej operacji. W sumie czynnik gospodarczy odgrywa wielką rolę w realizacji każdego planu strategicznego, zarówno przez siły wydzielone do działań na obszarze kraju, jak też wojska operacyjne działające w składzie koalicji.

Potencjał demograficzny umożliwia nam zorganizowanie drugiej co do liczebności armii wydzielonej do działań w składzie koalicji i odpowiednio silnego systemu obrony obszaru kraju; ponadto umożliwia przeprowadzenie mobilizacji oraz już podczas działań wojennych dokonywanie niezbędnych uzupełnień z jednoczesnym zapewnieniem normalnej produkcji w rolnictwie i pozostałych gałęziach gospodarki narodowej.

Stan przeszkolonych rezerw, a także kultura techniczna naszego społeczeństwa umożliwiają w wypadku zagrożenia znaczne zwiększenie w krótkim czasie liczebności sił zbrojnych. Jest to czynnik o doniosłym znaczeniu dla kształtowania strategii wojskowej, bowiem o jakości armii - tej podstawowej siły zapewniającej realizację celów politycznych drogą przemocy zbrojnej - zawsze decydowali ludzie.

Potencjał naukowo-techniczny, szczególnie po zakończeniu drugiej wojny światowej, stał się głównym składnikiem potencjału wojennego decydującym o możliwości uzyskania przewagi nad przeciwnikiem w najtrudniejszym obszarze wszechstronnie rozumianej jakości. W obecnych warunkach walka o przewagę na ewentualnym przyszłym polu bitwy rozpoczyna się w laboratoriach i biurach konstrukcyjnych. Wiele, i to najróżnorodniejszych, osiągnięć nauki oraz techniki znajduje przyspieszone zastosowanie w nowoczesnych systemach uzbrojenia i środkach rażenia. Nauka więc, wywierając decydujący wpływ na rozwój podstawowych czynników siły obronnej państwa, sama jest jednym z tych czynników^{7/}, a w jej ramach uprawiana jest swoista forma walki.

Znaczenie potencjału naukowo-technicznego wynika również stąd, że utraconą w nim przewagę trudno jest zrekompensować innym elementem potencjału wojennego oraz, że walka o tę przewagę jest długotrwała, a powstałe opóźnienie wręcz niemożliwe do odrobienia po wybuchu wojny.

Potencjał wojskowy, na który składa się przede wszystkim zdolność sił zbrojnych i sił militaryzowanych oraz przeszkolonych rezerw do wykonania zadań obrony państwa, jest podstawowym składnikiem potencjału

^{7/} 40 lat ludowego Wojska Polskiego. Warszawa 1984, s. 19.

wojennego. Od możliwości bojowych sił zbrojnych zależy przebieg i wynik walki zbrojnej, a w konsekwencji - możliwość realizowania celów politycznych państwa drogą przemocy zbrojnej.

Na siłę armii, będącej z kolei głównym składnikiem potencjału wojskowego, wpływają przede wszystkim: jej liczebność, stan moralno-polityczny, ilość i jakość uzbrojenia; struktura organizacyjna wojsk; liczebność i poziom przygotowania kadr dowódczych, a także sposób dowodzenia wojskami, stopień rozwoju nauki i sztuki oraz słuszność przyjętych założeń doktrynalnych. W sumie więc wielkość potencjału wojskowego, kształtowanego przez wszystkie elementy składające się na szeroko rozumiany potencjał wojenny państwa, pozostaje z nim w ścisłej wzajemnej zależności.

Jeśli chodzi o podstawowe wielkości składające się na potencjał wojskowy /a więc przede wszystkim o liczebność armii i jej uzbrojenie/, to główne ustalenia w tym względzie podejmuje najwyższe organa władzy państwowej. Bierze się w nich pod uwagę wymagania dyktowane względami obronnymi, które precyzowane są między innymi na podstawie wyników badań prowadzonych w ramach strategii wojskowej. Ponieważ wymagań tych nie da się spełnić w całości /szczególnie w okresie pokoju/, dlatego konieczne jest znalezienie rozsądnego kompromisu.

Ogniwo strategii wojskowej decyduje o sposobie zorganizowania sił zbrojnych, ich wyszkolenia, a przede wszystkim wykorzystania w walce zbrojnej stosownie do przewidywanego rozwoju sytuacji polityczno-międzynarodowej. Dotyczy to w pierwszym rzędzie podziału na siły wydzielone do obrony obszaru kraju i działające na froncie zewnętrznym w składzie koalicji.

Wielkość potencjału wojskowego w decydującym stopniu wpływa na liczebność sił zbrojnych wydzielonych do działań w składzie koalicji, a tym samym na możliwość jak najwcześniejszego załamania operacji zaczepnej przez przeciwnika i niedopuszczenia do wtargnięcia jego sił na broniony obszar.

W sumie potencjał wojskowy w decydującym stopniu wpływa na wszystkie rozwiązania podejmowane w ogniwie strategii wojskowej, a także na jej treść.

x

x

x

W niniejszym opracowaniu przedstawiono niektóre tylko, najważniejsze czynniki kształtujące polską strategię wojskową. Jest ich bez wątpienia więcej. Można na przykład dopatrywać się wpływu na charakter strategii wojskowej naszych wielowiekowych doświadczeń historycznych, szczególnych cech narodu polskiego i polskiego żołnierza, wynikających z umiłowania wolności i niepodległości, czy też wpływu cech osobowych naczelnego dowódcy, które - jak wykazują doświadczenia - zawsze odosiły swe piętno na kształcie strategii wojskowej.

Jak wynika z treści rozważań, nie ulega wątpliwości, że przedstawiona grupa czynników nadaje specyficzny charakter polskiej strategii wojskowej, która w swoich generalnych założeniach jest zgodna z założeniami strategii koalicji państw - stron Układu Warszawskiego, co wynika zarówno ze wspólnej ideologii, jak też wspólnych poglądów doktrynalnych na podstawowe problemy wojny i pokoju.

6.3. Cechy strategii wojskowej PRL

Omówione w poprzednim podrozdziale podstawowe czynniki kształtują treść współczesnej strategii wojskowej PRL i wyznaczają jej charakterystyczne cechy. Cechy te można najogólniej podzielić na wspólne dla wszystkich strategii państw socjalistycznych oraz specyficzne, wynikające z warunków naszej polskiej rzeczywistości. Ze względu na przynależność naszego państwa do systemu socjalistycznego, a także do wojskowego układu obronnego cech wspólnych charakteryzujących naszą polską strategię wojskową jest więcej aniżeli specyficznych, co nie oznacza, iż te drugie mają mniejsze znaczenie.

Podstawową wspólną cechą strategii państw socjalistycznych jest jej obronny charakter. Cecha ta dominuje we wszystkich poczynaniach organizacyjnych, szkoleniowych i innych. Wychodzimy przy tym z założenia, iż broni się ten, kto zmierza do utrzymania istniejącego stanu rzeczy, zaś działa zaczepnie ten, kto dąży do zmiany tego stanu. Strategia wojskowa PRL jest więc również przede wszystkim obronna, zaś jej celem jest stworzenie warunków militarnych czyniących agresję z jednej strony nieopłacalną, a z drugiej - możliwą do odparcia.

Obronny charakter naszej strategii wojskowej znajduje wyraz przede wszystkim w trendach rozwojowych naszych sił zbrojnych. Są one przygotowywane przede wszystkim do odparcia agresji. Rozwijamy więc siły przeznaczone do obrony terytorium kraju, a także wydzielone do działań w składzie Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego.

Te drugie przygotowywane są przede wszystkim do skutecznego załamania rozpoczętej przez przeciwnika operacji zaczepnej, a następnie wykonania przeciwnatarcia jako podstawowej formy przejścia do działań zaczepnych, umożliwiających całkowite rozbicie sił zbrojnych agresora.

Drugą cechą strategii wojskowej wspólną dla wszystkich armii naszego układu obronnego jest jej koalicyjność. Wyraża się ona w dostosowaniu obowiązujących w poszczególnych armiach rozwiązań organizacyjnych, technicznych, szkoleniowych i innych do wspólnych ustaleń. Dostosowanie to jest konieczne, gdyż umożliwia racjonalne wykorzystanie wydzielonych na potrzeby obronności sił i środków. Przyjęcie za podstawę jednolitych w całym układzie zasad, założeń i ustaleń umożliwia harmonijne współdziałanie sił i środków koalycji. Ujednolicenie w miarę możliwości podstawowego uzbrojenia i wyposażenia wojsk, wydzielenie do składu sił koalicyjnych odpowiedniej liczby należycie wyposażonych oraz wyszkolonych związków taktycznych wojsk lądowych, lotniczych i morskich oraz jednolite kierowanie /wspólne dowodzenie/ tymi wojskami - stanowią podstawę racjonalności ich działań. Koalicyjność naszej stra-

tegi wojskowej znajduje też wyraz we wspólnym prowadzeniu ówczesnych, w stałej współpracy naukowo-technicznej instytutów i uczelni wojskowych, uwzględnianiu przez wszystkie państwa potrzeb wojsk koalicyjnych, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, w zakresie m.in. bazowania, zapasowania, przemieszczenia przez obszar kraju itp. Cecha koalicyjności wyraża się też w codziennej praktycznej współpracy organów poszczególnych narodowych sił zbrojnych wydzielonych do Komitetu Ministrów Obrony, Rady Wojskowej ZSZ, Wojskowej Rady Naukowo-Technicznej oraz Komitetu Technicznego^{8/}.

Jak już wspomniano - strategia wojskowa PRL jest częścią strategii wojennej naszego państwa, w której skład wchodzi m.in. strategia dyplomatyczna, gospodarcza, społeczno-polityczna, naukowo-techniczna i inne. Można więc wyróżnić poszczególne wzajemnie na siebie oddziałujące strategie. Wpływ strategii wojskowej na pozostałe znajduje wyraz w uwzględnianiu przez nie wymagań między innymi w zakresie: zawierania sojuszków, rozwijania odpowiedniego potencjału na potrzeby wojskowe, lokalizowania zakładów produkcyjnych, linii komunikacyjnych i innych elementów infrastruktury; podejmowaniu badań naukowych oraz produkcji na potrzeby sił zbrojnych itp. Z kolei wszystkie pozostałe strategie państwa wpływają w określony sposób na strategię wojskową. I tak np.: strategia gospodarcza czy naukowo-techniczna oddziałuje na możliwości rozwoju sił zbrojnych, ich unowocześnianie oraz ilościową rozbudowę. Występujące w ramach strategii wojennej strategie sektorowe muszą być stale do siebie dostosowywane, z uwzględnieniem realiów występujących w każdej dziedzinie działalności państwa. Również strategie sektorowe poszczególnych państw, wzajemnie na siebie oddziałując, współtworzą strategię wojskową każdego z nich.

U podstaw wojskowej strategii PRL leży założenie, iż w umacnianiu obronności państwa powinno uczestniczyć całe społeczeństwo. Kolejną więc jej cechą jest powszechność przygotowań obronnych, znajdująca
8/ A. Marcinkowski: Polska w Układzie Warszawskim, Warszawa 1985, s. 239.

odzwierciedlenie we wszystkich dziedzinach działalności państwa /spo-
łeczno-politycznej, gospodarczej i innych/. Znajduje to m.in. odzwiercie-
dlenie w konstytucyjnej powinności pełnienia służby wojskowej przez wszy-
stkich zdolnych do tego obywateli, w występowaniu w każdym większym
przedsiębiorstwie organu wojskowego zajmującego się jego przygotowa-
niem do spełnienia określonych funkcji w czasie wojny itp. Powszechność
odbywania służby wojskowej oznacza m.in. konieczność sukcesywnego pod-
stawowego szkolenia żołnierzy, okresowego powoływania ich na ćwiczenia,
realizacji wielu przedsięwzięć związanych z mobilizacją sił zbrojnych
w okresie zagrożenia agresją itp.

Strategia powszechna jest niezwykle trudna do realizacji, zwłaszcza
w warunkach częstych i gwałtownych zmian koncepcji strategiczno-mili-
tarnych w świecie, jest ona jednak mniej kosztowna od innych, zakłada-
jących m.in. konieczność utrzymywania armii zawodowej, wyodrębnienia
i budowy przemysłu zbrojeniowego itp.

Polską strategię wojskową charakteryzuje również uniwersalność, po-
legająca na przygotowaniu sił zbrojnych do wszelkich możliwych na na-
szym kontynencie działań, w których możemy aktualnie uczestniczyć.
W ramach naszej strategii wojskowej rozwiązuje się więc problemy mo-
gące wystąpić w wojnie między przeciwstawnymi koalicjami, prowadzonej
zarówno przy użyciu broni konwencjonalnej, jak i broni masowego raże-
nia, a także w wojnie ograniczonej, prowadzonej na przykład ze zbroj-
nym podziemiem. Przygotowanie państwa do prowadzenia tak różnorodnych
działań wymaga opracowania i przygotowania wielu rozwiązań i utrzymy-
wania w składzie sił zbrojnych zarówno broni konwencjonalnej, jak i
środków ochrony przed bronią masowego rażenia; rozbudowy wojsk prze-
znaczonych do działań w ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych UW, jak i
sił obrony terytorialnej.

Strategię wojskową PRL cechuje wreszcie elastyczność zarówno hipo-
tez, jak i poglądów /rozwiązań/, które dostosowywane są do zmiennego
charakteru zagrożenia oraz możliwości obronnych państwa.

Elastyczność naszej strategii wojskowej wyraża się przede wszystkim w systematycznym doskonaleniu organizacji i wyposażenia sił zbrojnych, a także ich sposobu działań, zarówno w zakresie przygotowania i mobilizacji, jak też wykorzystania w walce zbrojnej. Wprowadzaniu nowych rozwiązań organizacyjno-technicznych sprzyja rozwój naukowo-techniczny sił zbrojnych, wzrost liczby wykształczonej kadry zawodowej /w tym również naukowców wojskowych podejmujących badania nad coraz bardziej złożonymi problemami/.

Polska zalicza się w Europie do państw średniej wielkości, zarówno ze względu na liczbę ludności, powierzchnię, jak i potencjał gospodarczy. Jesteśmy przy tym usytuowani w obszarze centralnym, charakteryzującym się największym na świecie nasyconiem potencjałem wojskowym. Jednak istotną jest rzeczą, że obecnie graniczymy wyłącznie z zaprzyjaźnionymi państwami, co powoduje, iż nie istnieje bezpośrednie zagrożenie ze strony sił lądowych prawdopodobnego przeciwnika.

Naszą strategię wojskową cechuje wreszcie ograniczoność. Wynika ona z faktu, iż mimo że jesteśmy drugą po Związku Radzieckim siłą w naszym układzie, to jednak nie jesteśmy samowystarczalni w dziedzinie wyposażenia i zaopatrywania sił zbrojnych. Dotyczy to jednak większości małych i średnich państw w Europie i na świecie.

Ograniczoność, o której mowa wynika również z konieczności ścisłej współpracy z pozostałymi państwami sojuszniczymi, z których każde obowiązane jest wnieść odpowiedni wkład w umacnianie wspólnoty socjalistycznej.

Mimo wspomnianych wyżej zobowiązań koalicyjnych naszą strategię wojskową charakteryzuje jednocześnie autonomizacja, polegająca na rozstrzyganiu w pełni samodzielnie wielu problemów o znaczeniu strategicznym. Ta autonomizacja wynika - po pierwsze - z przyjętych zasad współpracy państw socjalistycznych, a po drugie - z faktu, że wśród problemów będących w kręgu zainteresowań strategii wojskowej

wiele /ze względu na swą specyfikę/ nie może być rozwiązywanych wspólnie. Każde więc wchodzące w skład koalicji wojskowej państwo podejmuje w pełni samodzielne decyzje przede wszystkim w zakresie:

- przygotowania rezerw osobowych oraz organizacji i wyposażenia wojska;
- mobilizacji i rozwijania sił zbrojnych;
- obrony powietrznej kraju;
- prowadzenia walki ze zbrojnym podziemiem;
- realizacji przedsięwzięć związanych z transztem wojsk sojusznicych przez obszar kraju;
- zaspakajaniem potrzeb sił zbrojnych;
- kierowaniem likwidacją skutków uderzeń nieprzyjaciela na kraj.

Problemy o znaczeniu strategicznym jest o wiele więcej, ale nawet owe wymienione świadczą o szerokim zakresie zagadnień, które nasza nauka wojenna i narodowe dowództwo muszą samodzielnie rozstrzygać.

Ważnym zadaniem strategicznego kierownictwa naszego państwa jest zapewnienie i zorganizowanie mobilizacji oraz rozwinięcia sił zbrojnych w okresie zagrożenia i wojny. Przyjęto w tym względzie oryginalny sposób działania - powołano odpowiednie organa wykonawcze, określono zadania i sposób ich realizacji, mając na uwadze m.in. fakt utrzymywania znacznej liczby jednostek skadrowanych.

Niezwykle ważnym zadaniem o znaczeniu strategicznym jest obrona powietrzna kraju, organizowana i realizowana samodzielnie przez nasze kierownictwo wojskowe i działająca w jednolitym systemie obrony powietrznej państw-stron Układu Warszawskiego. W jej ramach określa się, które z obiektów i jakimi siłami należy osłaniać, a także jak działać oraz jak współdziałać z siłami sojusznicych. Z uwagi na położenie geograficzne naszego państwa należy zakładać, iż będzie ono szczególnie aktywnie atakowane z powietrza, a nawet w przyszłości z kosmosu, dlatego też dla realizacji zadań z tego zakresu wyznacza się najnowocześniejsze środki, utrzymywane w wysokiej gotowości bojowej.

Kierownictwo wojskowe naszego państwa rozwiązywać też będzie samodzielnie wszelkie problemy z zakresu zwalczania wrogiego podziemia, a w tym również sił dywersyjnych i desantów na obszarze kraju oraz obrony wybrzeża morskiego. Wykorzystując siły obrony terytorium kraju będzie ono organizować operacje mające na celu izolację wrogiego podziemia od sił zewnętrznych oraz całkowitą jego likwidację. W razie znacznego nasilania działań zbrojnych podziemia, do walki z nim mogą być użyte wojska naszego państwa wydzielone do działań w składzie Zjednoczonych Sił Zbrojnych UW.

Do specyficznych zadań o znaczeniu strategicznym należy zapewnienie warunków do trzynytu przez obszar naszego kraju sił sojuszniczych. Stosownie do potrzeb wydzielać się będzie dla wojsk sojuszniczych określona sieć komunikacyjną, w tym przeprawy przez szerokie przeszkody wodne. Sieć tę utrzymuje się w pełnej sprawności, zaś w przypadku jej niszczenia przywracać się będzie do stanu używalności.

Przyjęte w ramach Układu Warszawskiego zasady zaspokajania wszelkich potrzeb materiałowych i technicznych ze źródeł krajowych oznacza konieczność utrzymywania na odpowiednim poziomie strategicznym zapasów materiałowych i technicznych, odpowiedniego ich rozródowania, tworzenia baz, konserwacji i wymiany zaopatrzenia oraz realizacji szeregu innych przedsięwzięć.

Możliwości w zakresie zaspokajania potrzeb materiałowych i technicznych, a także leczniczych i remontowych muszą być dostosowane do zadań, jakie będą realizować wojska. Zapewnienie sprawnego działania systemu zaopatrzenia materiałowego i technicznego oraz lecznictwa i remontów jest jednym z podstawowych zadań naszego strategicznego kierownictwa wojskowego.

Kierownictwo wojskowe naszego państwa realizować też będzie samodzielnie wszelkie zadania związane z likwidacją skutków uderzeń nieprzyjaciela na obszar kraju. W tym celu organizuje ono obronę cywilną.

Akcjami ratowniczymi, gaszeniami pożarów, usuwaniem zniszczeń, skażeń i zakażeń kierować się będzie w sposób scentralizowany.

Przedstawione powyżej wspólne i specyficzne cechy polskiej strategii wojskowej charakteryzują ją z wielu różnych punktów widzenia. Sugeruje to potrzebę zaangażowania do badania jej problemów szerokiego grona zarówno naukowców, jak i praktyków. Większość zadań z tego zakresu rozwiązywanych jest samodzielnie w ramach naszej nauki wojennej, a część we współdziałaniu z armiami sojuszniczymi. Wszystko to potwierdza tezę, iż niezależnie od ścisłości powiązań sojuszniczych, naród polski posiada strategię wojskową rzeczywiście istniejącą - co więcej wymaga ciągłej rozbudowy warsztatu naukowego i uaktualnienia dotychczasowego dorobku.

x

x

x

W rozdziale tym przedstawiono wybrane problemy uzasadniające istnienie polskiej strategii wojskowej oraz jej główne cechy. O potrzebie jej rozwijania przesądza cel polityczny naszego państwa, jego położenie geograficzne, istniejące zagrożenie ze strony potencjalnego przeciwnika, przynależność do Układu Warszawskiego oraz wielkość naszego potencjału wojennego.

Czynniki powyższe wpływają na kształtowanie takich cech strategii wojskowej, jak: jej obronny charakter, koalicyjność, uniwersalność, autonomizacja i inne.

Należy podkreślić, że wspólność poglądów na podstawowe problemy dotyczące przygotowania i prowadzenia ewentualnej wojny powoduje, że cechy te, akcentując narodowy charakter strategii wojskowej, zgodne są z ustaleniami koalicyjnymi.

ZAKOŃCZENIE

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę rozwiązania podstawowych problemów z zakresu strategii wojskowej jako dyscypliny naukowej.

Są to problemy, które albo dotychczas nie były podejmowane w ogóle, albo też wymagają powtórnego przeanalizowania.

Jak z przeprowadzonych badań wynika - o strategii wojskowej pisano u nas niewiele, a braków w tym względzie nie mogą uzupełnić nawet bardzo wartościowe pozycje autorów obcych.

Z uwagi na powyższe niezbędne stało się zatem przeanalizowanie podstawowych czynników stymulujących rozwój strategii wojskowej na przestrzeni dziejów, prześledzenia dokonujących się w niej zmian oraz sformułowanie odnośnych wniosków. Na tej podstawie można było dopiero stwierdzić wyodrębnienie się strategii wojskowej w samodzielną dyscyplinę naukową oraz ukształtowanie się jej zadań, zasad i założeń.

Jest to jednak dopiero początkowe stadium wysiłku badawczego na drodze do rozwiązania szeregu zadań, jakie stoją przed strategią wojskową jako nauką.

Do podstawowych należy z pewnością badanie wojskowego charakteru przyszłej wojny i prowadzonych w jej ramach operacji strategicznych, a także udziału w tych operacjach polskich sił zbrojnych. Wymaga to systematycznego prowadzenia dalszych badań mających na celu doskonalenie założeń i treści polskiej strategii wojskowej, z uwzględnieniem jej roli i znaczenia w strategii koalicyjnej. W badaniach tych uwzględniane być muszą wszystkie uwarunkowania wynikające z położenia geopolitycznego naszego kraju, związku obrony jego terytorium z walką prowadzoną przez nasze siły zbrojne w składzie koalicji, możliwości gospodarcze, warunki geograficzne, tradycje narodowe, zmiany w sytuacji polityczno-militarnej - i inne czynniki. Będą to więc badania, których realizacja umożliwiłaby rozwiązanie problemów podjętych w niniejszym opracowaniu w sposób bardziej szczegółowy i w odniesieniu do konkretnej sytuacji - do zjawisk współczesnego pola walki.

Jednak wobec ogromu zmieniających czynników warunkujących możliwości racjonalnego przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w wymiarze strategicznym w bliżej nie określonej perspektywie jest to zadanie niezwykle trudne. Oznacza konieczność wypracowania i zastosowania nowych metod badań. Z dużą dozą pewności można stwierdzić, że będą to metody polegające na zbudowaniu modelu przyszłego pola walki, a następnie przy wykorzystaniu elektronicznej techniki obliczeniowej, prowadzeniu eksperymentów umożliwiających określenie wpływu szeregu czynników na przebieg i wyniki tej walki.

Jesteśmy przekonani, że i w tej dziedzinie zapoczątkowane już badania uwięzione zostaną powodzeniem.

B I B L I O G R A F I A

- Bagrejew A.: Sztuka wojenna państw kapitalistycznych 1939-1941. Warszawa 1962.
- Barański W.: Podstawowe założenia strategii wojennej. Warszawa 1971.
- Beaufre A.: Strategia działania. Warszawa 1971.
- Beaufre A.: Wstęp do strategii. Odstraszanie i strategia. Warszawa 1968.
- Bentkowski T.: Wybrane problemy operacji strategicznej na zachodnim TDW. Warszawa 1972.
- Bernal J.D.: Nauka w dziejach. Warszawa 1957.
- Borisow W.W.: Pentagon i nauka. Warszawa 1977.
- Brodie B.: Strategia w erze broni rakietowej. Warszawa 1963.
- Charisius A., Dobias T., Kozaczuk W.: NATO strategia i siły zbrojne 1949-1975. Warszawa 1977.
- Chochla B.: Obrona terytorium kraju. Warszawa 1974.
- Chochla B., Kaczmarek J.: Wojna i doktryna wojenna. Warszawa 1980.
- Clausewitz C.: O wojnie. Warszawa 1958. T. 1-2.
- /Czterdzieści/ 40 lat ludowego Wojska Polskiego. Warszawa 1984.
- Douhet G.: Panowanie w powietrzu. Warszawa 1965.
- Engels F.: Anty-Duhring. Warszawa 1949.
- Engels F.: Wybrane pisma wojskowe. Warszawa 1962.
- Feret S.: Polska sztuka wojenna 1918-1939. Warszawa 1972.
- Fooh F.: O prowadzeniu wojny. Warszawa 1928.
- Fooh F.: Zasady sztuki wojennej. Warszawa 1924.
- Frunze M.: Dzieła wybrane. Warszawa 1953.
- Frycz Modrzewski A.: O poprawie Rzeczypospolitej. Warszawa 1953.
- Funkcjonowanie systemu obronnego państwa w warunkach obowiązywania standardów wyższej konieczności. Warszawa 1988.
- Gavin J.M.: Wojna i pokój w erze przestrzeni międzyplanetarnej. Warszawa 1961.
- Gaulle Ch.: Pamiętniki. Warszawa 1967.

- Gołąb Z.: Wojna a system obronny państwa. Warszawa 1980.
- Greozko A.: Siły zbrojne państwa radzieckiego. Warszawa 1975.
- Guderian M.: Wspomnienia żołnierza. Warszawa 1958.
- Historia drugiej wojny światowej 1939-1945. Warszawa 1976. T. 1-8.
- Humble J.W.: Zarządzanie przez określanie celów. Warszawa 1972.
- Jaworski J.: Teorie, doktryny i kierunki rozwoju sił powietrznych głównych państw europejskich i USA w okresie międzywojennym 1918-1939. Warszawa 1976.
- Jomini J.: Zarys sztuki wojennej. Warszawa 1966.
- Kamiński J.: Koalicje wojskowe /zarys dziejów/. Warszawa 1980.
- Kamiński S.: Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk. Lublin 1970.
- Kaczmarek J.: Uderzenie i ogień. Warszawa 1973.
- Kaczmarek J.: Wojna, pokój czy kataklizm atomowy. Warszawa 1987.
- Kaczmarek J., Staciwa Cz., Zapolski S.: Doktryna wojenna. Warszawa 1982.
- Kieżun W.: Podstawy organizacji i zarządzania. Warszawa 1980.
- Kingston - Mc Cloughry E.J.: Kierowanie wojną. Warszawa 1959.
- Kmita J.: Wykłady z logiki i metodologii nauk. Warszawa 1977.
- Kocha M.: Ekonomika wojskowa. Warszawa 1979.
- Kołodziejczak B.: Co będzie jutro? Warszawa 1980.
- Kotarbiński T.: Traktat o dobrej robocie. Wyd. 7. Wrocław 1982.
- Ksenofont: Historia grecka. Wrocław 1968.
- Ksenofont: Wyprawy Cyrusa /Anabasis/. Warszawa 1955.
- Ksenofont: Pisma sokratyczne. Warszawa 1967.
- Kurnal J.: Teoria organizacji i zarządzania. Warszawa 1979.
- Kurnal J.: Zagadnienie teorii organizacji i zarządzania /wypisy/. Warszawa 1971.
- Leksykon wiedzy wojskowej. Warszawa 1979.
- Liddell Hart B.H.: Strategia działania pośrednie. Warszawa 1959.
- Iudendorff E.: Wojna totalna. Warszawa 1959.
- Lagowski A.: Strategia i ekonomika. Warszawa 1959.
- Lepkowski W.: Zarys strategii wojskowej. Warszawa 1984.

- Madejski A.: Podstawowe problemy systematyki nauki wojennej. Warszawa 1978.
- Madejski A.: Nauka wojenna. Warszawa 1981.
- Majsel I.: Nauka o społeczeństwie. Warszawa 1975.
- Mała Encyklopedia Wojskowa. Warszawa 1967. T. 1-3.
- Mao-Tse-Tung: Wybrane pisma wojskowe. Warszawa 1960.
- Marcinkowski A.: Polska a Układ Warszawski. Warszawa 1985.
- Marxizm-leninizm o wojnie i wojsku. Warszawa 1964.
- Metodologiczne problemy teorii i praktyki wojskowej. Warszawa 1971.
- Michalski H.: Kosmos i strategia. Warszawa 1970.
- Michalski H.: Pierwsze 100 godzin wojny nuklearnej. Warszawa 1967.
- Mossor S.: Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny. Warszawa 1945.
- Mucha L.: Prawa wojny i walki zbrojnej. Warszawa 1978.
- Mucha L.: Zasilanie walczących wojsk. Warszawa 1979.
- Nauka wojenna a system obronny państwa. Warszawa 1977, cz. 1-4.
- Nauka i doktryna wojenna. Warszawa 1984.
- Nożko K.: Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej. Warszawa 1973.
- Nożko K.: Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej. Warszawa 1977.
- Orzechowski J.: Dowodzenie i sztaby. Warszawa 1980, T. 1-3.
- Orzechowski J.: Dowodzenie i sztaby. Warszawa 1983. T. 4 /maszynopis/.
- Orzechowski J.: Strategia wojenna. Warszawa 1977.
- Pióro T.: O niezmiennych zasadach strategii. Myśl Wojskowa 1967 nr 4, s. 24.
- Planowanie strategiczne w siłach zbrojnych Stanów Zjednoczonych. Warszawa 1969.
- Pieter J.: Praca naukowa. Warszawa 1960.
- Pieter J.: Ogólna metodologia pracy naukowej. Warszawa 1967.
- Pieter J.: Zarys metodologii pracy naukowej. Warszawa 1975.
- Podstawy nauk politycznych. Warszawa 1975.
- Polityka Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Polski. Warszawa 1985.

- Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej. Warszawa 1975.
- Problematyka narodowa i internacjonalistyczna w nauce i doktrynie wojennej. Warszawa 1979.
- Pszczółowski T.: Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji. Warszawa 1978.
- Pszczółowski T.: Zasady sprawnego działania. Warszawa 1967.
- Ratajczak L.: Historia wojskowości. Warszawa 1975.
- Razin E.: Historia sztuki wojennej. Warszawa 1958. T. 1-3.
- Rotmistrz P.A.: Historia sztuki wojennej do roku 1939. Warszawa 1967.
- Rotmistrz P.A.: Historia sztuki wojennej 1939-1945. Warszawa 1965.
- Ryszka F.: Polityka i wojna. Warszawa 1975.
- Sawkin W.: Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki. Warszawa 1974.
- Sienkiewicz P.: Inżynieria systemów. Warszawa 1983.
- Sikorski W.: Przyszła wojna jej możliwości i charakter oraz związane z nią zagadnienia obrony kraju. Warszawa 1934.
- Sikorski J.: Zarys historii wojskowości powszechnej do końca wieku XIX. Warszawa 1972.
- Skalski J.: Podstawowe założenia strategii wojennej. Warszawa 1973.
- Skibiński F.: Rozważania o sztuce wojennej. Warszawa 1972.
- Skibiński F.: Rozważania o strategii. Wojskowy Przegląd Historyczny 1972 nr 3, s. 223.
- Smirnow M., Baż S., Kozłowski S., Sidorow P.: O radzieckiej nauce wojennej. Warszawa 1962.
- Smith D.O.: Doktryna wojenna USA. Warszawa 1957.
- Sokołowski S.J.: Logika w dowodzeniu i kierowaniu. Warszawa 1972.
- Sokołowski W.D.: Strategia wojenna. Warszawa 1964.
- Stankiewicz N.: Ekonomia wojenna. Warszawa 1981.
- Strategia wojskowa Stanów Zjednoczonych i Paktu Północno-Atlantyckiego. Warszawa 1981.

System obronny państwa. Warszawa 1983.

Szarski K.: Zminiaturyzowane ładunki jądrowe. Warszawa 1981.

Sztarski M.N.: Wojsko a badania operacyjne. Warszawa 1963.

Wiśniewski E., Jagiełło K., Nowakowski J.: Metodyka wojskowych badań naukowych. Warszawa 1983.

Woźniecki B.: NATO lat osiemdziesiątych. Warszawa 1980.

Wybrane zagadnienia z historii wojskowości. Warszawa 1959.

Zarys dziejów wojskowości polskiej do roku 1964. Warszawa 1965. T.1-2.

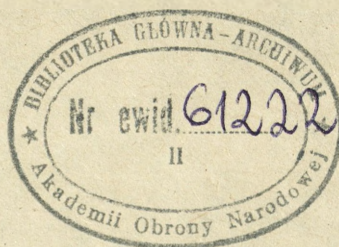
Zarys strategii wojennej. Warszawa 1979.

Zbiór materiałów operacyjno-strategicznych. Warszawa 1971. Część 1-12.

Zieleniewski J.: O organizacji badań naukowych. Warszawa 1975.

Żóltowski E.: Zaskoczenie w wojnie współczesnej. Warszawa 1966.

ASG WP nr 417/WW.

~~1328~~

